

sarkalatos adatot, támpontot. Sikerült megállapítanunk pl egy rabiógyilkosságnál, hogy a tettesnek jól kellett ismernie az elhalt életmódját, meg kellett fordulnia már előzőleg a helyszínen, tudomással kellett bírnia már előzőleg az elrabolt holmik létezéséről, ismernie kellett azok rejtekhelyét, nagy testi erővel kellett rendelkeznie, értenie kellett a záruk felnyitásához. Ezek eddigi megállapításaink. Most a tettes kiléte után kutatunk. Gyanúba fogunk pl 8 embert. Nevezzük ezeket A—H-nak. Egy táblázatba egymás alá írjuk eddigi megállapításaink egyes tételeit, vagyis azokat a követelményeket, amelyeket a nyomozás eddigi adatai alapján a tettes személyével támasztanunk kell. Ezután egymás mellé írjuk a gyanúba vett személyek neveit. Midőn ez készen van, igyekszünk megállapítani, hogy a követelmények egyeseknél fennforognak-e vagy nem. Igenlő esetben plusz-, ellenkező esetben minusz-, kétes esetben kérdőjelet teszünk a név alá.

Eddigi megállapítások	A	B	C	D	E	F	G	H
Sértett viszonyainak, életmódjának ismerete . .	+	+	-	?	-	-	-	+
Helyszíni ismeretek	+	+	-	-	+	+	+	+
Tudomássalbírás az elrabolt értékek létezéséről.	-	+	+	+	-	-	-	+
Rejtekhely ismerete	-	+	-	+	-	-	-	+
Nagy testi erő	-	+	-	-	-	-	+	+
Szakértelem záruk felnyitásához	-	+	-	+	-	-	-	-
Tér- és időbeli lehetőség a cselekmény elkövetésére	-	+	-	-	+	-	-	-
stb.								

Ez a kimutatás egyrészt nyomozási tervként használható, mert megmutatja, hogy kire nézve még mit kell megállapítani, tehát a nyomozó csendőr nem feledkezhetik meg semmiről. Másrészt a megállapítások után, a kimutatásban világosan és áttekinthetően kibentakozik a nyomozó csendőr szeméi előtt az, hogy melyik gyanúba fogott személy tettessége tekinthető kizártnak és melyik tettessége tételvezhető fel legalaposabban.

D) Az adatok összefüggésükben való vizsgálata.

A rendezés és csoportosítás következtében az összegyűjtött adatok rendszerbe foglalva, áttekinthetően ki vannak terítve előttünk. A következő lépés az adatgyűjtés hozamának szellemi megmunkálása. Az egyes adatok vizsgálatánál módszerünk az elemzés, felbontás (analízis) volt. Az adatot az egész keretéből kiemelve és gondolatban vagy ténylegesen széjjelbontva vizsgáltuk. Ezzel szemben most a megvizsgált és elbírált adatoknak összeillesztése (szintézis) következik, hogy azokból a rekonstrukciót, mint végcélt, szem előtt tartva, a teljes tényálladékokat helyreállíthassuk, feleleveníthessük.

E tisztán szellemi munkánál az egyes adatokat most már nem önmagukban, hanem az egymással való összefüggésükben, valamint az egész tényálladéka való mikénti beleilleszkedésük szempontjából vizsgáljuk. Keressük, hogy mely adatok függnék egymással össze, melyek állanak egymással oksági viszonyban, melyek utalnak egymásra, viszont azt is kutatjuk,

hogyan az adatok egymással hogyan férnek meg, nem mutatkoznak-e egymás között vagy az egészszel szemben ütközések, ellentmondások.

E munka, amelynek végrehajtására nézve nem lehet határozott és kötött szabályokat adni, a találgatás, próbálkozás, illesztgetés jellegével bír (kombináció). Lényegében eszmefűző munka, amelynél azonban a józan korlátok között mozgó képzelet (fantázia) játékaiban bőséges szerep jut. Erre is szükség van a nyomozásnak e szakában, mert a logika szigorúan megszabott ösvényein haladó gondolkodás megóv ugyan a hibáktól, de ezzel szemben az elképzelőtehetség az a tényező, amely eredményt ígérő feltevéseket termelhet ki és lehetővé teszi azoknak a száaloknak a felfedezését, amelyeket a nyomozás megragadhat.

Az adatok összefüggésükben való vizsgálatával célrhetjük, hogy az egyes adatok összefüggésének, egymásra való utalásának felismerése és összekapcsolása következtében most már egész adatsorok alakulnak ki, amelyek következtetések alapjául szolgálhatnak,

a hiányok is kiütköznek, hézagok mutatkoznak a tényállásban, mert egyes részekre nincsenek adataink, vagy a kialakult adatsorok nem mutatnak határozott irányba és így nem nyújtanak kellő szilárd alapot a következtetések számára. Ilyenkor a hézagok pótlása, valamint a következtetésre nem elégséges alapot nyújtó adatsorok kiértékelése végett feltevésekhez folyamodunk,

az ellentmondások, ütközések felismerése révén a nem odatartozó anyag kiküszöbölődik, de egyben lehull a lepel a téves vagy hamis adatokról is.

A következtetéseket és feltevéseket a következő *E* és *F* fejezetek ismertetik.

Az adatok összefüggésükben való vizsgálatának szellemi munkáját különböző grafikai segédeszközökkel igen megkönnyíthetjük. Így az adatrendezéssel nyert, előttünk kiterített áttekintésben az összetartozó adatokat nyilakkal, vonalakkal, azonos jelzésekkel összeköthetjük, a kétségeseket megkérdőjelezhetjük, a következtetésre és a csupán feltevésekre jogosító részeket különböző színekkel húzhatjuk alá stb.

Jól bevált módszer a következő, amelyet Lothar Philip ajánl: Az összes adatokat folyószámokkal látjuk el, a folyószámokat bekarikázzuk. Ezután az egész találgatási, illesztgetési munkát a bekarikázott számokkal folytatjuk olyképpen, hogy azokat az összefüggések, az ok és okozati viszony szerint csoportosítva, külön ívre felrajzoljuk és vonalakkal összekötjük. E művelet eredményeképpen, az összetartozás folytán, a bekarikázott számokból csoportok alakulnak ki, amelyeket most már a csoportok között mutatkozó összefüggéseknek megfelelően vonalakkal kapcsolunk egymáshoz. Ilyenképpen a bekarikázott, vonalakkal összekötött számokból, szemléltetően kialakulhat az egész tényálladék képe.

***E*) Következtetés az adatokból.**

1. A következtetésről általában.

A Csendőrségi Szolgálati Utasítás 410. pontja szerint a csendőrnek képesnek kell lennie arra, hogy az általa ismeretes körülményeknek vagy állapotoknak ismeretlen okára vagy okozatára, a tettes személyre stb-re nézve helyes és észszerű következtetést vonjon le, amely következtetés a további eljárás kiindulópontját vagy támaszát képezheti.

A következtetésnek fontos szerepe van a nyomozásban. Az adatok kiértékelése következtetési műveletek útján történik. Az adatgyűjtés során

felkutatott adatok javarésze ugyanis önmagában néma, holt és így egyelőre még nem is hasznosítható anyag. Értékessé csak bizonyos szellemi munkálásuk után válnak, amikor is a gondolkodás életet lehel beléjük, vagyis, amikor a belőlük levont következtetésekkel megszólaltatjuk őket. Pl egy gyilkosság színhelyén a következő adatokat találjuk: a lámpa a szoba padlóján hever, a falon véres kéznek néhány lenyomata. E néma adatokból gondolatmunkával a következőkre következtethetünk: a tettes dulakodás közben valószínűleg leverte a lámpát az asztalról, később a sötétben tapogatózott, hogy az ajtót megtalálja, tehát nem igen ismerhette ki magát a helyszínen, továbbá testmagassága: ... cm lehetett, mert a vérez kéz lenyomatai a falon ... cm magasságban vannak.

A nyomozás azonban nemcsak az adatok megszólaltatása terén veszi hasznát a következtetésnek, hanem *az adatok felkutatásakor és vizsgálatakor is*. A logikus gondolatmunka mondja meg a kutatás és vizsgálat közben azt, hogy hol lehetnek adatok, hol kell azokat keresni. Pl a betöréses lopásnál a behatolás az ablakon át történt. A tettes nem repülhetett, hanem az udvaron át az ablakig mennie kellett. Ha ezt az utat megtette, akkor ott — alkalmas talajt feltételezve — lábai nyomának kellett visszamaradnia. A tettes azután bemászott: kell tehát, hogy a falon, az ablakdeszkán, félfákon, üvegen, kilincseken ujj- vagy más testrészének lenyomatai legyenek. Ezek talán első pillanatra nem is láthatók, de műszerekkel és technikai eljárásokkal előhívhatók. Az így felfedezett nyomok birtokába egyszerű következtetések segítségével jutottunk.

2. Az oksági viszony.

Az élet az okok és okozatok láncolata, mert „semmi sem történik ok nélkül“. Minden oknak hatása, következménye, okozata és minden okozatnak oka kell, hogy legyen. Ezt a törvényt a nyomozásnál akként hasznosíthatjuk, hogy egyikből a másikra következtetünk. Ehhez szükséges azonban, hogy vagy az okot, vagy az okozatot észrevegyük. Ez a megfigyelés, a vizsgálat dolga. Fizikai és lelki szemeinkkel (egyéb érzékszerveinkkel) minden tényállásnál, értesülésnél azokat a mellékkörülményeket is meg kell figyelni és agyunkban boncolgatni, amelyekre egyébként ügyet sem szoktak vetni, mert ezek gyarapítják a következtetési lehetőségeket, sokszor pedig meglepetésszerűen éppen ezek képezik a megoldás kulcsát.

Ha valami okozatot észrevettünk, a józan ész és a logikus gondolkodás dolga a helyes következtetést levonni. Munkánk legnagyobb része tehát abból áll, hogy örökösen, újból és újból azt kérdezzük, hogy: „mi itt a következmény, hol az ok?“ Ha az okot, vagy az okozatot megtaláltuk, akkor megállapítottuk az *okozati összefüggést*.

Példa:

Előttünk egy hulla. Mi ez a hulla? Következmény, más szóval okozat. Valakinek vagy valaminek elő kellett idéznie, okoznia kellett, hogy ez az ember meghalt, tehát ennek a következménynek, okozatnak valami előzménye, vagyis oka van. A nyomozás feladata: ezt az okot kikutatni, más szóval az ismert okozatból következtetni az ismeretlen okra. A halál oka lehet pl természetes halál, baleset, öngyilkosság, gyilkosság. Ha a nyomozás megtalálta a valódi okot, megvan az okozati összefüggés.

A nyomozás során néha okokra bukkanunk, amelyeknek azután okozatait keressük, vagyis következtetünk a következményekre.

Példák:

Egy betörésnél nagyobb készpénzösszeghez jutott a tettes. Mire következtethetünk a bűncselekményből, mint előzményből? Arra, hogy a tettesnek sok pénze lévén, költsékezní fog.

Ha egy gyilkosság színhelyén azt látjuk, hogy az áldozat vére szétfreccsent, akkor véres ruhájú embert keressünk.

Bányavidéken a munkások gyakran összedugják a fejüket, titkolóznak, tárgyalnak, itt-ott elkeseredett kijelentések hangzanak el. Ebből arra következtetünk, hogy sztrájk fog kitörni.

Az esetek túlnyomó részében azonban okokat találunk és ezeknek okait kell kikutatnunk. (Visszatekintő gondolatmunka.)

Példák:

Meggyilkolt hulláját találjuk, de nem találunk semmit, ami a tettesre mutatna. Tehát először azt kérdezzük, hogyan folyt le az eset, milyen okok jálszoltak közre, hogy a meggyilkolt itt lelta halálát?

Valakit agyonlöttek, de a hulláról egyetlen értéktárgy sem hiányzik. Ebből arra következtetünk, hogy rablógyilkosság nem történt.

Egy bankból elvitték a Wertheim-szekrényt és kint a határban fejszével fejtörték. Itt azt fogjuk gondolni, hogy a tettesek többen voltak és nem voltak hivatásos kasszafűrók.

A hulla körmei alatt bőrcapatok vannak, a hullán magán sérülések nincsenek. Ebből arra fogunk gondolni, hogy az áldozat védekezett, támadóját megkarmolta, tehát támadója valamely testrészen karmolási nyomnak kell lennie.

3. Józan ész — logikus (okszerű) gondolkodás.

A következtetés feltétele, hogy helyesen tudjunk gondolkozni. Erre a „tudományok tudománya”, a *logika* tanít meg. A logika a helyes gondolkodás törvényeivel foglalkozó (tehát kézzelfogható anyag nélkül dolgozó, elvont) tudomány.

Vannak, akik azt tartják, hogy elegendő, ha a nyomozónak úgynevezett józan esze és gyakorlati tapasztalatai vannak. A természetes, úgynevezett józan ész mindenestre nagy érték, de nem elég, mert a nyomozásnál olyan iskolázott gondolkodásra van szükség, amely tervszerűen, fegyelmezetten, bizonyos rendszer szerint és olyan szabályok alapján dolgozik, amelyeknek kikutatásán minden idő leghatalmasabb gondolkodói fáradoztak. Az úgynevezett józan ész túlsoktól fél érzés szerint, míg az iskolázott agy a logika csalhatatlan törvényei szerint és azok ellenőrzése mellett végzi munkáját, ami éppen ezért szabatosabb és megbízhatóbb. A természetes, tehát nem iskolázott ész, sohasem képes a saját gondolatmunkáját tárgyilagosan bírálni és abban a becsúszott hibákat észrevenni, ehhez második, harmadik vagy negyedik bírálóra van szükség. A logika törvényei szerint gondolkozó ezzel szemben saját gondolatpalotájának ízekre bontásával, gondolatmunkáját állandó tárgyilagossá (objektív) ellenőrzés alatt tartja és így a lappangó tévedéseket, hibákat kiküszöbölheti. A természetes ész és az iskolázott agy, nyers és csiszolt gyémánttal hasonlítható össze: mindkettő drágakő, de az utóbbi jóval többet ér.

A helyes (logikus) gondolkodás és következtetés a nyomozásnál úgyszólván mindennapi kenyér, törvényeivel a legtöbb nyomozó csendőr még sincs tisztában, mivel csak kevesen végeztek olyan iskolát, ahol ezeket tanítják. A csendőrségi iskolákban is keveset foglalkoztak vele és így nem csodálható, ha a nyomozásoknál a hibás és téves következtetések gyakoriak vagy pedig, hogy a nyomozó csendőr egyáltalán nem használhatja ki a következtetés nyújtotta előnyöket. Szükséges tehát, hogy a szabatos agymunka szabályaival közelebbről megismerkedjünk. Ezzel egyébként elménket is csiszoljuk.

4. Vázlatos bevezetés a logikába, alapfogalmak.

Az emberi gondolkozásnak célja az, hogy a bennünket körülvevő tüneményeket, jelenségeket megismerjük. De nem minden gondolkozás vezet a tünemény helyes megismeréséhez, vagyis az igazsághoz. Ugyanis minden helyes, igaz gondolat és ismeret, csak belső képe, lelkünkben keletkezett visszatükrözése a külső valóságnak. És mert a külső világban határozott törvények uralkodnak (pl a föld forgása, a víz törekvése a legmélyebb pont felé, a föld vonzóereje stb.), szükséges, hogy a gondolkozásunk is — amely mint fent mondtuk, csak a külső valóság visszatükrözése — bizonyos törvények szerint történjék. Más szóval: az igaz megismerésének határozott szabályai, törvényei vannak. E szabályokat, törvényeket a logika vagy gondolkozástan ismerteti.

Gondolataink megvizsgálása céljából, gondolatainkat elemeire, alkatrészeire kell bontani. Gondolataink: az érzéki észrevételekből származó *képzetelekből*, a képzetelekről alkotott *fogalmakból*, a fogalmak összekapcsolásából származó *ítéletelekből* és az ítéletelekből levont *következtetésekből* állanak.

a) A képzetek.

A külvilág jelenségeit, tüneményeit érzékszervcink segítségével vesszük tudomásul. Pl a színt a szemünk, a szagot az orrunk, ízt a nyelvünk, egy tárgy körvonalait, felületének érdességét az újjainkkal való tapintás, a zörejt fülünk közvetíti az agyunkba. A külvilágnak — érzékszerveink közvetítése útján — az agyban tükröképe támad, amelyet *érzetnek* nevezünk. Pl szemünk előtt virág van, amelyet figyelemmel szemlélünk. A szem felfogja a virág képét és az idegek segítségével az agyba közvetíti, hol a kép, mint érzet, jő tudomásunkra. Ha most a virágtól elfordulunk, a virág képe, annak ellenére, hogy már nem látjuk, nincs a szemünk előtt, megjelenik az agyban (tudatunkban). Agyunkban most a virág képzete van. A külvilágtól nyert benyomásainknak agyunkban visszamaradt képeit tehát *képzeteknek* nevezzük.

b) A fogalom.

A képzet, amint láttuk, nem más, mint az érzéki észrevételek bennünk (lelkünkben, emlékünkben, tudatunkban) megmaradt nyoma. Az agyban számtalan ilyen érzet keletkezik és él tovább mint képzet, amelyek többé-kevésbé hasonlóságot, vagy különbözőségeket. Ezeknek kifejezésére szolgál a nyelv. Az ember tehát a képzeteknek külön neveket, megjelöléseket ad s ezek a megjelölések alkotják a *fogalmakat*. A fogalmak tehát szavak. Jelentőségük szerint a fogalmak (szavak) lehetnek tárgy-, tulajdonság- és állapotfogalmak. Pl látok két embert, Pétert és Pált (tárgy). Péter kövérébb mint Pál (tulajdonság). Péter áll, Pál sétál (állapot). Vannak fogalmak, amelyekre gondolva, lelki szemcink előtt mindig valamely kép jelenik meg, pl számár, zsebóra, rózsa stb, ezek konkrét (tárgyi) fogalmak. Vannak viszont olyan fogalmak, amelyeket kép nem kísér, pl jóság, bosszú stb, ezek elvont (absztrakt) fogalmak.

c) Az ítélet.

A könnyebb megértés végett példákból indulunk ki.

Tegyük fel, hogy egy égő gyertyát látok. Ez érzéki észrevétel, szemlélet, tapasztalás. Ennek az észrevételnek vannak alkotó elemei: a gyertya és a láng. Látom ugyanis hogy más valami a gyertya és más a lángja. De hogyan jöttem reá arra, hogy ezek különböző tünemények? Világos, hogy először összehasonlítom őket és azután különbséget fedezek fel köztük. Ennek alapján tehát két alkotóelemet látok, tudniillik a gyertyát és azt, hogy ég. Ha most ennek az agyamban lejátszódott folyamatnak az eredményét, vagyis az észrevétel két alkotóelemét szavakban, tehát fogalmakban is kifejezem, akkor *ítélek*: ez egy égő gyertya. Vagy pl megfogom a jeget és azt tapasztalom, hogy hideg. Ez is érzéki észrevétel.

Két alkotó eleme van: a jég és a hidegség. Ha az észrevétel alkotóelemeit most szavakban, vagyis fogalmakban is kifejezem: ítélek. Ezáltal kifejezem a világ tüneményeinek valami összefüggését, viszonyát is, tehát az *ítélet* a tünemények viszonyainak felismerése és fogalmakban (szavakban) való kifejezése.

Elvont fogalmak egymáshoz való viszonyának felismeréséből is fakadhat ítélet. Pl a szeretet erény; a hazugság bűn stb.

Az ítélet jósága, igazsága és értéke: a szemlélet, a megfigyelés jóságától, igazságától, továbbá a szavakba foglalás helyes módjától függ.

Helyes ítélet az, amely a valóságnak, a valóság viszonyainak teljesen megfelel.

Az ítéletek legnagyobb részben észrevételekből erednek, pl a jég hideg.

Másik részüket a fogalmak közt levő viszony adja. P. a rózsza virág (itt viszony van; a virág növényfaj, amelynek egyik osztályát rózsának nevezük).

Végül egy részét tanulás folytán szerezzük: pl Hunyadi János hadvezér volt. Így jutunk szak tudásunkhoz is, midőn megtanuljuk pl a Btk. szakaszait, a kriminalisztika szabályait stb.

Minden ilyen ítéletben legalább két összekapcsolt elem van. Az egyiket a nyelvtanban alannak, a másikat állítmánynak nevezük. Az ítélet neve a lélektanban *gondolat*, a nyelvtanban *mondat*. Az „ítélet” a logikában használatos elnevezés. (Nem azonos a bírósági ítélettel, azzal semmiféle vonatkozásban sem áll.)

d) Az ítéletek osztályozása.

Minthogy gondolat rendkívül sokféle van, rendkívül sokféle az ítélet is, tehát osztályozni kell azokat.

Az ítéleteket az alany, az állítmány és a köztük levő viszony szempontjából osztályozhatjuk.

Az alany és az állítmány közötti viszonyt négyféle szempontból, még pedig *menyiség, minőség, viszony és érvényesség* szempontjából vizsgálhatjuk:

1. *Menyiség* szempontjából az ítélet lehet: *egyetemes, részleges és egyes*. Bármit állítok ugyanis, azt vagy egyről, vagy többről, vagy mindenről állítom. Pl:

Egyetemes ítélet: minden magyar ember bátor.

Részleges ítélet: némely bűncselekmény magánindítványra üldözendő.

Egyes ítélet: Török János csendőr jó nyomozó.

Egyetemes ítéletnél mindig oda tehető a „minden”, a részlegesnél a „néhány” szócska.

2. *Minőség* szempontjából az ítélet vagy „*állító*”, vagy „*tagadó*”. Pl „A kutya ugat” — állító, „A hold fénye nem meleg” — tagadó ítélet.

3. *Viszony szempontjából* az ítélet vagy *feltétlen* (kategorikus) vagy *feltételes* (hipotetikus) vagy *széjjelválasztó* (disjunctív).

Ha az alany és az állítmány közti viszony határozott, szembetűnő, semmi feltételtől nem függő, akkor az ítélet *feltétlen*. Pl: Két pont között az egyenes vonal a legrövidebb. (Ezt egyetlenegy esetben sem lehet megcáfolni.)

Ha az alanyt csak bizonyos feltételek mellett kapcsolhatom az állítmányhoz, az ítélet *feltételes*. Pl: Ha a kutyát ingerlik, akkor az ugat. (Ezt már néha meg lehet cáfolni, mert van olyan kutya is, amelyik nem ugat, ha ingerlik.)

A *széjjelválasztó* ítélet az összes lehetőségeket sorolja fel, pl a test vagy szilárd, vagy cseppfolyós, vagy légnemű; a helyszínen talált kalap vagy a tettesé, vagy valamely tettestársáé. (Mindegyik lehetséges.)

4. Az ítélet *érvényessége, megbízhatóságának, igazságának foka* szempontjából lehet:

megdönthetetlen (apodiktikus), pl Budapest Magyarország fővárosa.

Ha nem tény, hanem csak lehetőséget fejezünk ki, akkor az ítélet

lehetséges (problematikus), pl lehet, hogy más bolygónak is vannak lakói

Ha pedig annak, amit az ítélet állít, emberi meggyőződés szerint biztosnak, valósnak kell lennie, akkor az ítélet

szükségképpeni (assertorikus). Pl minden ember ujjnyoma különböző.

5. A következtetés művelete.

Hogy a gondolkodás legmagasabb rendű tényezőjét, a következtetést és annak szabályait könnyebben megérthessük, egyszerű, a gondolkodás egész folyamatát felölelő példát bocsátunk előre.

Valaki a lakásán az ablaknál ül és kinéz az udvarra. Látja a kutyáját a kapu felé rohanni, majd ugatást hall. Az illető agyában az érzékszervek — jelen esetben a látó- és hallóérzék (szem, fül) — közvetítésével megjelenik a kutya és az ugatás képe, érzete.

A szemlélő agyában ezek az érzetek képzetek alakjában már régebben élnek, hisz már régebben is számtalanszor látott kutyát és hallott ugatást; ezek az érzetek agyában elraktározódtak és ott már fogalmakká kristályosodtak ki, nevet kaptak: a „kutya“ és „ugat“.

Az újabb érzetet az agy társítja az elraktározott fogalmakkal és megállapítja, hogy amit „látott“, az a „kutya“, amit pedig „hallott“, az „ugat“.

Az agy tovább dolgozik. Felismeri a két fogalom közötti összefüggést, vagyis hogy az ugatás a kutya (ebben az esetben kutyája) hangja és ennek egy ítéletben ad kifejezést, midőn azt mondja:

„A kutyám ugat“.

A szobában ülő ember már hátat fordított az ablaknak. Agyában ez az ítélet további emlékeket ébreszt, régebbi képzeteket, fogalmakat szed elő a raktárból, amelyek összekapcsolásával újabb ítéletet alkot:

„A kutyám csak akkor ugat, ha idegen közeledik.“

A két ítéletet ezután a gondolkodás összekapcsolja és belőlük egy harmadik ítéletet vezet le:

A kutyám csak akkor ugat, ha idegen közeledik.

A kutyám ugat,

tehát idegen közeledik.

A két ítélet segítségével az agy egy harmadik ítéletet — igazságot — vezetett le. A harmadik ítélethez — igazsághoz — nem tapasztalás, érzékelés, hanem kizárólag a gondolkodás legfontosabb tényezője, a *következtetés* segítségével jutott. Elfordult az ablaktól, nem látja az idegent, mégis tudja, hogy közeledik.

a) A következtetés „elemei“.

A következtetés alapvető szabályai a következőkben foglalhatók össze. A következtetés elemei az *ítéletek*.

Következtetni annyit tesz, mint két — egymással viszonyban lévő — ítéletből egy harmadik ítéletet levezetni.

A két első ítéletet — amelyből a harmadik ítéletet levezetjük — *előítéleteknek, előzményeknek* (praemissáknak) nevezzük.

A harmadik — levezetett — ítélet neve: *záróítélet, következmény* (conclusio).

Következtetni csupán olyan ítéletekből (előzményekből) lehet, amelyek egymással viszonyban állanak. Ezt a viszonyt a „*közös fogalom*“ adja meg, amely mindkét előítéletben előfordul.

Példa:

I. A réz (S) fém (M).

II. Minden fém (M) olvasható (P).

III. Tehát a réz (S) olvasható (P).

(A példában zárójelben szereplő betűk magyarázata: S = alany, M = közös fogalom, P = állítmány.)

A példa első ítéletében *egy* bizonyos tárgyról állítottam, hogy „fém“. A következtetéshez még egy ítélet kell, mégpedig egy olyan, amely már nemcsak egy tárgyra (esetre) érvényes, hanem általános érvényességű szabályt,

törvényt igazságot tartalmaz. Így jutottunk a második ítélethez. A két ítélet egymáshoz való viszonyát, összefüggését a „fém“ adja meg, ez a *közös fogalom*. A közös fogalom mindkét ítéletben előfordul, az első ítéletben, mint *állítmány*, a másodikban pedig, mint *alany*. Az első ítéletben egy bizonyos tárgyról, a rézről azt állítottam, hogy fém, a másodikban viszont már az összes fémeknek állítottam egy közös tulajdonságát; hogy olvaszthatók.

Hogy vezettem le most már a zárótételt?

Amit az összes fémekről állíthatok, az igaz lesz egy fémre is. A réz első ítéletem szerint fém, tehát igaz lesz a rézre is. Ha **ennek** a megismert igazságnak egy harmadik ítéletben (a zárótételben) kifejezést adunk, akkor következtettünk.

Másik példa hivatásunk köréből:

I. A helyszínen talált csapás (S) felváltva egy hosszú és egy rövid lépés nyomát mutatja (M).

II. Felváltva egy hosszú és egy rövid lépés nyoma (M) sántító emberre vall (P).

III. Tehát a helyszínen talált csapás (S) sántító embertől ered (P). (Anuschat.)

Ennél a példánál az előtételek, előzmények (praemissák) *közös fogalma* (M), amely a két ítélet között viszonyt teremt: „felváltva egy hosszú és egy rövid lépés nyoma.“

Ha a két példa kapcsán az előtételeket vizsgáljuk, rájövünk arra, hogy a két előtétel között lényeges különbség van.

„A réz fém“ és „a helyszínen talált csapás felváltva egy hosszú és egy rövid lépés nyomát mutatja“ előtételek olyan ítéletek, amelyek csupán egy tárgyra (réz) vagy egy bizonyos esetre (azokra a lábnyomokra, amelyeket egy bizonyos helyszínen találtunk) vonatkoznak, vagyis úgynevezett *egyes ítéletek*.

Ezzel szemben a „Minden fém olvasztható“ és „Felváltva egy hosszú és egy rövid lépés nyoma sántító emberre vall“ már nem csupán egy bizonyos tárgyra (réz) vagy egy bizonyos esetre (egy bizonyos helyszínen talált lábnyomokra), hanem általában az összes tárgyakra (fémek), illetve az összes esetekre (valamennyi, bárhol, bármikor, bármely helyszínen található nyomokra, amelyeknek ilyen sajátosságuk van) vonatkoznak, tehát úgynevezett *egyetemes* ítéletek. Ennek a vizsgálatnak révén eljutottunk ahhoz a fontos szabályhoz, hogy két ítéletből következtetni csak akkor lehet, ha azok egyike egyetemes, vagyis nem csupán egy esetre, egy tárgyra vonatkozó, hanem általános igazságot tartalmaz.

b) A következtetés módjai.

A következtetés vagy egyetemes érvényű ítéletből indul ki s az egyesre vonatkozó ítéletre jut, vagy pedig egyes ítélet a kiinduláspontja s így jut egyetemes ítéletre. Az előbbi következtetést *deduktív* (levezető), az utóbbit *induktív* (felvezető) következtetésnek nevezzük. Az **indukció** (felvezetés, rávezetés).

Indukciós következtetéseknel az egészből, a különösről, a részlegesről az egészre, az általánosra, az eddigi tapasztalatokból a jövőre következtetünk. Számos megfigyelt esetből általánosítunk, általános érvényű tételekre indikálunk (felvezetünk). Azt, amit eddig sokszor tapasztaltunk, megfigyeltünk, ráhúzzuk, mint törvényszerűséget, az egészre és így általános, egyetemes szabályt alkottunk. Úgy okoskodunk, hogy az, amit igaznak ismertünk meg számos esetben, az igaz lesz minden olyan esetben is, amely azokkal egyező.

Pl: Ezer év óta megfigyelték, hogy minden ember ujjnyomatának képletei mások és mások. Tehát: az emberek ujjnyomatai elütők, vagy: nincs két olyan ember, akinek ujjnyomatai egyenlők lennének.

Az indukcióval nyert tétel kizárólagos alapja az emberi tapasztalás, ez azonban nem mindig tökéletes, mert az emberi tapasztalásnak határai vannak. Így az indukció eredménye sem feltétlenül megbízható, sőt, éppen az emberi tapasztalatok gyarlósága folytán, az indukció eredménye többnyire nem tökéletesen megbízható. Bár ezer év óta megfigyelik az ujjakat, a tétel mégis csak minden valószínűség, emberi meggyőződés szerint igaz, mert hol a biztosítékunk arra, hogy az ezeregyedik évben nem találunk-e két azonos ujjnyomú embert s így e tételünk nem dől-e meg. Itt tehát csak empirikus (tapasztalással szerzett) valószínűség forog fenn s miután ezer év vizsgálatai e fiziológiai törvényt beigazolták, szentesítették, vele, mint legmagasabb valószínűségű igazsággal foglalkozhatunk.

A felvezetés (indukció) eredménye annál igazságosabb, minél számosabbak és sokoldalúbbak a tapasztalatok, amelyekre alapítjuk. Óvakodni kell a hiányos indukcióktól, ami úgy jön létre, ha csupán néhány esetből vezetünk fel, vagy ha esetleges kivételeket nem keresünk, ismert kivételeket pedig nem veszünk figyelembe.

Az indukcióval nyert tételeket a nyomozásnál deduktíve (levezetve) használjuk fel oly módon, hogy következtetéseinknél főtételeként alkalmazzuk.

A **dedukció** (következtetés, leszármaztatás).

A dedukciós következtetéseknél általános tételekből levezetünk (dedukálunk) egyes tételekre; egyetemes szabályokból az egyes esetekre. A dedukciónál tehát az általánosról leszállunk a különösrre, az egészből az egyesre s a kettő viszonya alapján kutatjuk az igazságot.

A dedukció tisztán szellemi munka. Aki dedukál, a dedukció segítségével elért következtetéseit, konklúzióit feltétlenül igaznak tekintheti, ha a következtetés alapjául szolgáló előtételek igazak (apodiktikusak) voltak. A dedukció a matematikus módszere, aki egy tantételből a végtelenségig levezet s bizonyosra veheti, hogy dedukciói helyesek. Az ilyen dedukciós következtetésnél tehát nem valószínűségek forognak fenn, hanem logikus bizonyosságok, mert feltevés az, hogy a főtétel és altétel matematikailag helyes, igaz szabályból áll.

Pl ha két nagyság egy harmadikkal egyenlő, akkor azok egymás között is egyenlők. Vagy:

A és B helyen talált ujjnyomok azonosak C helyen talált ujjnyomokkal. Tehát: az A ujjnyomok is azonosak B ujjnyomokkal.

Minden tudományos ágazat a maga módja szerint következtet: a matematika az általánosból a különösrre, a fizika a különösről az általánosra stb.

c) A főtétel és altétel képzése, a zárótétel.

I. A főtétel. Az előtételek közül főtételnek nevezzük azt az ítéletet, amely az *egyetemes*, általános érvényű szabályt, igazságot tartalmazza s amely közös fogalom révén a másik ítélettel viszonyba hozható. A főtétel tartalmazza mindenkor a zárótétel állítmányát. („P“ 11 példák.)

A főtételhez vagy deduktív vagy induktív módon jutunk. A főtétel anyagát

egyetemes ítéletek, így általános érvényű igazságok, szabályok, ítéletek, törvények, tapasztalatok, szakismeretek, gyakorlati ismeretek, tudományos megállapítások képezik. Pl minden fém olvasható, minden ember halandó stb. Világosan látható, hogy e tételek mindegyike nem csupán egy bizonyos (konkrét) esetre érvényes, hanem általános érvényességű megállapítást tartalmaz.

A kriminalisztikában nem dedukció folytán nyerjük a tételeket, elveket, mint a matematikában, hanem *indukcióval*. A főtétel a maga tárgyát

a kriminológiának, alágazatainak és segédtudományainak, így első sorban a kriminalisztikának alapelveiből, szabályaiból, tételeiből meríti.

Ezenfelül a kriminalisztikai következtetés főtételek gyanánt igénybe veszi majdnem minden

emberi tudás és ismeret általános érvényességű igazságait is (orvos-tudomány, fizika, vegytan stb.)

A kriminalisztikából vett tételek indukciós úton létrejött viszonylagos (relatív) igazságok, vagyis az emberi tapasztalatok, megfigyelések alapján nyert, emberileg elérhető maximális valószínűségek (asszertorikus ítéletek), tehát nem abszolút igazságok, ezért folytonos ellenőrzésre szorulnak. Pl sok esetben megfigyelték, hogy olyan lábnyomok, amelyek felváltva hosszú és rövid lépést mutatnak, sánta embertől származnak. Ez a főtételeünk indukció útján jött létre, a különösről van felvezetve, alapja nem matematikai leveletés, hanem emberi tapasztalat.

II. Az altétel. Altételnek nevezzük az előtételek közül azt az ítéletet, amely csak *egy* esetre vagy tárgyra vonatkozik. Pl a réz fém. Az altétel tartalmazza mindig a zárótétel alanyát (S). A kriminalisztikai következtetésnél az altételek anyagát főleg

a gyakorlati nyomozómunka eredményezi, tehát az adatgyűjtés során tett egyes megfigyelések és ténymegállapítások (helyszínelés, tanúkikérdezés, házkutatás stb. eredménye), egyszóval: *az adatok*. Pl a helyszínen talált csapás felváltva egy hosszú és egy rövid lépés nyomát mutatja. Ezenkívül

bármely következtetés *zárótételét* is megtehetjük újabb következtetés altételével.

III. A zárótétel a fő- és altételből levezetett új ítéletet formulázza meg. Benne kifejezésre jut az előtételekben lappangó igazság. Pl a helyszínen talált csapás sántító egyéntől ered, vagy: a réz olvasható.

Az előtételek sorrendje a következtetés szempontjából lényegtelen. Az élen akár a főtétel, akár az altétel állhat. Tudományos munkánál az általános igazságot tartalmazó főtétel áll rendszerint az élen, míg a gyakorlatban — így a kriminalisztikai következtetéseknél is — rendszerint az egyes ítéletet (konkrét megfigyelést, adatot) képező altételt helyezük az élre, amint az ismertetett két példánál is történt.

d) Az előtételek értékének mérlegelése és ellenőrzése.

A következtetés természetesen csak akkor helyes, ha a felállítás formai helyességén kívül az előtételek (az ítéletek) tartalmilag is helyesek, igazak.

A következtetés nehézségei és veszélyei nem annyira a következtetés levonásában jelennek, mint inkább az előtételek felállításában. Ezért mindenekelőtt vizsgálni kell, hogy az a törvény, amely a főtétele képezi, a konkrét esetre illik-e, nem tulajdonítunk-e neki nagyobb érvényt, mint amennyi benne valóban rejlik. Gyakran a „magától értetődő“ előtételekben rejtőzködnek goromba logikai hibák.

Annak felismerése, hogy valamely előtétel igaz, vagy nem igaz-e, rendkívül nehéz lehet. A gyakorlati nyomozó szolgálatban éppenséggel nem könnyű rátalálni, hogyan kell az egyes előtételeket értékelnünk. A logikában járatos nyomozó — a főtétel tekintetében — egyrészt mindenkor szigorúan mérlegeli, hogy tapasztalati tétéleinél a *megismerés határa meddig terjed*, vagyis mekkora az ő tapasztalati tétéleinek általános érvényessége, másrészt — altételként — csak megvizsgált, elbírált, *tévedésmentes ítéleteket* (adatok) állít be.

A főtétel alkotásánál legnagyobb hiba a felületes *általánosítás*, néhány vagy csak egyetlen megfigyelt eset generalizálása, továbbá tapasztalati

ítételeknél a *kivételek* szem elől tévesztése, valamint a *véletlen* szeszélyes játéka-ról való megfeleledkezés.

Némileg segíthetünk magunkon, ha a logikában szokásos osztályozást alkalmazzuk, vagyis, ha az ítéletek erejéhez igazodunk. Ennek megfelelően helyesség, megbízhatóság szempontjából a zárótétel értéke mindig az előzmények közül a kisebb *értékű* ítélethez igazodik, azt követi. Az ítéletek magyarázatánál azokat érték szempontjából három osztályba soroltuk (megdönthetetlen = apodiktikus, lehetséges = problematikus és szükségképeni = asszertorikus). Ha tehát az előzmények „lehetséges“ vagy „szükségképeni“ ítéletekből állanak, vagy pedig azoknak csak egyike is ilyen, a zárótétel értéke is csupán „lehetséges“ (problematikus), illetve „szükségképeni“ (aszszertorikus) lehet. Megdönthetetlen (apodiktikus) zárótételhez csak abban az esetben juthatunk, ha mind az altétel, mind a főtétel „megdönthetetlen“ (apodiktikus) értékű ítélet.

6. A szillogizmusok és fajaik.

A dedukció (levezető) következtetés formáit *szillogizmus*nak nevezük. (Az első szillogizmust Aristoteles görög bölcse állította fel és tőle származik az elnevezés is).

A szillogizmus tehát deduktív következtetési mód, vagyis általános tételből, törvényből indul ki és a részletre, az egyesre következtet.

Példa:

A nap körül keringő égitestek (M) bolygók (P).

Földünk (S) a nap körül keringő égitest (M).

Tehát földünk (S) bolygó (P).

(A zárójelbe helyezett betűk magyarázata: M = közös fogalom, P = állítmány, S = alany).

A *szillogizmus*nak a következő *kellékei* vannak:

1. A szillogizmusban három fogalom van (M, S, P.), mindegyik kétszer fordul elő.

2. A középfogalom (közös fogalom, M) nem fordulhat elő a konklúzióban.

3. Az előzményeknek legalább egyike állító legyen, mert két tagadó előzményből semmi sem következik.

4. Az előzmény valamelyik ítéletének egyetemesnek kell lennie, mert két részlegesből nem lehet következtetni.

A szillogizmusokat kétféle szempontból osztályozhatjuk, úgymint:

szerkezet szempontjából és a következtetés kiinduló pontjának (előtétel)

viszonya szempontjából.

Ha a szerkezetet vesszük figyelembe, úgy I. *egyszerű* és II. *összetett* következtetéshez jutunk.

Ha abból a szempontból vizsgáljuk a következtetéseket, hogy azok milyen előtételből, milyen viszonyú ítéletből indulnak ki, úgy:

feltétlen (kategórikus),

feltételes (hipotetikus) és

széjjelválasztó (disjunktív)

következtetésekhez jutunk.

I. Az egyszerű szillogizmus formái.

a) A feltétlen (kategorikus) következtetés.

A *feltétlen* következtetés az a szillogizmus, amely három „feltétlen“ (kategorikus) ítélethől áll. Az ítéletek közül az első kettő az előzmény (premissa), a harmadik a zárótétel, a következmény (conclusio).

Ennek a következtetésnek az a lényege, hogy ami áll a nemről, az áll a fajról is s ami nem áll a nemről, az nem áll a fajról sem. Mivel egy állítmány az egészre érvényes, ezért az egyesre is érvényes. A feltétlen szillogizmus tehát az egyenlőségi törvényen alapszik. A főtétele kategorikus ítéletet tartalmaz, amelynek alanya, mint közvetítő fogalom, a többi tételeket meghatározza.

Példák:

1. Főtétele: Minden gyilkos (M) büntetendő (P).

Altétele: Bezzeg János (S) gyilkos (M).

Zárótétele: Tehát Bezzeg János (S) büntetendő (P).

2. Vagy az altételt a következtetés élére helyezze:

Altétele: Csikós Péter (S) eredménytelen felbujtást követett el (M).

Főtétele: Az eredménytelen felbujtás elkövetése (M) a Btk. értelmében nem büntethető (P).

Zárótétele: Tehát Csikós Péter (S) nem büntethető (P).

Az alanyt (S), állítmányt (P) és a közös fogalmat (M) jelző betűket felhasználva, a feltétlen következtetést képletben is kifejezhetjük:

Főtétele: M—P.

Altétele az élen: S—M.

Altétele: S—M.

Főtétele: M—P.

Zárótétele: S—P.

Zárótétele: S—P.

Kerülendő hibák. Ha nem e szabályok szerint járunk el, hamis zárótellelhez (conclusiohoz) jutunk. A szillogizmus egyik alapvető szabálya pl az, hogy a „közös fogalom“ sohasem fordulhat elő a zárótételben. Kövessük el ezt a hibát és vizsgáljuk az eredményt. Példa:

A gyilkost (M) meg kell büntetni (P).

Bezzeg Jánost (S) megbüntették (P).

Tehát Bezzeg János (S) gyilkos (M). A hibás képlet itt:

Főtétele: M—P.

Altétele: S—P.

Zárótétele: S—M.

A nyert zárótétel nem igazság (Bezzeg Jánost megbüntethették kihágás, lopás, levéltitok megsértése stb. miatt), tehát téves eredményhez jutottunk.

Helytelen az egyesre való következtetés minden olyan esetben is, midőn nem egyetemes, hanem részleges ítéletet képező főtételeből indulunk ki. (L. az ítéletek osztályozását), pl:

A bűnözők nagyrésze javíthatatlan.

Bezzeg János bűnöző.

Tehát Bezzeg János javíthatatlan.

Ez a következtetés is helytelen, mert Bezzeg János tartozhatik a bűnözők ama részéhez, amely javítható.

b) A feltételes (hipotetikus) szillogizmus.

A *feltételes szillogizmus* olyan következtetés, amely „feltételes” ítéletből indul ki. Maga a kiindulópontot képező feltételes ítélet két részből áll: a feltételből és a belőle vont következményből. A feltételes szillogizmus tehát valami függést, vagy ok és okozati viszonyt tüntet fel, vagyis itt valamely feltételből a következményre, vagy okból okozatra következtetünk.

1. Példa.

Főtétel: Ha a tettes az ablakon mászott be (feltétel), úgy az ablakdeszkát borító vastag porréteget meg kellett szakítania (következmény).

Altétel: Ámde a porréteg nincs megszakítva (következmény tagadása).

Zárótétel: Tehát a tettes nem mászott be az ablakon.

2. Példa.

Főtétel: Ha Vermes János kezén egy bizonyos fogtól eredő harapási nyom van (feltétel), akkor ő a tettes (következmény).

Altétel: Vermes János kezén a kérdéses harapási nyom látható (a feltétel állítása).

Zárótétel: Tehát Vermes János a tettes.

3. Példa.

Ha a talált nyom azonos Kovács lábával, akkor ő járt a helyszínen.

A talált nyom azonos.

Tehát Kovács járt a helyszínen.

A feltételes szillogizmusnál tehát a feltételes ítéletet képező főtétel két alkatrészének (ok, feltétel — okozat, következmény) egyikével az altételben foglalkozunk. Ez négyféleképpen történhetik.

Betűkben kifejezve:

Ha A B, akkor C is D,
I. de A B,
tehát C is D.

Ha A B, akkor C is D,
II. de C D,
tehát A lehet B.

Ha A B, akkor C is D,
III. de A nem B,
tehát C sem lehet D.

Ha A B, akkor C is D
IV. de C nem D,
tehát A sem B.

Mint hogy azonban ugyanegy következmény több okból is származhatik, csak az okból az okozatra lehet határozottan következtetni, okozatból az okra nem mindig; azért a II. és III. mód nem vezet mindig helyes eredményre.

Példa a II. mód szerint (következményről az előzményre) való hibás eredményű következtetésre:

Ha Vermes megszökött, nincs a fogházban.

Ámde Vermes nincs a fogházban.

Tehát Vermes megszökött.

Képleten:

Ha A B, akkor C is D,
de C D,
tehát A is B.

A következtetés itt téves. (Vermest szabadlábra helyezhették, kórházba vitelték stb.)

A feltételes következtetés szabályai a következők:

1. A főtételeben következtetesség, vagyis ok és okozati viszony legyen. Ha nincs meg benne a teljes következtetesség, hibás az egész okoskodás.

2. Ha az altétel állít, a következmény is állít (L! 2. példát), ha tagad, a következmény is tagad (L! 1. példát).

3. Ha az altétel a főtétele feltételével foglalkozik, akkor a zárótétel a főtétele következményéről szól (L! 2. példát), ha pedig az altétel a főtétele következményével foglalkozik, akkor a zárótétel a feltételről szól (L! 1. példát).

c) A széjjelválasztó (disjunctív) szillogizmus.

A széjjelválasztó (disjunctív) szillogizmus a „kizárt harmadik“ törvényén alapszik. A szillogizmus főtétele „széjjelválasztó“ (disjunctív) ítéletet tartalmaz. Az altételben azután a széjjelválasztás tagjait vagy állítjuk vagy tagadjuk. Pl.

1. Példa.

A leányt vagy beledobták, vagy beleugrott, vagy beleesett a vízbe.

Ámde nem ugrott és nem esett bele.

Tehát beledobták.

2. Példa.

A leányt vagy beledobták, vagy beleugrott a vízbe.

Ámde beleugrott.

Tehát nem dobták bele.

E két példából már láthatjuk, hogy a széjjelválasztó (disjunctív) következtetés a nyomozásnál igen gyakori következtetési mód. Ennél a következtetésnél olyan főtételekből indulunk ki, amely felsorolja az összes lehetőségeket. Az altételben azután

vagy tagadunk néhány lehetőséget és akkor a fennmaradót (fennmaradókat) a zárótételben állítjuk (L! az első példát).

vagy pedig az altételben állítjuk egyes lehetőség fennforgását és azután a fennmaradót (fennmaradókat) a zárótételben tagadjuk (L! a második példát).

Ennek a következtetési módnak gyakorlati haszna abban rejlik, hogy több lehetőség kirotálásával az összes lehetőségekből egyre vagy néhányra rámutat. A fontos csak az, hogy a főtétele az összes elképzelhető lehetőségeket *valóban* felsorolja.

Betűkkel a következőképpen fejezhető ki:

A lehet: B vagy C vagy D.

Ámde $A = B$.

Tehát A sem C sem D.

Vagy:

A lehet: B vagy C vagy D.

Ámde A sem C sem D.

Tehát $A = B$.

Ha a széjjelválasztás csak kettős (L! 2. példát), tehát pl A lehet B, vagy C, akkor az ilyen következtetést *alternatív (kettős lehetőségű) következtetésnek* nevezzük.

A következmény (conclusio) minőség tekintetében éppen ellenkezője az altételnek, vagyis, mikor az altétel állít, a következmény tagad s megfordítja.

II. Az összetett szillogizmusok.

1. A következtelési sor.

Minden következtetés zárótételét új következtetés előtételéül lehet megtenni, ennek eredményét újból és így tovább. Több szillogizmusnak ilyen módon egy egészé váló összekapcsolása által *összetett szillogizmust* nyerünk.

Példák:

Minden bűn rút dolog.

A hazugság bűn.

Tehát: a hazugság rút.

A hazugság rút.

A tettetés hazugság.

Tehát: a tettetés rút.

Vagy:

Minden okozatnak oka van.

Minden cselekmény okozat.

Tehát: Minden cselekménynek oka van

Minden cselekménynek oka van.

Minden büntett cselekmény.

Tehát: Minden büntettnek oka van.

Minden büntettnek oka van.

A gyilkosság büntett.

Tehát: Minden gyilkosságnak oka van.

Egy ilyen összetett következtetést a mindennapi nyelvben természetesen összevonva fejezzük ki:

Minden gyilkosságnak oka van, mert az, mint büntetendő cselekmény, hatást képvisel, amelyet valamely oknak kellett kiváltania.

2. Rövidített szillogizmusok. A lánckövetkeztetés.

Ha a következtelési sort olyan módon rövidítjük, hogy a szillogizmusok zárótételeit (kivéve az utolsót) elhagyva, az előtételeket (premissákat) közvetlenül egymás után soroljuk és az egész sorból egyetlen ítéletet vonunk, amely kizárólag az első és az utolsó premissában foglalt fogalmakat kapcsolja össze, úgy a következtetés egyszerűbb módja keletkezik, amelyet *lánckövetkeztetésnek* nevezünk.

A lánckövetkeztetésnél fontos az a szabály, hogy a középfogalmak folytonosságában (kontinuitásában) ne legyen megszakítás, azaz két-két egymást követő tételnek egy közös fogalmának kell lennie.

Példa:

A következtetés kiindulópontja egy a helyszínen talált kalap:

A helyszínen *talált kalap* karimájának bal elülső része elhajlást és elpiszkolódást mutat.

Az elhajlás és elpiszkolódás csak gyakori megfogás eredménye lehet.

Gyakori megfogása a kalapnak a le- és felvételnél fordul elő.

A le- és felvétel rendszerint jobb kézzel történik.

A jobb kéz használata nem idézhet elő elhajlást a karima bal részén.

A karima bal részén látható elhajlás tehát a bal kéz rendszeres használatára mutat.

Bal kezét rendszeresen csak *balkezes, félkezű, sérült vagy béna jobbkezű ember* használja.

Tehát: A *talált kalap tulajdonosa balkezes, stb. ember.*

A következtetési sor és a lánckövetkeztetések a nyomozásban rendkívül gyakoriak. Egyetlen következtetés majdnem sohasem elég, csak több összekapcsolásának látjuk hasznát.

a) A lánckövetkeztetés módjai.

A lánckövetkeztetésnek két faja van:

A) Az *analitikus vagy elemző eljárás*, amelynél minden előző ítélet *állítmánya* a következő ítélet *alanyává* válik.

Példa:

Kovács János (A) bal keze ujjain krétanyomok (B) vannak . . . A—B
 A krétanyomok (B) billiárd (C) játéktól származnak B—C
 Billiárdot (C) csak Keletivel (D) játszik C—D
 Tehát Kovács (A) Keletivel (D) játszott (billiárdozott). A—D.

B) A *fordított vagy szintétikus, összetevő lánckövetkeztetés*, amelynél minden ítélet *alanya* a következő ítélet *állítmányává* válik.

Példa:

A büntetett büntetendő D—E
 A tolvaj büntetett C—D
 Aki lop, az tolvaj B—C
 Kiss János lop : A—B
 Tehát: Kiss János büntetendő A—E.

Az összetett következtetésnél ismertetett egyik példa lánckövetkeztetésben kifejezve:

Az elemző (analitikus) módszer szerint:

A tettetés hazugság A—B
 A hazugság bűn B—C
 Minden bűn rút C—D
 A tettetés rút : A—D.

Az összetett (szintétikus) módszer szerint:

Minden bűn rút C—D
 A hazugság bűn B—C
 A tettetés hazugság A—B
 Tehát: A tettetés rút A—D.

A lánckövetkeztetést lehet természetesen a föltételes (hipotetikus) következtetésekkel is alkalmazni.

Példa:

a föltételes lánckövetkeztetésre az elemző módszer szerint:

Ha Molnár nem jelent meg a tárgyaláson, akkor megszökött.

Ha Molnár megszökött, akkor bűnösnek érzi magát.

Ha Molnár bűnösnek érzi magát, akkor ő követte el a lopást.

Ha ő követte el a lopást, el kell őt fogni.

Molnár nem jött a tárgyalásra.

Tehát el kell őt fogni.

Az összetevő (szintétikus) módszer szerint:

Ha Molnár követte el a lopást, el kell őt fogni.

Ha Molnár bűnösnek érzi magát, akkor a lopást ő követte el.

Ha Molnár megszökött, akkor bűnösnek érzi magát.

Ha Molnár nem jelent meg a tárgyaláson, akkor megszökött.

Ámde Molnár nem jelent meg a tárgyaláson.

Tehát el kell fogni.

Képletekben:

Ha A, akkor B.

Ha B, akkor C,

Ha C, akkor D.

Ha D, akkor E.

Ámde: A (vagy nem A)

Tehát akkor: E (vagy nem E)

Ha D, akkor E.

Ha C, akkor D.

Ha B, akkor C.

Ha A, akkor B.

Ámde: A (vagy nem A)

Tehát akkor: E (vagy nem E).

b) Hibák felkutatása felgöngyölítés által.

A lánckövetkeztetésnél is fordulhatnak elő hibák. Az okok: téves, hamis ítéletek beállítása, logikailag helytelen levezetés, a folytonosság (kontinuitás) megszakadása, stb. Felderítésükre legalkalmasabb a lánckövetkeztetés szétbontása. Az egész láncot láncszemeire fel kell göngyölíteni, miközben „magától értetődő” ítéletek felett sem szabad elsiklani, mert többnyire ezekben rejlik a hiba.

Példa a felgöngyölítésre:

Meggyilkolt ember hullája mellett lábnyomokat találtak, amelyek nem az elhunytól származnak.

Nagyságuk és alakjuk gyanúsított Kovács csizmáival egyezik.

Tehát: Kovács a tettes.

Oldjuk fel ezt a következtetést (nem teljes) következtetési sorra:

A hulla mellett talált néhány lábnyom 29 cm hosszú, elől 10 cm széles, a sarok méretei 6×7 cm.

Az elhunyt csizmáinak méretei kisebbek.

Ilyen kis lábbelítől csúszás esetén sem keletkezhetnek olyan nagy nyomok.

Tehát a nyomok más személytől származnak.

Tehát ilyen a helyszínen megfordult.

Az egyik nyomot az elhunyt lábnyoma keresztezi, egy másik viszont szétaposta az elhunyt egyik nyomát.

Tehát mindkét személy egyidőben tartózkodott a helyszínen.

Arra, hogy ugyanakkor a tettesen kívül más is járt volna a helyszínen, nincs támpont.

Tehát: A szóbanforgó személy tettesként tekintetbe jöhet.

Kovács hasonló nagyságú és alakú csizma tulajdonosa.

Hasonló nagyságú és alakú második pár csizma nem volt megállapítható.

Hogy egy messziről jött, pontosan ugyanolyan csizmájú idegen a helyszínen járt volna, tekintve az eset összes körülményeit, ellenkezik a tapasztalattal (tétel, amely további szétbontásra szorul.)

Tehát a kérdéses nyomok Kovács csizmáitól származtak.

Megállapítást nyert, hogy a tett időpontjában más, mint Kovács, nem viselte a csizmákat (ez is további szétbontásra szorul).

Tehát Kovács az egyedüli személy, aki akkor a helyszínen volt.

Tehát Kovács a tettes.

A fenti lánckövetkeztetés vizsgálatakor látjuk, hogy egyes tételek további feloldásra szorulnak, ha pedig az egyes tételek igazságát boncoljuk (szükségképeni, kétséges, megdönthetetlen-e?) fogalmat alkothatunk magunknak, hogy mennyi hibának jöhetünk a nyomára. A legtöbb tételünk amúgy is csak szükségképeni (assertorikus), emberi meggyőződés szerint való, ha pedig nem vesszük észre, hogy kétséges (problematikus) ítéletek is megbújtak közöttük, hamis alapra továbbépítve, nem igaz eredményre jutunk.

Téves, hamis ítéletek beállítása által elkövetett hibás lánckövetkeztetésre és a hibáknak felgöngyöltés által történő felderítésére szolgáljon példaként az alábbi közismert latin nyelvű álokoskodás:

Qui bene bibit, bene dormit,
 Qui bene dormit, non peccat,
 Qui non peccat, ibit ad regnum coelorum,
 Ergo: Qui bene bibit: ibit ad regnum coelorum.

Magyarul:

Aki derekasan iszik, jól alszik,
 Aki jól alszik, nem vétkezik,
 Aki nem vétkezik üdvözüli;

Tehát: Aki derekasan iszik, üdvözüli.

E lánckövetkeztetés a folytonosság és logikai levezetés tekintetében (analitikus eljárás) hibátlan. Mégis igaztalan eredményre jutottunk. Hol a hiba? Már az első ítélet sem állja meg a helyét, mert a „derekas” ivásnak nem mindig és főleg nem közvetlenül a jó alvás a következménye. A második ítéletet vizsgálva rájövünk, hogy az ebben a formában egyenesen hamis. Csupán abban az esetben állhatna meg a helyét, ha a „derekasan” italozó ember állandóan aludna. Mivel azonban ezt nem teszi, felébredése után bőséges alkalma van olyan cselekedetek elkövetésére, amelyek az üdvözülést kíséggé teszik.

7. Egyéb következtetési segédformák.

Az eddig ismertetett következtetési formákon kívül a kriminalista még két kevésbé megbízható következtetési formát kénytelen a gyakorlatban felhasználni, ezek a *hasonlóságon* (analógián) és a *valószínűségen* alapuló következtetések.

a) A hasonlóságon alapuló következtetések.

Az indukciónál láttuk, hogy ez a következtetési mód a *különösről* az *általánosra* következtet, vezet fel. Számptalan egyes eset megfigyeléséből levont következtetéssel az egészre érvényes szabályt, törvényt alkot.

A hasonlóságon alapuló, azonosító (analóg) következtetés hasonló ugyan ehhez, de a kettő közt mégis különbség mutatkozik.

Az analóg következtetés *hasonló különösről* hasonló különösrre következtet.

Az analóg következtetésnél így okoskodunk: Ha két tárgy sok lényeges tulajdonságban, pl. a, b, c, d tekintetében megegyezik egymással: valószínű, hogy abban a tulajdonságban is megegyeznek, amely csak az egyikben van meg.

Formája:

M—P.

S sokban megegyezik M-mel.

Tehát S valószínűleg P.

Így pl:

A földnek (M) lakói vannak (P).

A Mars (S) sokban hasonlít a földhöz (M).

Így valószínű, hogy a Marsnak (S) szintén lakói vannak (P).

Az analóg bizonyítás annál valószínűbb, minél több *lényeges* (elsőrendű) tulajdonságban egyezik meg egymással az összehasonlítás két tárgya. Ahol a hasonlóság az összes lényeges tulajdonságokra kiterjed s a különbség nagyon kicsi (különbség főleg csak másod- és harmadrendű tulajdonságok tekintetében áll fenn), ott a következtetés nagyon megközelíti a biztos indukciót.

A kriminalisztika körében pl a személyek személyleírás alapján való elfogása azonosításon, analóg következtetésen alapszik. Ha pl látjuk, hogy az illető kb. 40 éves, magas, szőke, kékszemű, bal alsó karjára szív van tetoválva, jobb füle mögött lencsenagyságú anyajegy van stb. és mindezek az ismérvek a nyomozólevélben, körözvényben stb. is fel vannak pontról pontra sorolva, akkor az illetőt az ismérvek egyezése alapján nyugodtan azonosíthatjuk a körözött személlyel és elfoghatjuk. Ugy okoskodunk, hogyha a leírt és az előttünk álló személyen ennyi közös különös személyleírási ismérv mutatkozik (tehát azonos, analóg), úgy az egész embernek is azonosnak, analógnak kell lennie.

Hasonlóképpen járunk el cselekményeknél, amidőn különböző időben és helyen elkövetett bűncselekmények elkövetési részleteinek, körülményeinek azonos pontjaiból egy tettesre — tehát a tárgyi tényálladék azonosságából, az alanyi tényálladékot is felölelő, egész tényálladék azonosságára — következtetünk.

A nyomozásnak az analóg következtetés nélkülözhetetlen segédeszköze és azt nyugodtan használhatja is mindaddig, amíg az ilyen következtetés útján nyert eredmény értékét nem becsüli túl. Az analóg következtetés eredményét csak lehetőségnek kell tekinteni, ezért csupán feltevés alapjául szolgálhat.

b) A valószínűségi következtetések.

Valószínűségről akkor beszélünk, ha valamely eset bekövetkezése mellett több ok szól, mint ellene. A valószínűséget bizonyos esetben ki is lehet számítani. Erre a matematikai valószínűségszámítás tanít.

A matematikai valószínűséget olyan tört mutatja, amelynek számlálója a *kedvező esetek* számát, nevezője pedig az összes *lehető esetek* (tehát a kedvező és kedvezőtlen esetek) számát tünteti fel. Ha a kedvező esetek számát „m” betűvel, a kedvezőtlen esetek számát „n” betűvel, a valószínűséget pedig „v” betűvel jelöljük, akkor a fentiek képletbe foglalva:

$$v = \frac{m}{m+n}$$

Az iparban, kereskedelemben, pénzügyben és politikában a valószínűségszámítás gyakran képezi elhatározások kiinduló pontját. Ez a képlet az alapja a biztosító intézetek üzleti kalkulációinak is, de ebből a képletből kiindulva, dolgozik az emberek hiúságára, pénzszomjára, élvezetvágyára stb. építő csaló és szélhámos is.

A logikában a valószínűségi következtetés olyan okoskodás, amely tökéletlen indukción alapul, tehát csak megközelítő általánosításból indul ki. Ilyen pl a következő okoskodás: az úgynevezett fagyos napokon, úgymint: Szervác, Pongrác és Bonifác napján (M) csaknem mindig visszatért a tél (P). Most (S) ezek a napok következnek (M), tehát most (S), valószínűleg visszatér a tél (P).

A valószínűségi következtetést a nyomozásnál nem nélkülözhetjük, de eredményeinek kétséges (problematikus) értékéről nem szabad megfeledkeznünk. Pl nagyobb arányú betörés történt. Eddigi tapasztalataink azt mutatják, hogy az ebül jött jószág ebül vész el. A tettes vagy tettesek ilyenkor jól élnek, költekeznek; kézenfekvő tehát a feltevés, hogy a nyomozás tárgyát képező betörésnél is így lesz, ezért intézkedéseinket ennek megfelelően tesszük meg (figyelés, ki költekezik, mulat stb.). Ebben az esetben intézkedéseink alapjául valószínűségi következtetés eredménye szolgált.

Nézzünk meg egy képletbe öntött valószínűségi következtetést:

Gyujtogatást (M) gyakran biztosítási csalás szándékából követnek el (P).

Hevér János házat (S) felgyujtották (M).

Tehát Hevér János házát (S) *valószínűleg* biztosítási csalás szándékából gyűjtötták fel (P).

Az eredmény csak lehetőség, mert felgyújthatták a házat bosszúból, de felgyújthatta azt egy beteg idegzetű, pyromániás ember is stb.

Lótolvajok a lopott lovat rendszerint a vásárra hajtják, hogy ott hamis járatok segítségével értékesítsék. Ha tehát lólopás történt és a közelben állatvásárok vannak, valószínűnek mondhatjuk, hogy a lovat ebben az esetben is ilyen módon fogja a tettes értékesíteni, ezért a vásárokat figyelni fogjuk.

A valószínű következtetés kriminalisztikai értéke tehát abban rejlik, hogy az azonosításhoz (analógiához) hasonlóan, csupán feltevések felállítására szolgáltat alapot és így megkönnyíti az adatgyűjtést.

c) Az általánosítás (generalizáció).

Az általánosítás (generalizáció) nem más, mint hiányos indukció. Vagyis, ha egy, vagy csupán igen kevés megfigyelésből, általános igazságot, szabályt állapítunk meg. Az eredmény itt rendszerint nemcsupán kétséges, hanem egyenesen rossz, valótlan.

Jellemző erre az utazó angol ősrégi példája, akit utazás közben egy városban vöröshajú, hebegő, udvariatlan pincér szolgált ki és aki naplójába azt írta, hogy „Z. lakosainak vörös hajuk van, hebegnek és gorombák“.

Hasonló általánosítás pl. az, hogy *minden* csavargó ellopja a keze ügyébe kerülő dolgokat. Vizsgáljuk, hogy ez az igazságtalan általánosítás a gyakorlatban hova vezet. Valahol betörnek az éj folyamán. Megindul a nyomozás. Az első adatok egyike, amely befut, az, hogy előző nap két kéregető csavargó járt a községben, akik a betörés színhelyének közelében megfordultak. „Minden csavargó tolvaj, ezek is tolvajok“, tehát alapos a gyanú, hogy ők a tettesek. Már meg is indul a nyomozás, az ismeretlen csavargók megjelennek a Nyomozati Értesítőben. Az egész országban folyik a hajszja. Az illető őrs nyugodtan várja a csavargóit, hisz egész biztosan ők a tettesek. Megkerülnek a csavargók, de baj van. Kétségtelenül alibit igazolnak. Szóval mégsem ők a tettesek. Megtörténik a nyomozat visszavonása. Hát akkor kik a tolvajok? Lehet, hogy a tettes később, valami falusi pletyka folytán, a sértett harmadik szomszédjának mihaszna, mulatós, suhanc fiában kerül kézre.

Az általánosítás tehát veszélyes út, amelyre ne tévedjünk. Jelen esetben egyéb feltevések mellett a csavargók tettességét csupán mérlegelni, kombinációba venni lett volna szabad.

8. A véletlen.

A véletlen olyan tényező, amellyel a nyomozásnál számolni kell. A véletlen árthat a nyomozásnak, mert téves irányokba terelheti, de segíthet is, hisz számtalan olyan példát ismer a bűnygytörténet, midőn bűnygyek felderítése kizárólag a véletlennek volt köszönhető. Nem egy olyan eset fordult már elő, ahol a véletlen a tettest a nyomozó karjába hajtotta, kezére játszotta. Ha barátunk a véletlen, akkor nincs baj. Annál veszedelmesebb azonban, ha ellenünk esküszik. Így a véletlen bizonyos terhelő körülmények olyan összetettségét idézheti elő, amely ártatlan ember ellen súlyos gyanúkat szolgáltat. A legnagyobb baj abban rejlik, hogy a véletlen által előidézett következményeket a szándékos cselekvéssel előidézett következményektől — különösen első látásra — majdnem lehetetlen megkülönböztetni. Hogyan védekezzünk tehát a véletlen játéka ellen, ha nem a mi oldalunkon van?

Először is azzal, hogy mindig felvetjük azt a kérdést, hogy ezt vagy azt az adatot vagy — adatok összetalálkozása, egymásra utalása esetén — az adatsortot, nem a véletlen hozta-e létre? További eljárásunk feladata alapos vizsgálattal, bírálattal, előélet, viszonyok, indítók beható kutatásával stb. világosságot teremteni.

Példák:

1. Éjjel, a sötét utcán, lövés dördül el. Az éjjeliőr nem látta az eseményt, mert mintegy 100 méterre onnan a keresztutcában állt, de hallotta a lövést. A lövés irányába futva, ott találja Gajdos Istvánt átlőtt fejjel, holtan. Mellette, föléje hajolva áll Vas Pál, akiről az egész község tudja, hogy szerelemföltés miatt halálos ellensége volt Gajdos Istvánnak, sőt borközi állapotban már többször fenyegetődzött is azzal, hogy „elteszi láb alól”. Öngyilkosság a seb fekvése miatt kizárt. Ki mossa le a gyanút Vas Pálról, aki tagad és azzal védekezik, hogy ő is csak a lövés zajára futott oda és látott onnan egy sötét alakot elfutni? Alapos gyanúsított lesz belőle. Később azután a nyomozás során kiderülhet, hogy az elhaltak más ellensége is volt, aki nem tud alibit igazolni, löfegyvert szerzett be stb.

2. Noszlop községben 1933. év telén egy zsúpfedeles lakóház tetejét ismeretlen tettes kibontotta és a padlásról húsneműeket lopott. A helyszíni szemle alkalmával a nyomozó járőr két egymásföli megbontott nyílást talált a zsúptetőn. A tettes rövid nyomozás után egy Molnár Mihály nevű ottani lakos személyében kiderült. A lopást beismerte, de állítása szerint ő csak egy nyílást bontott a tetőn, a másíkról (az alsó kisebbik nyílásról) nem akart tudni. Azt is tagadta, hogy az eltűnt húsmennyiséget teljes egészében ő lopta volna el. Mivel Molnár Mihály bűnösségét a házkutatásnál talált tárgyi bizonyítékok kétségtelenül alátámasztották, részbeni tagadása nem látszott helytállónak és azt a benyomást kellette, hogy azzal cselekményét csupán enyhíteni akarja. Az örs feljelentette és a bíróság 6 havi fogházra félte. Közel egy év elmúltával az örs bizalmasan arról értesült, hogy a lopást nem Molnár Mihály, hanem Tökés István ottani lakos követte el. Az azonnal megindított nyomozás során Tökés István a lopás elkövetését beismerte és az elkövetés módját a helyszínen be is mutatta. A behatolás helyéül az első nyomozás alkalmával megtartott helyszíni szemlén megállapított alsó, kisebbik nyílást jelölte meg, amelyen nem mászott be, hanem csupán benyúlt a padlásra és úgy emelte ki onnan a húsneműeket. Tagadta, hogy az egész húsmennyiséget ellopta volna és a felső, nagyobbik nyílásról sem akart tudni. Az a húsmennyiség, amelynek ellopását Molnár és Tökés külön-külön beismerték, egyúttalvéte pontosan egyezett az eltűnt mennyiséggel. Molnár tehát mégsem szenvedett ártatlanul.

A két tolvaj ugyanis a különös véletlen folytán egy helyen, egy éjszaka, egymásról mit sem tudva, egymástól teljesen függetlenül dolgozott. (L. Cs. I. 1934. évi, december 15-iki számában közölt tanulságos nyomozást).

F) A feltevések.

1. A feltevések felállítása és szerepe a nyomozásnál.

Az eddigi fejezetekben mondottak összefoglalásából megállapítható, hogy a kriminalisztikai következtetési műveletek nem nyugszanak olyan szilárd alapon, mint pl a megdönthetetlen (apodiktikus) ítélettel, sarktételekkel (axiómákkal) dolgozó matematikus munkája.

A következtetés eredménye az előzményekként felhasznált ítéletek értékétől, megbízhatóságától függ.

Kriminalisztikai elveink, szabályaink — amelyeket következtetéseinknél *jtételeként* használunk fel — emberi tapasztalás, megfigyelés alapján, indukciós úton jöttek létre, tehát nem megdönthetetlen (apodiktikus), hanem csupán szük-

ségképpen, emberi meggyőződés szerint való (assertorikus értékű) ítéletek, sőt egyesek csak lehetséges, kétséges (problematikus) értékűek.

Altételeinket nyomozás közben szintén tapasztalás útján nyerjük, amelyek ilyenképpen minden vizsgálat, bírálat ellenére szintén nem megdönthetetlen (apodiktikus) igazságok, hanem csupán szükségképpen, emberi meggyőződés szerint való, igaz (assertorikus) ítéletek, sőt egyesek csak lehetséges (problematikus) értékűek. A nyomozás téves megállapításai, téves vagy hiányos megfigyelés, félrevezetésnek, megtévesztésnek való felülés, szakértő tévedése, a véletlen játéka stb. mind olyan tényezők, amelyek megbízhatatlan vagy igaztalan altételeket eredményezhetnek.

Ha ehhez hozzáadjuk a logikai levezetésnél becsúszó hibákat és tévedéseket is, azt kell mondanunk, hogy következtetéseinkkel a való igazságot, kedvező esetben is, csupán megközelíthetjük.

E megállapításunk nem nagyon vigasztaló. Megállottunk, sőt fejtegetéseinkkel látszólag holtpontra jutottunk. Ez a valóságban is így van. Minden gyakorlati nyomozó ismeri azt a kellemetlen, kínzó érzést, midőn a nagy lendülettel megindult nyomozó munka fonala egyszerre elszakad. A nyomozás „holtpontra jutott” és úgy látszik, „nincs tovább”. Pedig a gyorsaság a nyomozásnak egyik leglényegesebb kelléke. Ebben a helyzetben ismét a logika ad kezünkbe olyan eszközt, amely a kátyúba rekedt szekeret újból megindítja, átségít a zökkenőn, a holtpontra.

Ez az eszköz a *feltevés* (hipotézis).

A feltevés fogalmának lényegét az alábbi egyszerű példa kapcsán könnyen meg lehet érteni:

Ha a hétköznapi életben valaminek nem ismerjük a magyarázatát, akkor azon gondolkozunk, hogy mi lehet a magyarázat. Pl rokonunk táviratilag bejelentette, hogy ekkor és ekkor érkezik a vonattal. Kimegyünk az állomásra. A kérdéses vonat befut, de a rokon nem érkezett meg. Ilyenkor felvetjük magunkban azt a kérdést, hogy mi lehet a magyarázata a rokon elmaradásának, majd erre a kérdésre igyekszünk választ is találni. Gondolatban sorra vesszük az összes lehetőségeket, amelyek a rokon elmaradását előidézhetnék. Mint legkézenfekvőbb lehetőség, a vonat lekésése jut eszünkbe, de ugyanakkor arra is gondolunk, hogy talán elindult, de útközben lemaradt a vonatról, hirtelen támadt családi, üzleti vagy hivatali ügyei tartották vissza, sőt aggódva, az a gondolatunk is felmerül, hogy talán még otthon vagy útközben megbetegedett, baleset érte vagy meghalt. A lelkiismeretes találgató még azt az eshetőséget is mérlegeli, hogy a táviratot talán nem is a rokon küldte, hogy elvételte az órát vagy a napot, a postán fordult elő valami elírási hiba, sőt azt is, hogy a rokon megérkezett, de az állomáson a nagy tolongásban elvétették egymást stb.

Mi történt itt? Annyit tudunk, hogy a rokon nem érkezett meg, de arra nem volt magyarázatunk, hogy miért maradt el. Találgattunk. Elképzeltük az összes lehetséges magyarázatokat. Nem tudjuk, hogy melyik az igazi, van köztük valószínűbb és kevésbé valószínű, de egy szempontból megegyeznek, abból ugyanis, hogy valamennyien elképzelhetők, tehát lehetségesek.

Ezeket a magyarázatul szolgálható lehetőségeket másszóval *feltevéseknek* nevezzük. Itt tehát feltevéseket állítottunk fel, hogy azokkal a rokon elmaradásának előtünk ismeretlen okát magyarázzuk.

Azt a képességet, amely lehetővé teszi, hogy a lehetőségek találgatásakor minél több, sőt lehetőleg az összes elképzelhető lehetőségeket megtaláljuk, kombináló (találgató, eszmefűző) képességnek nevezzük. Magának a találgatási műveletnek *kombináció* a neve. Feltevéseinkhez tehát kombinációval jutunk. (Nem tudjuk, hogy mi, hogyan stb. *történt*, ezért találgatjuk, hogy mi, hogyan stb. *történhetett*.)

A feltevés (hipotézis) logikai meghatározás szerint *olyan még be nem bizonyított állítás, tétel, ok, amelyet azért állítunk fel, hogy vele bizonyos tünetmények sorát megmagyarázzuk.*“ Mindazokban az alább felsorolt esetekben, midőn a nyomozás szellemi munkája megakadt, nem jut tovább, vagy amikor kiindulópont hiányában meg sem indulhat, feltevésekhez folyamodunk. Ilyenkor a feltevés némileg ahhoz a szerephez hasonlítható, mint amilyent a matematikus munkájában az egyenletbe beállított X vagy N ismeretlen játszik.

Milyen alkalmakkor fordulunk feltevésekhez?

a) A legtöbb ítéletünk, a már ismertetett okok miatt, *kétes értékű*. Képzeld el, hogy következtetéseink során olyan zárótételhez jutottunk, amely további megállapításaink szempontjából nagy horderejű, de igazságában kételkednünk kell. Hogy ennek dacára továbbjussunk, a kriminalisztikai következtetés zárótételét tegyük meg feltevés alapjául. Tétélezzük fel, hogy a szóbanforgó ítélet megállapított tény s dolgozzunk tovább ezzel a feltevéssel, mint valami bizonyossággal (apodiktikus, asszertorikus). Ezután hasonlítsuk és kössük össze többi adatainkkal s használjuk fel további következtetések felállítására.

Példa:

Eddigi következtetéseink eredményeképpen a következő széjjelválasztó (diszjunktív) ítélethez jutottunk:

„A tettes az ajtó zárját vagy álkulccsal (Dietrich) vagy hamis kulccsal (utánzott kulccsal), vagy saját kulcsával nyitotta ki. Azt, hogy a három lehetőség közül melyik az igazi, nem tudjuk megállapítani. Nincs más hátra, mint mind a három lehetőséget feltevés tárgyává tenni. Ha pl ezután az utolsó eshetőség feltételezéséből indulunk ki, akkor azt kutatjuk, volt-e másodpéldánya a kulcsnak, milyen helyen tartották a kulcsokat, kik férhettek hozzájuk, nem vesztett-e el a kulcsok közül, mi módon — mikor kerülhettek a zár valódi kulcsai illetéktelen kezekbe, kinek kezébe kerülhettek a kulcsok, viszont ezek révén a kulcs mely további személyek birtokába juthatott és azok közül melyik ellen szól egyik-másik terhelő adatunk.

b) Sokszor mindjárt a nyomozás legelején *meg sem indulhat a nyomozás, az adatgyűjtés* másként, mint feltevésekből kiindulva.

Példák:

1. Zárt szobából elveszett valami értéktárgy. Ajtók, ablakok, falak stb. épek. Rejtély előttünk, hogy miképen vesztetett el a tárgy. A nyomozás holtpontra jutott, tehát feltevésekhez kell folyamodnunk.

A feltevések, amelyekből a nyomozás ebben az esetben kiindulhat:

a) Lopás történt.

I. A lopást házitolvaj (cseléd, alkalmazott, hozzátartozó, vendég) követte el.

II. A lopást besurranó tolvaj követte el.

b) Nem történt lopás.

I. A tárgyat elvesztették, elhányták, vagy „jól eltették“ és jóhiszeműen tettek lopás miatt feljelentést.

II. A lopás miatt tett feljelentés szándékosan valótlan (biztosítási csalási szándék, sikkasztás leplezése, vagy a tárgyat szándékosan pl. bosszúból eldugták, hogy a gyanút valakire tereljék).

2. Vagy pl a víz ismeretlen hullát vet ki a partra.

Feltevéseink, amelyekből a nyomozás kiindulhat: a) öngyilkosság, b) vízbefojtás, c) vízbefulladás (baleset, belesés vagy fürdés közben, úszni nem tudás miatt),

d) holtan dobták be, e) a vízben halt meg, de nem fulladásos, hanem természetes halál következtében (pl. szívszélhűdés fürdés közben).

Ha e lehetőségek közül a további nyomozás kétségen kívül megállapította is, hogy pl. öngyilkosság forog fenn, ez a megállapítás csak akkor lesz értékes, sőt valószínű, ha sikerül az indítók felderítésével alátámasztani. Megint csak feltevésekhez kell folyamodnunk s gondolnunk kell az összes lehetőségekre, hogy tovább jussunk (szerelemi bánat, gyógyíthatatlan betegség, anyagi összeomlás, szegény, amerikai párbaj, félelem stb.). Bármelyik feltevésen indulunk el, kezdetét veheti az adatok felkutatása, a feltevés tehát megmondja, hol kell az adatokat keresni.

c) Az adatok *vizsgálata és bírálata* szintén feltevések segítségével történik. (Maga a kísérlet sem más, mint valamely feltevés megvalósítása.) Ha a vizsgálat vagy bírálat során kételyek merülnek fel, ha valami nem vág, nyomban fel kell tennünk a kérdést: „ha nincs így, hogyan lehet más-kép, melyek a többi lehetőségek?” Ezzel máris feltevéshez nyúlunk.

Példa:

A helyszínen véres kést találunk, amelynek nyelébe „V. J.” betűk vannak vésvé. A gyanúsítottat Varga Jánosnak hívják. Ha kétely merül fel az iránt, hogy a kés Varga Jánosé-e, pl. Varga kétségtelen alibit igazol, akkor rögtön elmélni kell a létező lehetőségeken. Feltevéseink a következők lehetnének:

a) A „V. J.” betűs kést a tettes félrevezetés céljából szerezte és szándékosan hagyta a helyszínen.

b) A kés Varga Jánosé, de ő azt a tett előtt vagy után vesztette el a helyszínen.

c) A kés Varga Jánosé, de nem ő a tettes, hanem a kését beteges vágyból csempészte oda.

d) A kés Varga Jánosé, de haragosa oda csempészte a helyszínre, hogy a gyanút ráterelje.

e) A „V. J.” nem Varga Jánost jelent, a kést Virág József, Vancsura István, Vegel Jenő stb. nevű tettes felejtette a helyszínen, stb. stb.

d) Nyomozásoknál, különösen kezdetben, igen fontos a *gyorsaság*. Sürgős intézkedéseket kell tenni, mert minden elmulasztott órával tíz-százszorososan csökkennek a siker kilátásai. A zajló élet eltörli, elmosza a történeteket és azok nyomait s így idő multával gyakran már nem lehet pótolni azt, amit kezdetben elmulasztottunk. Az *időnyerés* módja: *feltevésekkel elébevégni* az eseményeknek.

Példák:

1. A tettesnek nyomaveszett. Több napi nyomozás után kiderül, hogy autóbusszal X felé távozott. Tanúkat keresünk, a kalauzt kikérdezzük: Nem emlékeznek már, sőt a tanúkat, (utasokat) ennyi idő multán már nem is lehet megállapítani. A nyomozó csendőr ilyenkor azt gondolja: „Ha én akkor mindjárt tudtam volna, hogy a tettes ezen az autóbusszon fog menekülni, gyerekjáték lett volna a személyleírást stb. megszerezni, a tettet nyomon üldözni és elfogni”.

E példánál az üldözésnek már eredetileg a következő feltevésekből kellett volna kiindulnia: Autó, kerékpár, szekér, gyalog, vasút, autóbussz stb.

2. Öngyilkosság látszik fennforogni. Ha a nyomozó csendőr bevárná a boncolás és a vegyi vizsgálat eredményét, és nem tételeznél fel büntényi lehetőségét, vajjon hova jutna üldözési intézkedéseivel abban az esetben, ha a boncolás három nap múlva nem öngyilkosságot állapít meg?

e) Bármilyen gondosan gyűjtöttük is az adatokat, a legtöbb esetben az adatok nem elegendők, emiatt a tárgyi vagy az alanyi tényálladék, a nyolc kérdés, rekonstrukciója nem sikerül egészben, itt-ott hézagok mutatkoznak. A *hézagokat feltevésekkel hidaljuk át*. E feltevésekhez az I., II. és

III. táblázatban ismertetett támpontok nyújtják a legalkalmasabb alapot. E táblázatokat tehát gyakorlatilag nemcsak az adatgyűjtés céljaira, hanem mind a következtetések, mind a feltevések felállítására kiválóan fel lehet használni, mert a lehetőségek kifürkészését hathatósan elősegítik.

Példák:

Ismeretlen az elkövetés időpontja, az indítók, a tettes személye, stb.

(Ki?) Az elkövetés módjából (modus furandiból) következtetve, feltevés: a tettes lakatos lehet.

(Ki?) A zsákmány minőségéből következtetve, feltevés: a tettes műgyűjtő.

(Miért?) Egy tüzeset indítókának keresése közben, gyujtogatást feltételezve, feltevések: bosszú, biztosítási csalás, pirománia stb.

(Mi?) Véletlen vagy gondatlanságból eredő tüzeset reális okát keresve, feltevések: napsugár, röplúz, rövidzárlat stb.

(Mi történt?) Erőszakos halálesetnél a sértett kilétének, egyéniségének, viszonyainak, multjának, magatartásának tisztázása által alapot nyerhetünk több feltevésre: pl baleset érte, bűntény áldozata lett, stb.

2. Feltevések felállítására alkalmas tényezők összefoglalása.

A feltevések felállítására alkalmas tényezők röviden a következőkben foglalhatók össze:

a) A következtetések során elért kétséges értékű zárótételek.

b) A következtetések során zárótételként nyert széjjelválasztó (diszjunktív) ítéletek (pl a tettes vagy balkezes, vagy hiányzó, sérült, béna jobbkezü ember).

c) Az azonosítás (analogizálás) útján nyert adatok.

d) A valószínűségi következtetéssel nyert adatok.

e) Egyéb lehetőségek, amelyekre az eset körülményei, az eddigi adatgyűjtés vagy egyes adatok mutatnak. (L! I., II. és III. táblázatokat.) Továbbá mindazok a lehetőségek, amelyeket a kombináció (találgatás) műveleie szolgáltattak.

f) Az ötlet (intuición) sugallta adatok.

A felsoroltak, az f) pont alatt említett tényezőkön kívül, nem szorulnak magyarázatra, mert az eddigiek során, megfelelő helyen, már ismertetve lettek.

Az ötlet (tudományos elnevezése intuición) olyan pillanatnyilag támadt megérzés, gondolat, amelynek valóságára egyelőre még a legcsekélyebb helytálló okunk sincs. Olyan gondolat, amelyet valami ismeretlen, hatodik érzék sugallt. Melyik gyakorlati nyomozónak ne támadt volna már nyomozás közben az az egyelőre megmagyarázhatatlan, nem indokolható sugalma, hogy a tettes ez vagy az? Azt is tapasztalta már minden nyomozó, hogy néha a befejezett házkutatás után valami ismeretlen erő visszavonzza, hogy ezen vagy azon a helyen nézzen még egyszer alaposan utána.

Kérdés, hogy az ilyen belső hang, ötlet szavára szabad-e hallgatni? Feltétlenül igen, de nem szabad azt a megállapított valósággal, igazsággal összetéveszteni és magunkat az ilyen ötletsugallta gondolatba belelovalni. Az ötletet csak annyiban hasznosíthatjuk, hogy feltevés tárgyává téve, helytállóságáról vagy helyt nem állóságáról meggyőződést szerzünk.

3. A feltevésekkel való munka.

Az előző fejtegetésekből látni lehet, hogy a feltevések olyan kisegítő eszközök, amelyek a nyomozás egész tartama alatt folyton szerepelnek. Miként a tudós nem boldogul hipotézisek nélkül, mert majd minden emberi tudás feltevésekből kiindulva született meg (bizonyítja ezt a csillagászat egész történelme, a fény megmagyarázásának kísérletei, Darwin fejlődés-tana, az orvos diagnózisa, a vegytan atomelmélete stb.), éppen olyan nélkülözhetetlen a feltevés a nyomozási munkánál is. Néha már a kezdet kezdetén feltevésekből kényszerülünk kiindulni, a további szellemi nyomozás egész folyamata pedig keresztül-kasul van szöve a feltevések sorozatával; a következtetések, a kombinációk (adatoknak és következtetéseknek összefűzése, egymásrautalás — ellentét kutatása) eredményei mind alapot, anyagot szolgáltathatnak a feltevésekhez, hogy azokon tovább indulva, folyton újabb következtetési és kombinációs műveleteket folytassunk le. Bármely mozzanatnál akadnánk is meg, minden elképzelhető lehetőséget megragadunk feltevések, néha egész feltevés-sorozatok felállítására, amelyeket azután egymás mellett, de egymástól elkülönítve, kidolgozunk. Igazaknak tekintjük őket, még ha egyelőre egyik a másikat egyenesen ki is zárná, hiszen még nem tudhatjuk, melyik az igazi.

A feltevések (nem igazolt lehetőségek) tehát a nyomozás állandó kísérőjelenségét képezik. Egyről azonban sohasem szabad megfeledkezni, arról t. i., hogy a *feltevés* csak feltevés, csak *lehetőség és még nem feltétlenül igazság*. Ebbe a hibába gyakran esik a nyomozó csendőr. Mihelyt a továbbiak folyamán a feltevés beleillik a tényállásba, egyezik („vág“) az egyes adatokkal, megfeledkezve a feltevés feltételes jellegéről, azt hiszi, hogy az igazi megoldást találta meg és beszűnteti a nyomozómunkát éppen akkor és ott, amikor és ahol folytatnia kellene. Jellemző példák erre azok az eltűnési esetek, amikor *minden* jel arra mutat, hogy az eltűntet bűnös kezek megölték, hulláját pedig eltüntették. Előfordult, hogy e feltevést egy vízből kifogott, feloszlásnak indult hulla is alátámasztotta, amelyben az eltűntet vélték felismerni, míg azután egy szép napon az eltűnt jó egészségben megkerült.

A nyomozás szellemi munkáját keresztül-kasul átjáró feltevések, nagy számuk miatt, alkalmasak arra, hogy műveleteinkben káoszt, zűrzavart teremtsenek. Ez ellen a *rendszeresség* véd meg bennünket. A rendszerességet részben biztosítottuk már akkor, midőn adatanyagunkat rendeztük (alanyi vagy tárgyi tényálladék egyes csoportjai, vagy a nyolc kérdés stb. szerint), így feltevéseink felállításakor könnyű már a csoportokat és alcsoportokat, mint főszempontokat, szem előtt tartva, rendet tartani. Állítsunk fel, bár a legjelentéktelenebb nyomokról is, bármennyvi feltevést, de rendeljük alá őket a főszempontok szerint képezett vezető feltevéseknek. Az alárendelt feltevéseket, amelyek munka közben adódnak (a tanúk, a sajtó, névtelen levelek, telefonbejelentések stb. újabb és újabb lehetőségeket dobnak felszínre), besoroljuk az egyes csoportokba.

A feltevések tömege mellett — bár ez sok időt és munkaerőt fogyaszt — *minden egyes lehetőséggel*, mint feltevéssel, mégis *egyformán kell foglalkozni*, mert sohasem tudhatjuk, hogy melyik jár a helyes úton. Sokszor a legelképzelhetlenebb, legvalószínűlenebbnek látszott feltevés bizonyult helyesnek.

Vannak gyakorlati nyomozók, akik ezzel az elmélettel szemben pusztán a véleményük szerint legvalószínűbb feltevésekre vetik magukat, bíznak ösztönükben, szimatjukban (orrukban). Görcsösen ragaszkodnak a véleményük szerint helyes,

egyedül lehetséges föltevésükhöz. Elfogultságukban s mert magukat csalhatatlannak tartják, minden adatot ráerőszakolnak, rákényszerítenek feltevésükre, hogy azt alátámaszthassák, valószínűsítsék. Ellentmondó adatoktól elzárkóznak, más lehetőségek után nem is kutatnak, ilyeneket nem is akarnak észrevenni, hanem csak azt látják meg és csak azt veszik számításba, ami feltevésükbe beleillik, míg mindazokat a körülményeket, amelyek más útra utalnak, mint kellemetleneket félretolják. Ezekre ráillik Locard következő mondása: „Sokszor vallottak már kudarcot az olyanok, akik nem akarták észrevenni azt a fényt, amely szemüket szinte vakította, csupán azért, mert nem abból az irányból jött, ahonnan — véleményük szerint — jönnie kellett volna.“

Az ilyen nyomozók néha eltalálják a helyes utat s ilyenkor a legrövidebb idő alatt fényes eredményt érnek el. Többnyire azonban a levegőre építő, kockázat elve alapján álló, az „elméletieskedést“ elvető, csupán ötletét követő nyomozó „nem találja el“, melléfog s akkor fényes eredmény helyett kudarc az ilyen „tapasztalt, öreg, gyakorlati róka“ eredménye. Ezért az elméletnek van igaza: *Széles alapokon kell eüindulni*, minden jelentéktelen nyomot stb. lelkiismeretesen ki kell dolgozni. Ez az a módszer, amely — ha lassabban is, de megbízhatóbban — hozza meg az eredményt.

Példa:

Az alábbi, gyakorlatból vett esetből kitűnik, hogy a nyomozásnak sokszor, pusztán a „ki“ kérdés tekintetében is, milyen nagyszámú főfeltevessel kell dolgoznia.

A férjet meggyilkolták. (A házasársak külön éltek, válási szándék és „házassági sokszög“ forgott fenn, végrendeleti határozmányoknak is szerepük volt.)

Gyanúsítottként több személy jöhetett tekintetbe. Feltevések:

I. csoport: a feleség egy rokona, egy korhely fiatalember (anyagi érdekből).

II. csoport: az asszony barátai, szeretői:

1. }
2. } férfi (az asszony felbujtására, hogy férjétől szabaduljon.)
3. }

III. csoport: a férj állandó leány barátnőjének férfirokonsága:

1. }
2. } férfi (bosszúból, a hírbehozott leány csorbát szenvedett becsületéért).

IV. csoport: a férj állandó barátnőjének vőlegénye (szerelemföltés).

V. csoport: három férfi, a férj üzletbarátai, akikkel differenciái voltak.

VI. csoport: a férj egy elbocsájtott alkalmazottja (bosszú).

VII. csoport: egy féltékeny férj (a sértett nagy szoknyavadász volt).

VIII. csoport: egy utcai női kitarítottja (a sértettnek gyakran voltak alkalmi kalandjai utcai ismeretség folytán).

IX. csoport: egy közeli lebut rovvit előéletű, züllött törzsvendége (a lebutban a sértett gyakran megfordult és ott költekezett).

Ahhoz, hogy az összes feltevéseket egymástól függetlenül és egyidőben külön-külön ki lehessen dolgozni, természetesen jelentékeny *munkaerő* szükséges. A nyomozás vezetője a legvalószínűbb feltevést maga dolgozza ki és emellett irányítja a mellékágakat, szemmel tartja az általános helyzetet, átveszi a többi utakon folyó munka eredményeit és így biztosítja az összeműködést. Minden felmerült új hajtásra, mellékágazatra más-más nyomozókat rendel ki. Sokszor előfordult, hogy a főfeltevés megdőlt, ugyanakkor azonban egy jelentéktelen mellékághajtás lökést adott az esetnek és döntő eredményt hozott.

A feltevések felállításának szabályai.

A feltevések felállításakor a lehetőségek tekintetében szabály, hogy

a) *legjobb a legegyszerűbb*, a legtermészetesebb feltevés, de azért számolnunk kell a kevésbbé kézenfekvő lehetőségekkel is.

Példa:

G. F. decsi gőzmalomtulajdonos 1931 november 7-én észrevette, hogy az irodájában elhelyezett lezárt Wertheimszekrényből nagyobb pénzösszeg hiányzik. A helyszíni szemle során a nyomozó járőr az udvaron, az épületben és a berendezési tárgyakon semmi nyomot, elváltozást nem talált. Az épület bejáratát 2 m. magas, tüskés dróttal ellátott kapu zárta el. A Wertheimszekrény bonyolult szerkezetű volt, továbbá a lakás és iroda ajtajának zárjairól a szakértő megállapította, hogy azokon semmi karcolás vagy erőszak nyoma nincs. A két harapós házörző eb nem ugatott. — A sértett előadta, hogy a Wertheimszekrény kulcsát lefekvés előtt rendszeresen az ágya melletti széken levő nadrágjára, az irodakulcsot pedig a hálószobában álló asztalra szokta helyezni. Erről a családtagokon kívül csak a szolgáló és egyes alkalmazottak tudtak. Elbocsátott alkalmazott csak egy volt, egy cselédleány, aki 3 hónap előtt Bátaszéken lakó szüleihez költözött. Számadási hiba lehetősége a pénzkezelésben nem foroghat fenn.

E megállapítások alapján a legtermészetesebb feltevés az volt, hogy a lopást csak a házbéliek valamelyike követhette el oly módon, hogy éjjel vagy nappal is, egy óvatlan pillanatban, az összeget a pénzszekrényből kiemelte. A járőr azonban a leg-egyszerűbb, legtermészetesebb feltevés mellett nem hagyta figyelmen kívül a kevésbbé valószínű feltevéseket, köztük azt a valószínűtlen feltevést sem, hogy az elbocsátott cseléd szolgálati helyére visszautazik, éjjel a magas kapun átmászik, a szobába belépődzik, a kulcsokat ellopja, azokkal elköveti a lopást s utána vissza is viszi a kulcsokat anélkül, hogy valaki felébredne. Az elbocsátott cselédnél tartott házkutatás alkalmával előkerült lopott pénzösszeg és az erre bekövetkezett beismerő vallomás mégis ennek a feltevésnek jogosultságát igazolták. (Cs. L. 1932. évf. 319. old.)

b) A lehetőségek mérlegelésénél gondolnunk kell a *véletlenre* is. Hányszor tűnik el rendkívüli módon pl egy gyűrű s ilyenkor valamelyik szegény emberre rossz sors vár, mert a kézenfekvő feltevés szerint „csak ő tehetta”. A véletlen különös játékára szolgáljon jellemző például az alábbi eset.

Példa:

Mainz németországi városban egy szép napon egy Pelz nevű kereskedő egész vagyonát elvesztette. Alig néhány fillér maradt a házában. Ugyanaznap éjszakáján beállított hozzá egy Bendix nevű uzorás, hogy egy esedékes váltót bemutasson. A cselédleány hallotta izgatott szóváltásukat és azt is, hogy Pelz Bendixet súlyosan megfenyegette, majd látta, midőn Pelz Bendixet kítaszította az utcára. Nemsokára Pelz is eltávozott hazulról, azt mondva, hogy a friss levegőn meg akarja nyugtatni idegét.

Éjfél tájban Bendixet, az uzorást, bezúzott koponyával, holtan találták az utcán. Aranyórája, pénztárcája, amelyben arany tallérok voltak, továbbá a váltó hiányoztak. A gyanú azonnal a kereskedőre (Pelzre) terelődött, akinél 20 darab arany tallért találtak. A kereskedő azzal védekezett, hogy a pénzt névtelenül küldte neki valaki. A kereskedő kalapácsa eltűnt. (Az uzorást megállapítás szerint kalapáccsal verték agyon.) Néhány nappal a főtárgyalás előtt egy idegen mesterlegény a helybeli órásnak aranyórát akart eladni. Az órás felismerte az órát, mert annakidején az uzorás az órát tőle vásárolta. A mesterlegényt elfogták, aki előadta, hogy a kérdéses éjszakán az utcán látta, midőn az uzorás összeesett. Odament hozzá és akkor látta, hogy az uzorást egy a tetőről leesett cserép ütötte agyon. A jó alkalmat kihasználva, elvette a halottól óráját és pénztárcáját. A pénzt elköltötte, a váltót megsemmisítette.

A mesterlegény előadása alapján újból helyszíni szemlét tartottak, mely alkalmal az egyik közeli pinceablakban megtalálták a véres cserepet is. A különös esettel a lapok sokat foglalkoztak. Egy szép napon jelentkezett a csendőrségen egy gazdag kereskedő, ki előadta, hogy Pelznek, mint régi üzletbarátjának, annakidején ő küldött névtelenül 20 arany tallért, hogy nagy bajában megsegítse. A pénzt azért küldte névtelenül, hogy ezzel Pelz érzékenységét kímélje. (Anuschat.)

c) Bármilyen valószínűtlennek lássék is egy feltevés, gondoljunk arra, hogy a tapasztalat szerint a bűnözés terén úgyszólván *nincsenek lehetlenségek*. Minden lehetséges.

Egy jólnevelt, csendes úrigyerek pénzért nagyanyját megölte. Az emberi érzés ellen szól, hogy a szülők gyermekeiket, gyermekeik szülőiket, testvérek egymást megöljék, mégis milyen sokszor fordul elő (pl a tiszazugi mérgezések). Lehetlenségnek látszik gyakran az úgynevezett „gyanún felül“ álló emberek (Redl ezredes kémkedése), abszolút „megbízható“ alkalmazottak tettességének feltételezése. A wieni rendőrigazgatóság bűnügyi múzeumában élesre hegyezett esernyőrudat őriznek, amellyel egy szerencsétlen ember a végbelén keresztül felszúrt egészen a szívéig. Ki gondolná, hogy legyen ember, aki az öngyilkosság ilyen szokatlan módját választaná? És kinek van fogalma arról, hogy mire képesek a hisztériás nők?

A lehetőségek elképzelésénél mindig számolni kell a *félrevezetéssel*, kohanással, beállítással is. A félrevezető ilyenkor olyan hamis állapotot teremt vagy állít be, amely magától értetődőnek látszik, tehát a nyomozó csendőr számára mint a legkézenfekvőbb lehetőség kínálkozik. E mögött a lepel mögött húzódik meg azután a valódi cselekmény vagy elkövetési mód, amely gyakran a legszokatlanabb és legrendkívülbb. A félrevezető azzal számol, hogy ezekre a nyomozó csendőr nem is gondol, mert figyelmét a céltazatos előtérbe tölt lehetőség (félrevezetés) leköti. Éppen ezért minden olyan esetenél, amelynél a kohanás leghalványabb gyanúja is fennforoghat, a legvalószínűtlenebbnek látszó feltevéseket sem szabad elvetni.

Példa:

Egy alkalommal egy egyén hídon, a híd korlátján áthajolva, revolverrel öngyilkosságot követett el. Az öngyilkos követ kötött a revolverre, úgyhogy az, a halálos lövés után, kezéből kihulva, a vízbe esett és elmerült. Az eset — mivel fegyver nem volt a helyszínen — más által elkövetett szándékos cselekménynek látszott (a legkézenfekvőbb lehetőség). Ennek dacára kiderült a valóság. Az öngyilkos szándékosan állította be ilyen rendkívüli módon elkövetett öngyilkosságát gyilkosságnak, hogy így az életbiztosítási díjat hátramaradó hozzátartozóinak juttassa.

d) Meg kell bizonyosodni arról is, hogy valóban az *összes* lehetőségeket felkutattuk-e. Ezért mindig kérdezni kell, hogy nincsenek-e még további, rejtett, eddig ismeretlen lehetőségek. Ez annál is inkább indokolt, mert az életben valamely oknak több okozata is lehet és viszont: az okozat is gyakran több okra vezethető vissza.

4. A feltevések ellenőrzésének módszerei:

A feltevéseket minduntalan ellenőrizni kell helytállóságuk tekintetében még akkor is, ha mindenbe símán beleilleszthetők, ha minden gyönyörűen vág, egyezik.

Az ellenőrzésnek *több módja* van:

a) *A központba állítás.* Szüntelenül kutatni kell, hogy nem ellenkezik-e, nem ütközik-e a feltevés valamely már igazságként megállapított ténnyel? Nincsenek-e ellentmondások idő, tér, indok, ismeretek, képességek, stb. stb. szempontjából?

b) *Összeilleszthető-e a feltevés a folyton felmerülő újabb jelenségekkel, megmarad-e az összhang?*

c) *Ha a feltevés helyes, bizonyos következményekkel kell járnia.*

Egy gyilkosság 23 órakor történt, 16-os vadászfegyverrel követték el, az áldozat kezében ruhafosztlány maradt, bizonyos értéktárgyak is eltűntek. Feltevés: a tettes „X”. Ha a feltevésünk helyes, akkor:

X nem tud alibit igazolni,

16-os fegyverének kell lennie (saját vagy kölcsönként stb.), ruháján folytonossági hiánynak kell lennie, nála lehetnek az értéktárgyak, vagy már túladott rajtuk.

d) Mint gyakorlati ellenőrzési mód a *kísérlet* is alkalmazást nyerhet minden olyan esetben, amidőn valamely fizikai lehetőség elbírálása a feladat.

e) Ha feltevésünk igaz és végül egyedül lehetségesnek bizonyul, akkor a többi feltevésnek *meg kell dőlniök*.

Ha összes feltevéseinket az ismertetett módokon ellenőrizzük, akkor egyes feltevések már kezdetben megdőlnék, a többiekén azután elindulhatunk. Az egyik feltevés útján haladva rövidebb, a másikén hosszabb idő és munka után jövünk rá, hogy helytelen úton járunk, mire ezt a feltevést is elejtjük. Ez lesz egymásután valamennyinek a sorsa, míg végül csupán a helytállóak maradnak meg.

A felvételek *elejtésekor* azonban óvakodjunk az *elhamarkodástól*. Nem szabad valamely feltevést pusztán azért eldobni, mert kevésbé valószínűnek látszik mint a többi. A feltevést végleg elejteni különben is csak akkor szabad, ha helytállósága minden kétséget kizáróan megdőlt.

G) Megjegyzés

az adatokkal járó műveletek időbeli sorrendjéhez.

A nyomozásnak a II. fejezetben eddig vázolt egész folyamata és egyes mozzanatai — a gyakorlatban betartandó időrend szempontjából — nem nyújtanak, de nem is nyújthatnak kötelező sémát. Lehetséges, hogy egyes nyomozásoknál az egyes mozzanatoknak ugyanez lesz a sorrendje. Legtöbbször azonban a műveletek sorrendje a gyakorlatban összekeveredik, sőt egymásba is folynak és így nem választhatók el élesen egymástól. Így pl lesz olyan eset, ahol a feltevésből indul ki az egész nyomozás, tehát már az adatgyűjtési művelet is feltevésből fakad, vagyis feltevés teszi lehetővé, hogy egyáltalán adatokhoz jutunk.

Más esetekben — különösen egyszerű tényálladékú vagy körülményű eseteknél — néhány adat és az azokból levont egyszerű következtetések tökéletesen megoldják a helyzetet és teljes kiderítést eredményeznek, úgyhogy az adatok rendezésére, felvételek felállítására és az azokkal való munkára egyáltalán nincs szükség és nem is kerül rájuk sor.

Az előző fejezet az adatokkal járó munkát csupán rendszerbe foglalja és az egészet — könnyebb áttekinthetőség céljából — *elméletileg* tagolja elhatárolt műveletekre, amelyeket azonban a gyakorlatban sokszor más időrendben, többnyire egymással egybefolyva, esetleg pedig csak részben hajtunk végre.

III. FEJEZET.

A TETTES NYOMOZÁSA.

A) Gyanúsítható személy kikutatása.

A nyomozás legnehezebb feladata rendszerint az alanyi tényálladék tisztázása, vagyis annak megállapítása, hogy a cselekményt ki követte el? Ez érthető, hisz elemi érdeke a tettesnek, hogy kiléte ne derüljön ki, mert a cselekményével járó következményeket (büntetés) csak így kerülheti el, de ezenkívül — bizonyos cselekményeknél (vagyon elleni bűncselekményeknél, ember élete ellen vagyoni okokból elkövetett cselekményeknél stb.) — tettének gyümölcseit, előnyeit is csak akkor élvezheti, ha szabadon élhet. Ezek az érdekek a tettest a cselekmény előkészítése, végrehajtása, továbbá menekülése, elrejtőzése, a zsákmány biztonságba helyezése, elrejtése terén a legnagyobb óvatosságra, ravaszságra és leleményességre serkentik (titokban, tanúk nélkül cselekszik, álarcot, álruhát használ, nyomok előidézését kerüli, alibiről gondoskodik, ámtítással, koholással, helyszínbeállítással félrevezetésre törekszik, zsákmányát feltűnés nélkül szállítja, ravasz rejtekhelyeket eszel ki, távoleső helyeken apránként, esetleg alakjukban megváltoztatva, értékesíti stb.).

A tettes kilétének megállapítása elé mindezek súlyos akadályokat gördítenek, megnehezítik az igazság kiderítését és erős próbára teszik a nyomozó csendőr képességeit, tudását és ügyességét.

Azt, hogy „ki a tettes“, csak jogerős bírói ítélet szögezheti le; a nyomozás feladata annak kifürkészése, hogy a tetterség nyomatékos gyanújával terhelve ki állíttassék a bíróság elé.

Vannak kivételes esetek, amelyeknél a tettes kilétének megállapítása könnyű feladat. Ezek:

- I. A tettenérés.
- II. Az önkéntjelentkezés (önvád).
- III. A feljelentés (névtelen feljelentés) pontos adatokkal.

I. A tettenérés eseteiben követendő eljárás.

A tettenérés fogalmát és eseteit a Szut. 313. pont és a Bp. 142. §. állapítja meg. Lényege az, hogy szemtanúk által a cselekmény és a cselekmény elkövetője közötti okozati összefüggés közvetve vagy közvetlenül megállapítást nyer. A tettes személye tettenéréskor tehát ismeretes, mert valamely személy a tettest vagy rajtaéri a bűncselekményen, vagy az elkövetés után nyomonüldözik, vagy elfogják, miközben azonban a folytonosság nem szűnik meg.

Tettenéréskor a tettes személye nem ismeretlen ugyan, de a nyomozás mégis további feladatok előtt áll, nevezetesen részletesen meg kell állapítani és rögzíteni:

- a) a tényállást (elkövetés ideje, módja stb.);
- b) a bűnvádi felelősség mértékét (ok, felbujtás, részesség, beszámíthatóság);

- c) a tettenérés körülményeit;
- d) a tettenérő személyek megbízhatóságát;
- e) a bizonyítékokat.

II. Önvád esetén követendő eljárás.

Az önkéntes jelentkezés esetén az önvádat nem szabad minden további nélkül elfogadni, hanem utánjárással meg kell győződni megbízhatóságáról. Ilyenkor két eshetőséggel kell számolnunk:

- a) Az önvád igaz, vagy
- b) az önvád koholt.

Hogy e kettő közül melyik eset forog fenn, azt leginkább az önvád indítórugóinak tisztázása által lehet megállapítani.

Az igaz önvád rugói lehetnek: igazságérzet, törvénytisztelet, lelkiismeretfurdalás, kimerülés, idegösszeroppanás stb.

A hamis önvád okait a tettes ravaszkodásában (pl súlyos bűncselekmény elkövetése után valami enyhébb bűncselekményért jelenti fel magát, hogy ezáltal magáról a figyelmet elterelje), bűnpártolási szándékban, gyűlöletben, beteges hajlamokban, ideg- és elmebetegségekben találhatjuk fel.

(Az igaz és hamis önvád rugóit a II. Rész II. Fejezetének „A gyanúsított lélektana” című alfejezete ismerteti részletesebben.)

III. Feljelentés esetén követendő eljárás.

Feljelentés esetén a nyomozásnak legelőször is meggyőződést kell szereznie a feljelentés helytállóságáról.

Névtelen feljelentés esetén, a nyomozás teljes sikere érdekében, a névtelen feljelentés szerzőjét is meg kell állapítani, mert aki A-t mondott, ismernie kell a B, C, D stb-t is, szóval tudnia kell azt is, amit a névtelen feljelentésben elhallgatott, de amire a nyomozásnak mégis szüksége van. Ha a névtelen feljelentés hamis vádat tartalmaz, akkor viszont ennek megtorolhatása teszi kívánatosá a feljelentő kilétének megállapítását.

Mind a valónak bizonyult önvád, mind idegen egyén részéről történt feljelentés esetén a teljes tényálladék tisztázását célzó nyomozást teljes egészében le kell folytatni, mint minden egyéb esetről. Az előny csupán abban jelentkezik, hogy az önvád, illetve feljelentés szolgáltatja útmutatások a tényálladék kiderítését módfelett megkönnyítik.

A fent ismertetett három kedvező eset azonban a gyakorlatban ritkábban fordul elő. Legtöbbször csak a tett ismeretes, de nem tudjuk, hogy ki a tettes. Ilyenkor a tettest ki kell kutatni.

IV. Ismeretlen tettes esetén követendő eljárás.

Ismeretes, hogy a nyomozás folyamán rendszerint a bűncselekmény tárgyi tényálladéka (mit, miként, mivel, mikor, hol és miért követtek el?) bontakozik ki először. A felderített tárgyi tényálladék egyes pontjai, csoportjai utalnak azután a személyi tényálladéokra, másszóval, maga a tett rámutathat arra, hogy *ki lehet* a tettes. Az ismeretlen tettesre utaló első támpontokat tehát a nyomozás a *tárgyi tényálladékból* fogja meríteni. Még ha a tettes semmi nyomot sem hagyott volna hátra egy nyom — az elkövetés módja — mindig visszamarad.

Az eddigi nyomozás során azonban, a III. táblázatban felsorolt támpontok felhasználásával a tárgyi tényálladék tisztázásán túlmenőleg, az alanyi tényálladék felderítésének is megvetettük az alapjait.

Minden forrást kihasználva, annak a megállapítására törekedtünk, hogy kit lehetne az elkövetett bűncselekménnyel gyanúsítani. Munkánk eredményeképpen egyet-mást már megtudtunk ismeretlen tettesünkről: így (adatainkból következő, illetve elképzelve) lelki szemeinkkel láttuk őt a helyszínen megjelenni, ott tevékenykedni, a nyomokból, az eredményből megállapíthattuk, hogy mit művelt (láttuk ölni, dulakodni, feltörni stb.), majd láttuk őt eltávozni, eltűnni. Tettesünk arcát fátyol takarta, alakját palást burkolta, működése közben azonban a fátyol, a palást egy-egy pillanatra fellebbent (feltörés módja, használt eszközök fajtája, lábnyom alakja, nagysága, a cselekmény elkövetéséhez szükséges tájékozottság, különleges indítók stb.) és sejtetni engedte a tettes külsejét és belsejét. Szerencsés esetben fel is ismerjük a tettet valamely személyben, pl ismert személy kalapja maradt a helyszínen, vagy a lopást csak a lakásban tartózkodó egyén követhette el, vagy csak egy embernek állhatott érdekében a sértett halála, vagy akit a cselekmény elkövetése idejében a nelyszín körül láttak stb. (ilyenkor már egy vagy több gyanúsítható személyünk is van), de az is előfordul, hogy a fátyol mögött teljesen idegen arc van. Ebben az esetben a nyomozás további feladata a fátyolt és a palástot teljesen lerántani.

Az eddig gyűjtött adatok és az azokból levont helyes következtetések tehát többé-kevésbé burkoltan utalhatnak:

A) egy ismert személyre;

B) valamely személycsoportra (pl a cselédség, vendégek, hozzátartozók), amelyen belül a tettet gyanítjuk;

C) egy ismeretlen személyre, mint tettesre, illetőleg, minő gyanúsítotttra. (A tettes kilétére vonatkozólag minden támpont hiányzik, nem tudjuk sem a nevét, sem azt, hogy hol, kik közt keressük.)

A) Ha az eddig gyűjtött adatok alapján egy **határozott, ismert személy** gyanúsítható (pl Molnár János nevű szomszéd, Török Ferenc nevű alkalmazott stb.), akkor további adatgyűjtéssel a felmerült valószínűségnek (egyszerű gyanúnak) a nyomatékos gyanú fokára való emelésére kell törekedni.

Az alanyi tényálladék tisztázására felhasználható támpontok (III. táblázat) alapos kidolgozásával számtalan olyan adat birtokába juthattunk, amelyek alapján a tettesről többé-kevésbé pontos képet nyertünk. Most az a feladat, hogy ezt a képet pontról-pontra összehasonlítsuk a gyanúsítottal, vagyis megállapítsuk, hogy a kép mindenben ráillik-e s így a gyanú helytálló-e. Másszóval, a gyanúsítható személy tettességét most már feltevés tárgyává tesszük és a feltevést ellenőrizzük.

Például megállapítottuk hogy:

a tettesnek, a cselekmény elkövetésekor, az elkövetés idejében, a helyszínen kellett lennie;

a tettes a helyszínről elvitt egy aranyórát;

a tettes a helyszínen hagyta a pipáját;

mezítlás lábnyomai a helyszínen biztosítva vannak;

a tettes ruhájának egy foszlánya a szöges drótkerítésen maradt;

a tettes kezének, ruházatának piros tintával kell szennyezve lennie, mert a bemászásnál egy üveg piros tintát a sötétségben felborított s a kifolyt tintát széjjelmázolta;

a tettesnek annak az embernek kell lennie, akit X tanú a helyszínen látott stb.

Feladatunk tehát további adatgyűjtéssel megállapítani:

hogy a gyanúsított az elkövetés idejében az elkövetés helyén jelen volt;

hogy az aranyóra birtokában van vagy volt (eladhatta, elzalogosíthatta stb.);

hogy a pipája eltűnt, a pipa az övé és hogy az az elkövetéskor is birtokában volt;

hogy a helyszínen talált lábnyomok azonosak a gyanúsított lábnyomaival; hogy a drótkerítésen talált ruhafoszlány a gyanúsított ruhájából származik és ezt a ruhát a cselekmény elkövetése idejében más nem viselhette;

hogy a gyanúsított ruháján és testén piros tintanyomok vannak vagy voltak (ha már huzamosabb idő telt el s a nyomokat eltávolította, valaki láthatta azokat annakidején, vagy tanúja lehetett a tisztálkodásnak stb.);

hogy a gyanúsított ugyanaz a személy (személyazonosság felismerése végeztelt való szembesítés), akit X tanú a helyszínen látott stb.

Az adatgyűjtésnél egyenlő súlyt kell helyezni a gyanú mellett és az ellene szóló adatok gyűjtésére. Ez, valamint az összes adatok mindkét szempontból való elfogulatlan mérlegelése és kiértékelése kötelesség. Sok adatnak kettős jelentősége van, ezek kétértelműek. Egyaránt szólhatnak a gyanúsított bűnössége és ártatlansága mellett is. Az ilyen adatoknak csupán a bűnösség mellett szóló jelentőségét figyelembe venni lelkiismeretlenség és egyben oktalanság is, mert az egyoldalú megítélés nem alkalmas az igazság felderítésére és azt a veszélyt rejtegeti magában, hogy a nyomozás téves irányokba terelődik.

Pl. Kereskedőt önbetöréssel gyanúsítunk. Gyanúnk sarkalatos pillére az az adat, hogy a közismerten éber, harapós házőrző eb a cselekmény elkövetése idejében nem ugatott. Ez az adat kettős jelentőségű: egyik jelentősége valóban amellelt látszik szólni, hogy a kutya azért nem ugatott, mert a cselekményt olyas valaki követte el, akit a kutya ismert. Ez a gyanúba vett kereskedő ellen szól. Ugyanakkor azonban eszünkbe kell jutni azoknak a fogásoknak is, amelyeket cigányok és egyéb hivatásos bűnözők a harapós és éber ebek elhallgattatására alkalmazni szoktak (megvesztegetés odadobott konccal, a tolvaj ellenkező nemű ebet hoz magával stb.).

A további adatgyűjtésnek, amely azt célozza, hogy az egyszerű gyanú az alapos gyanú fokára emeltessék, eszközei a következők:

1. Tanúk felkutatása és kikérdezése, akiknek vallomásából a felmerült gyanú további tisztázása várható.

2. Felismerés végeztelt való szembesítés.

3. Alibivizsgálat.

4. Személymotosás.

5. Testvizsgálat.

6. A ruházat vizsgálata.

7. Házkutatás.

8. Bűnjelek azonosítása, számbavétele és őrizetbevétele.

9. Nyomok biztosítása (testen, ruházaton, lakásban stb.).

10. Kísérletek végrehajtása (pl elkövetési mód bemutatása, írás-próba stb.).

11. Helyszíni nyomok (ujj-, láb-, fog-, eszköznyomok stb.) azonosítása a gyanúsított személyével, eszközeivel stb.

12. Szakértők igénybevétele (bűnjel-, nyom-azonosításnál, sérülések elbírálásánál stb.).

13. Gyanúsított multjának, viszonyainak, a cselekmény előtt és azóta tanúsított magatartásának felderítése főleg azokból a szempontokból, amelyeknek az adott bűncselekménnyel kapcsolatosan különös jelentőségük van (pl a különleges indítók, vagy a cselekmény elkövetéséhez szükséges tájékozottság stb.), a gyanúsítottnál fennforoghat-e? Ezeknek a megállapításoknak mérvére egyrészt az adott bűncselekmény természete, másrészt a III. táblázatban (alanyi tényálladék) felsorolt támpontok szolgálhatnak útmutatásul.

14. A gyanúsított priuszának beszerzése.

15. Megfigyelés. Ennek célja a gyanúsított tudtán kívül figyelemmel kísérni (lesállítás, „B“ egyén, polgáriruhás nyomozó), hogy az önmaga ellen szolgállasson adatokat. Így pl a gyanúsított zsákmányának rejtkehelyét változtathatja, költsékezhetik, büntársakkal érintkezést kereshet, szökési előkészületeket tehet stb.).

Példák:

1. 1930. évben Tállyán, az Urikány—Zsilvölgyi Kőszénbánya R. T. irodájában cigányok által elkövetett kasszafúrás nyomozása végén néhány orgazdát és bűnpártolót, mivel tagadásukkal szemben bizonyítékot ellenük beszerezni nem lehetett, szabadon kellett bocsátani. — Valószínűnek látszott azonban, hogy szabadonbocsátásuk után a lopásból kapott pénzt, esetleg az azon vásárolt ékszereket, a rejtkehelyekről magukhoz fogják venni. Ezért a nyomozó alosztály megfigyelésükre* polgáriruhás járőröket küldött ki, ami eredménnyel is járt. (Cs. L. 1932. évf. 288. old.)

2. Kemenesszentpéter községben 1931. évben előfordult óralopásban folyó nyomozás szálai Sebesi Józsefhez vezettek. A nyomozó járőr kikérdezése végett megjelent lakásán, de ott megtudta, hogy a gyanúsított távol van. A járőr a bizalmi egyénnel elébe ment és az országúton kikérdezte. Tagadott. A járőr a bizalmi egyénnel valamilyen ürügy alatt feltartatta Sebest és ezalatt háza közelében észrevétlenül lesállást foglalt el, számolva azzal, hogy Sebes első dolga lesz a lopott órát nagyobb biztonságba helyezni. Számításában nem is csalódott, mert Sebes első útja az istállóba vezetett, ahol a járőr, az órával a kezében, találta. (Cs. L. 1932. évf. júl. 15. sz. Tanulságos nyomozások.)

(A megfigyelés munkáját a „Második Rész“ VII. fejezete tartalmazza.)

16. A gyanúsított kikérdezése. („A cselekmény lefolyásának vagy részleteinek ismerete“, vagyis a gyanúsított olyan körülmények ismeretét árulhatja el, amelyekről csak a tettes tudhat.) A kikérdezés időpontjára és technikájára vonatkozó tudnivalókat egyébként a „Második Rész“ II. fejezetének „A gyanúsított kikérdezésének technikája“ című része tartalmazza.

Az esetleges egyéb teendőket a 126. oldalon „Az elfogás utáni teendők“ című fejezet tartalmazza, hol az itt felsorolt pontokra vonatkozólag is bővebb magyarázat található.

B) Ha a tárgyi tényálladék valamely személycsoportra (pl házi cselédség, családtagok, vendégek, áruház, üzlet alkalmazottai, üzem munkásai, gazdaság cselédsége stb.) utal, amelyen belül a tettest gyanítjuk, akkor a gyanúsítható személyek mindegyikének tettességét külön-külön feltevés tárgyává kell tenni.

A gyanúba vett csoport minden egyes tagját *prioráltatni* kell, mert multjuk ismerete a kiválasztást megkönnyíti. A priusz megállapítását még azoknál sem szabad mellőzni, akiknek „teljes megbízhatóságáért“ a sértett „tűzbe teszi a kezét“. Sok szolgálatadó nem is sejti, hogy alkalmazottja lopás stb. miatt évekkal ezelőtt már büntetve volt.

A feltevések ellenőrzése által (az említett ötféle módon) az egyes feltevések egymás után meg fognak dőlni, mert a hely, idő, eszközök, képeségek, életviszonyok, életmód, indítók, ismeretek stb. részletes vizsgálata a tekintetbe nem jöhetőket kirostálja s így a helyes feltevés helytállóságának kimutatásához vezet. Ezzel a személlyel szemben azután a szükséghez mérten az előbbi A) pont alatt ismertetett eszközöket alkalmazzuk.

C) Az adatok egy tettesre általában, vagyis teljesen ismeretlen személyre utalnak, mint tettesre. A tettes személyének ilyen esetben való meg-

állapítása a nyomozás legnehezebb feladata. A nyomozó sötét szobában tapogatózó emberhez hasonlítható, mert az adatok általánosak. Pl találunk ugyan helyszíni ujjnyomot, de ha az nem szerepel a nyilvántartásban, hasznát egyelőre nem vehetjük. Az esetleges lábnyom sem nyújt konkrétebb adatokat a tettes kilétére, az elkövetés módja többnyire szokásos, nem rendellenes. Az indítók olyan általános lehet, — pl a haszonlesés — hogy minden második embernél előfordulhat. Házkutatást, személymotosztást, lábnyomösszehasonlítást, alibivizsgálatot stb.-t pedig nem lehet egy egész falu, az egész környék lakosságával szemben lefolytatni, de ha lehetne is, az sem vezetne mindig célra, mert a tettes jöhetett az ország bármely részéből, sőt külföldről is.

A tettes kilétének megállapítására azonban ilyen nehéz viszonyok között is minden lehető meg kell tenni. Mint minden hasonló nehéz helyzetben, *feltevésekhez folyamodunk*. A tettes kilétére nézve az alábbi általános két feltevés egyike feltétlenül helytálló lesz:

a) a cselekményt vagy *helybeli* (falubeli, községbeli), vagy

b) *más helyről jött* és a helyszínen csak ideiglenesen megfordult egyén (egyének) követte (követték) el.

a) **Helybeli tettest** feltételezve, mindenekelőtt a sértettre kell gondolni s ha minden kétséget kizárólag megbizonyosodtunk arról, hogy koholt cselekmény nem forog fenn s így sértett személye tettesként vagy felbujtóként (pl kereskedő betörést „rendel“ meg) figyelembe nem jöhet, akkor el kell gondolni, hogy a helybeliek közül kik jöhetnek tettesként számításba. Ekkor jelentkezik a személyismeret fontossága. Elővéve a nyilvántartásokat (figyelőlapokat, jegyzőkönyvecskéket), végigvonnulunk a bűncselekmény elkövetésével általában gyanúsíthatók következő csoportjain:

Kik?

Rovott előéletűek
Szokásos büntettek
Gyanús egyének
Föltételes szabadságra bocsájtottak
Körözött egyének
Javítónevelés alatt álló fiatalok
Közártalmúak
Cigánytelepek lakói

Ezekkel szemben:

alibiigazoltatás a cselekmény idejére,
házkutatás (zsákmány részei, életmód stb.),
személymotosztás,
helyszíni nyomok összehasonlítása,
személyvizsgálat (a cselekménynek a tettesre gyakorolt hatásának jelei),
megfigyelés alá helyezés, puhatolás

adatokat

szolgáltathatnak, amelyeken a holtponton levő nyomozás elindulhat.

Az *alvilági elemek* többnyire tájékozva vannak a „kollégák“ vállalkozásairól (legalább is észreveszik a költsékezést, az értékesítést, hogy „valami volt“ stb.). Ezért fontos, hogy az ottani besúgók esődöt ne mondjanak.

A Scotland Yard 500.000 bűncselekmény közül 8—10.000 kiderítését alvilági besúgóinak köszönheti, dacára annak, hogy ott az alvilág jól megszervezett hallgató és az árulást kegyetlenül megtorolja.

Gondolni kell továbbá

az idegenből letelepedettekre, mert a tapasztalat szerint ilyen homályos, idegenből jött elemek hajlamosak az idegenben való bűnözésre, valamint

az elítéltekre is, mert lehet, hogy megszöktek vagy feltételes szabadságra bocsájtották őket és ez a körülmény még nem jutott az örs tudomására.

Arra a közmondásra építve, hogy „az alma nem esik messze a fájától”, amidőn a rovott előéletűek, szokásos büntetéseket és gyanús egyének sorában keressük a tettest, nemcsak azokra, hanem *hozzátartozóikra* is gondolni kell és utóbbiakra is ki kell terjeszteni az alibiigazolást, mert lehet, hogy a cselekményt velük hajtották végre.

Példa:

Kemenesszentpéter községben 1931. évben előfordult óralopás ügyben nyomozó járőr, miután az ismeretlen tettesre minden támpont hiányzott, elővette jegyzőkönyvkészítést és sorra vette az abban nyilvántartott szokásos büntetéseket stb. Igyekezett megállapítani, hogy azok a lopás elkövetése idején hol tartózkodtak. Ezirányú megállapításait az illetők családtagjaira is kiterjesztette. Sebes Gyula szokásos büntetett saját személyére kifogástalan alibit igazolt, de József nevű fiának a kérdéses időben való holtartózkodásáról sehogy sem tudott beszámolni. Ez alapon a járőr a fiút vette alapos gyanú alá s midőn az istállóban elrejtve volt óra előkerült, rá is bizonyult, hogy ő az óralopás tettese. (Cs. L. 1932. évf. júl. 15. száma. Tanulságos nyomozások.)

Ugyancsak nem szabad megfélemleni az *elmebajosokról* sem. — Majdnem minden faluban vannak elmegegye emberek (nők, férfiak), akik kiszámíthatatlan gondolkodásuk folytán mindenre képesek.

Ezután fel kell keresni azokat a személyeket, akik *foglalkozásuknál, életmódjuknál* fogva a tettelssel érintkezésbe juthattak vagy ők láthatták.

Ilyenek:

Kiknél kell érdeklődni?	{	lebújok, találkahelyek tulajdonosai, személyzete, kéjnyök,
		bérmunkások, fuvarosok, soffőrök,
		zálogházak, zsidóházak,
		korcsmák, vendéglők, szállodák (elszólás, dicsekvés, pletyka,
		költekezés),
		vasutas, hajós személyzet,
		autóbuszjáratok,
		éjjeliőrök, községi kézbesítők stb. (részletes felsorolásukat
		II a b) pontnál.)

Faluhelyen gyakori, hogy közvetlenül a bűncselekmény elkövetése után senki sem tud vagy nem akar tudni semmit, de napok, esetleg hetek múlva

megindul a szóbeszéd, pletyka. A falu szája sok adatot hozhat napfényre s a közvélemény gyakran helyesen jelöli meg a tettest. (Ilyen esetekben besúgók, polgáriruhás nyomozók szerezhetnek használható adatokat.)

Dolgozzuk ki lelkiismeretesen

a III. sz. táblázat 3., 4., 5., 6., 7., 8., 9., 10. és 11. sz. pontjait. (Költekező életmód, adósság fizetése, tárgyak értékesítése, feltűnő érdeklődés mutatása a nyomozás iránt, elutazás, visszatérés a helyszínre, analógia stb. stb.)

b) Ezzel egyidejűleg

idegen, nem helybeli egyén (egyének) tettességét is fel kell tételezni.

Tapasztalat szerint faluhelyen a súlyosabb bűncselekményeket (mint nagyobb betöréseket és csalásokat, hamis pénz terjesztését, rablógyilkosságokat, halálos gázolásokat stb.), rendszerint idegen emberek követik el. Ezért meg kell állapítani, hogy a cselekmény elkövetése idejében, ezt megelőzőleg és közvetlenül azután, milyen idegenek fordultak meg a helyszín környékén.

Ilyen idegenekként elsősorban jönnek tekintetbe:

Kik?
(idegenek)

Cigányok és félcigányok.

Házalók, ügynökök.

Mutatványosok, vándoripart üzök. (Pl közsörösök, kosárfonók, drótosok stb.)

Csavargó, koldusok, könyöradománygyűjtők.

Munkát, alkalmazást keresők.

Vándorok, ú. n. „világjárók“, turisták.

Alkalmi ürügy alatt megjelenő egyéb idegenek, pl ellopott lovát keresi, bort vásárol össze, malacokat keres megvételre, valaki után érdeklődik, eladó földet keres stb.

Idegenben élő helybeliek, pl rokonlátogatásra, esküvőre, szüretre, szabadságra stb-re hazaérkező egyének.

Nyaraló idegenek.

Kiindulva abból, hogy

1. idegen személy nem pottyánhatott az égből, hanem csak gyalog vagy valamilyen közlekedési eszköz (vasút, hajó, autóbusz, saját vagy a cselekmény után lopott kerékpár, saját, lopott vagy alkalmi autó, szekér, kocs) igénybevételével érkeztetett és távozhatott, továbbá abból, hogy

2. tapasztalat szerint az idegenből érkezett tettes rendszerint bizonyos helyeken fordul meg és bizonyos személyeket keres fel, elsősorban e helyeken és személyeknél kell idegenek után érdeklődni.

Ezek a helyek és személyek a következők:

Vasúti és hajóállomások (állomásszemélyzet, hordárok, újságdohány- és élelmiszerárúsok, kalauzok stb.). Miután azonban a tettesek gyakran a szomszédos állomásokon szállnak le vagy fel, ezeken hasonlóképpen érdeklődni kell. A felsorolt egyének a helybeli lakosságot ismerik s így az idegen utas szemet szúr. Vasútállomásoknál a ruhatárnál is érdeklődni kell, mert a tettes a zsákmányt megőrzésre oda is átadhatja.

Autóbuszvállalatok, bérkocsisok, soffőrök, fuvarosok, akiket a tettes személyének és zsákmányok elszállítására igénybe vehetett.

Orgazdák, zálogházak, zsbárúsok, ószeresek, ékszerészek, adásvétellel foglalkozó egyének, akiknek a tettes a zsákmányt eladhatta.

Üzemek-alkalmi munkahelyek, ahol idegen munkásokat alkalmaznak, pl út- és vasútépítés, csatornaépítés, kőfejtők, bányák, gyárak, fakitermelő helyek, uradalmakban idénymunkák (aratás, répaszedés stb.). A munkáslajstromokat át kell tekinteni (újonnan felvett vagy hirtelen eltávozott munkások), a munkásokat megfigyeléseikre vonatkozólag ki kell kérdezni.

Trafikok, pék-, hentes- és ruhaüzletek. A tettes gyakran megfordul ilyen helyeken, mégpedig rendszerint a cselekmény után, mert ott veszi meg a régen nélkülözött cigarettát, kenyeret, szalonnát, vagy a bőröndöt a zsákmány elszállítására, vagy más ruhát (a külső megváltoztatása).

Kocsmák (zenészek), kávéházak, kifőzdék, szállodák, vendégfogadók, borbélyok, mozik, olyan helyek, ahová az ismeretlen idegennek joga van belépni és időzni. Ismerős hiányában az utcán kellene csavarognia (elkövetésre alkalmas idő bevétele stb.), amivel gyanút kelthet; kocsmában megoldódnak a nyelvek is. Faluhelyen a patkoló kovácsműhelyek kedvelt tereferelő helyek.

Lebújok, találkahelyek, kéjnök és olyan helyek, ahol a pénzes tettes napokig is megbújhat.

Magánosok, akik átvonuló idegeneknek szállást szoktak adni.

Iparoszsakegyletek és

Községi elöljáróságok, ahol a hajléktalanoknak szállást (herberg, bikaistálló) szoktak kiutalni.

Révészek, kompezselők, gátörök, útkaparók, benzinkútkezelők, pálya- és sorompóörök, csárdák és egyedülálló házak lakói, akik mellett az utazó idegen elhaladhatott.

Községi rendőrök, kéményseprők, éjjeliörök, kézbesítők, postások, erdő-, mező- és vadörök, akik foglalkozásuknál fogva sokat mozognak, sok helyen megfordulnak.

Pásztoemberek, mezőkön dolgozó munkások.

Kereskedők, újság- és virágárusok, akik a járókelőket, forgalmat figyelemmel szokták kísérni.

Saját cigánytelep, de még inkább a szomszédos cigánytelepek, mert a cigányok otthon kifogástalanul viselkednek és rendszerint csak idegenbe mennek lopni stb. Ezért a környező cigánytelepeken kutatni kell, hogy ki volt vagy van még mindig távol.

Sértettet és háznépét különös figyelemmel, szinte gyermekekhez hasonlóan kell kikérdezni, tehát fel kell sorolni előttük a fentebb ismertett egyéneket. (Kártyavető vagy üstfoltozó cigány, házaló, ügynök, vagy rokonát kereső idegen stb., stb.). Erre szükség van, mert különben az ilyen egyének, akik a megszokott hétköznapi jelenségekhez tartoznak, a tanúnak nem jutnak eszébe, megfelelnek, hogy ilyen idegen valóban járt nála, másrészt a tanú nem lát át a szitán, nem tudja, hogy a munkakeresés, tűzbiztosítás csak ürügy volt pl a helyszín kikémlésére.

A volt alkalmazottakról sem szabad megfelelkezni, mert azoknak évek múlva is eszébe juthat, amikor rossz napok köszöntenek be, hogy a volt gazdánál milyen jó alkalom kínálkozik.

Példa:

A 93. oldalon közölt G. F. decsi gőzmalomtulajdonos kárára történt rejtélyes pénzlopás esetében a tettes a régebben elbocsátott és más városba költözött cseléd volt, akinek, midőn férjhezmenése miatt pénzre szorult, régi gazdája jutott eszébe s oda éjjel visszatérve, meg is lopta.

A lakosságot házról-házra járva vagy más alkalmas módon (dobszó, hirdetmény, sajtó útján) meg kell kérdezni, hogy nem láttak-e idegeneket. Jellemző, hogy a lakosság ilyenkor nem szokott emlékezni idegenekre, csak amikor a tetteseket odakísérik, akkor emlékezik egyszerre mindenki arra, hogy látta őket.

Példa:

A Sáta községben 1929. évben elkövetett kasszafúrás cigány tettesei elfogatásuk után teljes beismerésben voltak. Előadták többek között, hogy a cselekmény elkövetése előtti napon, mint házalók, a községet bejárták, sőt a községházánál a jegyzőné is vásárolt tőlük törülközőt. A nyomozás megindítása utáni időben a községben senki sem emlékezett a cigányokra, csak midőn a beismerésben levő cigányokat több mint három hónap múlva odakísérték, akkor emlékezett mindenki, hogy ott látták őket a betörés előtti napon. (Cs. L. 1932. évf. 289. old. Tanulságos nyomozások.)

Támpontokat nyújthatnak továbbá

a nyilvántartások, ha az elkövetési idő, hely és mód, valamint az ismeretlen tettes esetleges személyleírásának, visszahagyott nyomainak, bűnjeleknek részletes közlésével hozzájuk fordulunk. A csendőrség nyomozóosztályának nyilvántartása pl országos viszonylatban nyilvántartja a

szokásos bűnözőket specialitásuk szerint és az őrsök által beküldött adatoknak, valamint saját nyilvántartási adatainak egybevetése alapján már nem egy ízben állapította meg az ismeretlen gyanúsított személyét.

A Nyomozati Értesítő tanulmányozása is credményre nyújt kilátást az analógia révén. Kutatva benne régebbi vagy újabb keletű, hasonló módon elkövetett bűncselekmények után, azok tettesének fejére olvasható kiderítetlen bűncselekményünk, továbbá a hasonló módon elkövetett bűncselekmények adatainak összefoglalása által kiegészíthetjük a mi tettesünkre vonatkozó adatokat.

Példa:

1935 április 7-én Györszentiván községben, május 4-én Mórchida községben, május 10-én pedig Kisbácsán ismeretlen tettesek különböző üzletekbe betörtek és pénzt, valamint árut loptak. A téti őrs a mórchidai betörés tetteseit május 22-én kiderítette és elfogta. A Nyé. átvizsgálásakor egyrészt a mórchidai, másrészt a györszentiváni és kisbácsai betörések között hasonlatosság látszott fennforogni, amiből azonos tettesre lehetett következtetni. A hasonlatosság alapjául szolgáló azonossági pontok a következők voltak: A betörés mindhárom helyen üzlethelyiségbe történt; a betörők két helyen sárral kenték be az ajtó vagy ablak üvegtábláját és azután azokat bezúzva, az üzlethelyiségbe hatoltak; a községek egymáshoz való közelsége, amelyekben a betöréseket elkövették. Az ilyen irányban megindított nyomozás során a téti őrs által elfogott betörőkre sikerült a másik két betörést is rábizonyítani.

Bűnrészesek szerepének megállapítása, járulékos cselekmények nyomozása.

Eddig a gyanúsítottról, mivel csupán elvek leszegezéséről volt szó, mindig mint egy személyről emlékeztünk meg. Ha valamely bűncselekmény elkövetésében többen működtek közre (bűnrészesek), úgy a leírt elvek természetesen ezek felkutatására is érvényesek.

A bűnrészesek (felbujtó, tettes, tettestárs, bűnsegéd) mindegyikére vonatkozólag, a büntetőjogi felelősség megállapíthatása érdekében, részletesen és pontosan meg kell állapítani, hogy a cselekmény elkövetésében *milyen részük* volt, vagyis ki, milyen tevékenységgel járult hozzá a bűnös eredmény létrehozásához. Pl gyilkosságnál: ki volt az értelmi szerzője a gyilkosságnak, ki fojtotta meg az áldozatot, ki fogta le az áldozatot, ki kémlelte ki, hogy az áldozat egyedül van otthon, ki állt őrt a kapuban stb.

Tisztázni kell továbbá, hogy a nyomozás tárgyát képező bűncselekményhez nem csatlakozik-e valamely *járulékos bűncselekmény* (orgazdaság, bűnpártolás, tulajdon elleni kihágás). Ezeknek a cselekményeknek a nyomozása szintén az eddigi vázolt elvek szerint történik.

V. Az alibi.

Ha a gyanúsított tagad, de bűnösségére alapos gyanú van, a bizonyítékok beszerzését annak megállapításával kell kezdeni, hogy a gyanúsított a bűncselekmény elkövetése idején hol tartózkodott (alibi).

Tapasztalat szerint az alibi bűnyügekben sokszor nagy szerepet játszik, de miután a tettesség kérdésében kétélű fegyver, a gyakorlatból leszűrt tapasztalatok alapján rá kell mutatni azokra a tényezőkre, amelyeket az alibi megbízhatóságának elbírálásakor szem előtt kell tartani. Erre nagy szükség van, mert az alibiigazolás felületes kezelése, lebecsülése már sok helyes irányba indult nyomozást juttatott hamis vágányra, avagy zsákutcába.

Gyakran tapasztalható, hogy az agyafúrt gonosztevő előre kitervelt „mentő bizonyítékokról” gondoskodik. Ezek között előkelő helyet foglal-

nak el az „előkészített alibik“ is. Ez a tény megköveteli, hogy az alibiigazolást szigorúan vegyük és ismerjük azokat a fortélyokat, mesterkedéseket, amelyekkel a ravasz bűnözők élni szoktak. A falhozállítás veszélyeivel szemben vértézve leszünk, ha az alibiigazolás lényegét szigorúan szem előtt tartjuk és ha ebből a lényegből egy hajszálnyit sem engedünk.

Mi a lényege az alibiigazolásnak? Három főkérdés:

1. Mikor történt a bűncselekmény és mennyi ideig tartott?
2. Hol volt a gyanúsított a cselekmény elkövetése idején?
3. Ki igazolja ezt és mivel?

1. Az első kérdéssel itt közelebbről nem foglalkozunk, mert ezt a kérdést a II. fejezet „Támpontok a tárgyi tényálladék felderítését célzó adatgyűjtésre“ című alfejezet 4. pontjában már ismertettük. Az elkövetési idő pontos megállapításának szükségességét és fontosságát minden alkalommal hangoztatja a nyomozási módszertan, ez a helyszínelő munka egyik főfeladata s benne foglaltatik a bizonyos nyolc kérdésben is. A „mikor“ kérdés pontos megállapításának fontossága ez alkalommal, az alibi 2. és 3. kérdésének boncolgatásakor is különösképpen szembe fog szökni, mert kitűnik, hogy az alibiigazolás, az elkövetési időnek lehető legpontosabb megállapítása, illetve ismerete nélkül, rendszerint lehetetlen. Ha a nyomozás elején az elkövetési idő pontos megállapítását elmulasztottuk, felületeségünk megbosszúlja magát a nyomozás későbbi folyamán, esetleg hetek múlva, valahányszor egy-egy újabb gyanúsított alibivizsgálatának szükségessége felmerült.

2. Ha már pontosan ismerjük az elkövetés idejét, akkor sorra kerül annak a kérdésnek a tisztázása, hogy a *gyanusított a cselekmény idejében hol volt*. Ennél tartsuk szem előtt a következőket:

A gyanúsított által előadott időpontokat a legpontosabban kell ellenőrizni. Pontosán meg kell állapítani, hogy:

a) *mettől-meddig* tartózkodott másutt a gyanúsított, tehát pontosan meg kell állapítani az igazolni megkísérelt *idő kezdetét és végét*. A Csendőrségi Lapokban ismertetett tanulságos nyomozások között nagyon sok olyan esettel találkoztunk már, amikor a tettes közvetlenül a cselekmény elkövetése előtt vagy után gyorsan más helyen mutatkozott, valakit felkeresett, valakivel beszélt, vagy valakinek egyenesen találkát adott, szóval „mentőalibijét“ előkészítette. Ilyen esetekben néhány percnél is több múlhat az alibiigazolás.

b) De ezenkívül fel kell deríteni, hogy a gyanúsított által előadott időkereten belül nincs-e *megszakítás*, ami csak akkor áll fenn, ha kétséget kizárólag megállapítást nyer, hogy a szóbanforgó időközben valóban nincs és nem is lehet *igazolatlan hézag*. Erről legcélszerűbben úgy lehet meggyőződni, hogy az időtartamot aprólékosan, mondhatni percekre boncolva, ellenőrizzük. Ennek meg is van a lehetősége, mert minden cselekvés, időtöltés sok olyan részletmózzanatról áll, amelyekről a gyanúsítottnak be kell tudni számolnia, ha valóban ott volt és ha az ott történeteket valóban átélte.

Gyakran előforduló módja az alibi előkészítésének az, hogy a tettes születésnapot rendez, vendégséget tart, amelyre több személyt meghív. A mulatozás, poharazás folyamán, az emelkedett vagy vitatkozó hangulat közben azután mindig akadnak olyan helyzetek, mikor néhány percre eltűnhetnek.

Példák:

1. Egy ilyen esetben a tettes italozás és kártyázás közben feltűnés nélkül kiment a félreeső helyre, onnan a kerteken keresztül eljutott a másik utcába lakó haragosának udvarába, őt az ablakon keresztül lelőtte, majd a társasághoz visszatérve, mintha mi sem történt volna, nyugodtan bement a kontrát.

2. Egy másik hasonló esetben egy betörő, hogy alibit igazolhasson, névnap ünnepséget rendezett, amelyen barátait lerészegítette azért, hogy közben egy kitervezett betörést végrehajthasson. A betörés színhelyén visszahagyott ujjnyomai révén mégis leleplezték, mire beismerte a betörést és az előkészített alibit is bevallotta.

A gyanúsított sokszor módot talál arra is, hogy alibitanúk figyelmét felhívja az időre (pl hány óra van), de az is előfordul, hogy a gyanúsított az óráját saját céljainak megfelelően beigazítja.

A *kezdet, vég* és a *hézagok* tekintetében egybe kell vetni az időbeli és a térbeli viszonyokat és a teljesítmény elbírálásakor gondolni kell a modern közlekedési eszközökre olyankor is, amikor a gyanúsított személyi és anyagi viszonyai ilyenek igénybevételének valószínűsége ellen szólnak. Bár nem valószínű, hogy egy, ma reggel Budapesten látott egyén már a délutáni órákban, mondjuk, Angolországban bűncselekményt kövessen el, ez ma, a repülőgépek korszakában technikailag mégis lehetséges. Ilyen eset ugyan a gyakorlatban nálunk még nem fordult elő, de megtörténhetik az, hogy a gyanúsított a 20—30 kilométernyi utat nem az előadása szerinti 4—5 órás gyalogmenetben tette meg, hanem pl útközben alkalmi gépkocsira felkérérdzkedve, 20—30 perc alatt. Ha ezt szem előtt tartjuk, meg fogjuk érteni azokat a követelményeket, amelyek az időpontok (kezdet-, vég-, közbeeső megszakítások) megállapítása tekintetében fennállanak.

3. *Ki vagy mi igazolja a gyanúsított „máshol“ létét?*

Igazolhatják *tanúk* és *tárgyi bizonyítékok*. Hogy e bizonyítékokat milyen óvatosan kell fogadni, azt sok olyan eset igazolja, amikor a nyomozó csendőr a tanúk jóhiszemű tévedéseinek és rosszhiszemű mesterkedéseinek esett áldozatul.

Miután rendesen régebbi időről van szó, a *tanúk* legjobb meggyőződéssel

tévedhetnek mind a napot, mind az órát illetőleg. Vasárnap vagy szerda több van egy hónapban s az órák sem járnak mindenütt egyformán. Ezenkívül a tanúvallomásoknál számos más — a vallomás lélektanából közismert — hibaforrások is közrejátszhatnak.

A jóhiszemű tanúk egy másik csoportja

nincs felelőssége tudatában, megfontolatlanul tesz vallomást, „hasból beszél“. Igen gyakori, hogy a szomszédok, a háziasszony, a szomszéd szoba lakói határozottan azt állítják, hogy gyanúsított „egész éjjel“ otthon volt, a kérdéses éjjelen szobáját nem hagyta el. Felmerül azonban ilyenkor az a kérdés, honnan tudja ezt a tanú olyan határozottan? Alvó ember tudvalevőleg nem észlelhet és nem állapíthat meg semmit. (Sok gyanútlan szülő az igazak álmát alussza abban a hiszemben, hogy féltett gyermeke a szomszédaszobában ugyanezt teszi, pedig házon kívül csavarog, vagy fogadja az éjjeli látogatót.) Ha pedig a tanú mégis erősködik, hogy egész éjjel ébren volt, valóban nem aludt, akkor ezt az állítását még bizonyítania, de legalább is valószínűsítene kell. (Pl a tanú arra hivatkozik, hogy a gyanúsítottal egyhelyiségben tartózkodott és fejfájása miatt egész éjjel le sem húnnya a szemét.) Ellenkező esetben az ilyen, úgynevezett negatív tanúvallomások, csak azt igazolhatják, hogy a tanú a gyanúsítottat a kérdéses időben nem látta, vagy nem hallotta eltávozni hazulról. Miután a

gyanúsított nem volt szakadatlanul a tanú szeme előtt, az ilyen vallomás nem ér sokat és alibiigazolással nem is fogadható el.

Példa:

A tanúk felelőtlen, meggondolatlan vallomását megvilágítja a következő megtörtént eset:

Egy vasárnapon egy 16 és 14 éves leánytestvérpárt ismeretlen tettesek meggyilkoltak. Két fellevés adódott:

1. Gyermekegyházi (egymást lötték agyon).

2. Egy távoli rokon a tettes, mégpedig a nagybácsi, akire a gyermekek öröksége várt. A nagybácsi a reá irányult gyanút azzal igyekezett elhárítani, hogy alibit igazolt, amennyiben a kérdéses időben a gyilkosság színhelye fölötti emeleti szobában három asszonnal kártyázott. Mindhárom asszony eskü alatt vallotta, hogy a gyanúsított „egy pillanatig” sem volt távol. A gyanúsított néhány hét múlva mégis beismerő vallomást tett. Az egyik alibitanú mentegetőzése ez volt: „Ha megmondták volna nekem, hogy az egészet egy perc alatt végre lehet hajtani, akkor nem esküdtem volna meg arra, hogy N. nem hagyta el a szobát. Azt hittem, hogy egy ilyen gyilkosság legalább negyedórát tart. Visszavonom a vallomásomat.” A másik tanú: „N. egyszer kiment az előszobába. de csak oda és rögtön vissza is jött.” A harmadik tanú: „N. többször hangoztatta előttünk, hogy nem hagyta el a szobát, mindig csak velünk volt s amit N. mond, az igaz. mert becsületes embernek ismerem és nem engedhettem őt meghazudtolni.”

E jóhiszemű tanúk mellett vannak

rosszhiszemű tanúk is: az érdekelt vagy megfizetett tanúk nagy csoportja. A mai züllött erkölcsi viszonyaink mellett e tanúk gyakoriak s résen kell lennünk, nehogy ezek hamis vallomása a nyomozást a helyes útról letérítse. Mindenesetre igyekeznünk kell nyitjára jutni az érdekelttség okának, amely a legtöbb esetben a megfizetettségben, a bűnrészeségben, rokoni, baráti érdekelttségben, „viszonyban” (nő) s hasonló körülményekben rejlik.

A *tárgyi bizonyítékok* az élő tanúknál megbízhatóbbak, de sokkal ritkábban fordulnak elő, mintsem hogy alibiigazolásoknál nagyobb szerepet játszhatnának. Ezek is megtéveszthetik a nyomozást.

Példák:

1. Közismert a szakirodalomból a hírhedt francia brigantinak, az elhalt Travailnak egyik előkészített alibiigazolása. Monacóban páncélszekrényt robbantott, amely alkalmával egy millió frank zsákmányra tett szert. A helyszíni ujjnyomok rábizonyították a cselekményt, mire elfogták. Tagadott azzal, hogy ezen a napon Egyiptomban volt. Alibijét útlevelével igazolta, amelyen valóban a kairói francia konzul hiteles pecsétje volt látható. Csak később derült ki, hogy a kérdéses napon hasonmását küldte ki útlevelével Egyiptomba.

A tanulás kettős: a) A legvalószínűbb útlevél is értéketlen a személyazonosság szempontjából, ha nincs ujjlenyomattal ellátva. b) Tisztázott időpontoknál a helyszíni ujjnyom elvileg feleslegessé tesz minden alibiigazolást.

2. Egy másik esetben a gyilkos, tárgyi bizonyítékok segítségével, úgy gondoskodott előre alibijéről, hogy közvetlenül az elkövetett gyilkosság után más helyen betörtést követett el, amelynek színhelyén szándékosan személyére utaló papírokat hagyott hátra. Elfogatásakor a belőrést beismerte, a gyilkosságot azonban alibijére való hivatkozással tagadta. Csak évek múlva derült rá a gyilkosság is.

A fent ismertetett eseteken kívül vannak további *gyanútkeltő körülmények* is az alibiigazolások terén. Így felette gyanús, ha a gyanúsított egyáltalán nem tud a kérdéses időre alibit igazolni. Nem tud pedig azért, mert

aki a kérdéses időben a tett színhelyén volt, ha nem gondoskodik előre hamis alibiről, nehezen bizonyíthatja azt, hogy másutt volt.

Gyanús továbbá az, ha a gyanúsított egy régebbi időpontra vonatkozólag *egy-kettőre alibitanúkkal* szolgál, mert ez annak a látszatát kelti, hogy alibijéről jóelőre gondoskodott. A hétköznapi életben nem szoktunk emlékezni arra, hogy egy-két héttel ezelőtt, vagy még régebben, bizonyos órában hol voltunk, mit tettünk, naplót pedig csak kevés ember szokott vezetni.

Gyanúktelő az a taktika is, hogy a gyanúsított olyan dolgokra hivatkozik, amelyek *nem, vagy csak nehezen ellenőrizhetők*. Pl ismert hivatkozások: „Egész éjjel a lovakat legeltettem, a legelőn elaludtam, csak reggel ébredtem fel.” (A lovak nem tudnak beszélni.) Vagy: „Bent jártam a vásárosban” persze, nem találkozott ismerőssel és nem is vásárolt sehol stb.

Gyakran hivatkozik a gyanúsított olyan eseményekre, pl vásárra, gyűlésre, misére, lakodalomra stb., ahol nagyszámú ember szokott összejönni. Számol azzal, hogy a *tömeg elnyeli* s így nem lehet rábizonyítani, hogy nem volt ott. Ilyen esetekben azt kell tisztázni, vajjon a hivatkozott eseményről hogyan szerezhetett tudomást. Állandó vagy mindig ugyanúgy megisméltendő természetű-e az esemény, amit ilyképen a gyanúsított már a tett elkövetése előtt számításba vehetett (pl pénteki hetivásár). Szerezhetett-e arról más úton tudomást (pl hirdetés, újság révén). Továbbá meg kell állapítani azt, hogy a hivatkozott esemény abban az időben valóban lefolyt-e, közbejött akadály miatt nem maradt-e véletlenül el, miről a gyanúsított esetleg már nem szerzett tudomást (pl lakodalom, népgyűlés, sportmérkőzés, táncvigalom stb. elmaradása, programváltozás színházban, moziban stb.).

Olyan esetekben, amidőn a tettes tanúkat ugyan nem tud megnevezni, de ennek dacára azt állítja, hogy valamely távolabbi vidéken volt, vagy pedig valami alkalmi esemény színhelyén tartózkodott (pl színház), gyakran eredményre vezethet az a módszer, hogy a kérdéses vidék (hely), vagy az esemény lefolyásának olyan *részleteit firtatjuk*, amelyeket a tettesnek — ha valóban ott volt — ismernie kell.

Példa:

Éder József, a pesthidegkúti korcsmárosné féllábú gyilkosa pl azt állította, hogy a cselekmény idején Szegeden és környékén járt kerékpáron. Arra a megjegyzésre, hogy nehezebb eshetett neki műlábával a szegedi hegyek közt felfelé hajtani a kerékpárját, azt felelte, hogy az bizony nehezebbre esett, azért ilyenkor inkább leszállt. Ebből a válaszból meg lehetett azonnal állapítani, hogy Éder soha életében sem járt Szegeden, mert ott a tiszai körtöltésen és a vakondtúrásokon kívül egyéb magaslat nincs.

Olyan embernek viszont, aki színházi, mozi vagy cirkuszelőadással takarózik, az *előadások tartalmát* legalább nagy vonalakban *ismernie kell*. Ha a gyanúsított nem volt ott és ilyen irányban elmulasztott tájékozódást is szerezni, könnyen megfogható.

Szerencsés eset az, midőn az ilyen eseményeknél valami *rendkívüli dolog* történt, amiről a tettesnek tudnia kell, ha ott volt. Pl arra hivatkozik, hogy a templomban volt misén. Ha ezen a misén véletlenül történt valami, pl. valaki rosszul lett és kivezették, a ministráns elejtette a misekönyvet, stb. és emberünk ezekről nem tud annak dacára, hogy előadása szerint olyan helyen állt vagy ült, ahonnan ezeket láthatta, hallhatta, úgy alibiigazolása már nem sikerült.

Hamis alibitanúk leleplezésére jó módszer a tanúk alibijének megvizsgálása olyan szempontból, hogy vajjon ő maga akkor és ott, amikor és ahol szerinte a tettes jelen volt, jelen lehetett-e. Ez az eljárás gyakran meglepő eredményt hoz és egyszeriben lerántja a leplet a hamis alibitanúról.

Példa:

1923. évben Szabolcs megyében, Timár község határában, gyilkosság történt. Minden adat egy gyanúsított ellen szólt már, de ekkor jelentkezett egy tanú, aki a tettest olyan időpontban látta, hogy tettessége most már kizártnak volt tekinthető. Ez az újabb adat sehogy se illett bele az eddigi terhelő adatok közé, halomra döntött minden eddigi eredményt. Sor került a tanú alibijének vizsgálatára, amelynek során kétségtelen bizonyítást nyert, hogy a tanú a kérdéses időpontban máshol tartózkodott, tehát nyilvánvalóan hamis adatokat állít. Később bevallotta, hogy a tettes 5 hold földet ígért neki és ő oktatta pontosan ki arra is, hogy mit valljon.

A hamis tanú leleplezésére vezethet az is, midőn a tanú görcsösen ragaszkodik egy időponthoz, de sarokba szorítva nem tudja kellően indokolni azt, hogy *miért éppen a kérdéses időpontra emlékszik* olyan határozottan. Ezáltal kiderülhet, hogy a tanút kitanították.

Példa:

Egy alibitanú a bíróság előtt határozottan állította, hogy a vádlottat pont 8 óra 30 perckor látta valamely más helyen. A bírő, hogy meggyőződjék e vallomás megbízhatóságáról, megkérdezte, hogy nem lehetett-e 8 óra 40 perc, de a tanú újból határozottan megmaradt a 8 óra 30 perc mellett. A bírónak arra a kérdésére, hogy van-e órája s ha nincs órája, honnan tudja hát olyan biztosan, hogy pont 8 óra 30 perc volt, a tanú azt válaszolta, hogy érzése szerint annyi volt. Ez a válasz az előzmények után nyilvánvalóvá tette, hogy a tanú a 8 óra 30 perces időre be volt szajkolva.

Ha a gyanúsított nem tud tökéletesen megnyugtató alibit igazolni, az egyéb terhelő adatokat fokozottabb gondossággal kell megvizsgálni és tisztázni. De ha az alibi igazolása minden kétséget kizáróan sikerült is, ez még nem jelenti minden esetben azt, hogy a gyanúsított ártatlan, mert még mindig fennmaradhat annak a lehetősége, hogy mint *felbujtó, bűnsegéd, bűnpártoló stb. részese* a bűncselekménynek.

Vannak olyan esetek, amikor a gyanúsított alibijét tisztázni kell akkor is, ha a gyanúsított maga alibiigazolást nem ajánlott fel. Számolni kell ugyanis a gyanúsított tapasztalatlanságával, különösen az igaztalanul gyanúsított zavarodottságával.

Példa:

Egy esetben két férfi jogtalanul birtokába jutott N. személyi okmányainak s tudta nélkül kijelentették lakását, más városban pedig új lakást jelentettek be a neve alatt. Ennek megtörténte után két kerékpárüzletben kerékpárokat vásároltak hitelbe. Mindkét kereskedő a tárgyaláson a vételekről mit sem tudó N. személyében ismerte fel a kerékpárok vásárlóját és személyében jelölték meg azt is, aki a szerződést aláírta. Az frászakértő a kezdetleges névalírást szintén azonosította, mire N.-t család miatt elítélték. Később az igazi két tettes kézrekerült. Az újrafelvételi eljárás folyamán most már N. alibit igazolt azzal, hogy a kerékpárvásárlások időpontjában a 60 kilométerre fekvő eredeti lakóhelyén orvosnál volt és ez az állítása az orvos naplójával beigazolást is nyert.

B) A megszökött tettes üldözése és kézrekerítése.

I. Üldözési intézkedések.

A nyomozásnak célja kettős: a bűncselekmény elkövetési módjának és a tettes kilétének megállapítása. A tettes igazi kilétének felderítése és a tettességnek bizonyítása azonban rendszerint csak akkor lehetséges, ha a tettes kézrekerülve, rendelkezésünkre áll. Így:

az adatok egész sorozata csak akkor nyer bizonyító erőt, ha ezeket a tettes által szolgáltatott adatokkal kiegészítjük, pl a helyszíni ujjnyom, lábnyom, a helyszínen maradt ruhafoszlány, vérnyom összehasonlítása és azonosítása a tettes ujjával, lábával, ruhájával, vérével, továbbá a beismerő vallomás csak akkor lehetséges, ha a tettes a kezünkben van. De más szempontok is megkövetelik a szökésben levő tettes mielőbbi kézrekerítését, így

a sértett érdekei, mert különben az ellopott, elsikkasztott, kicsalt, kiszarolt javak elvesznek;

az igazságszolgáltatás célja is csak akkor valósul meg, ha a bűnözől a bíróság elé állíthatjuk.

A bűnöző minden ügyességét, ravaszságát latbaveti, hogy szökése által üldözői elől megmeneküljön. A nyomozás feladata viszont minden eszközt megragadni, hogy ezt a szándékát megghiúsítsa, a tettet elfogja.

Az üldözésre nem lehet minden esetre érvényes, kaptafaszerű merev szabályokat alkotni, mert ahány eset, annyiféle. Ezért csak általános támpontokat, az üldözési technikának a gyakorlati tapasztalatokból merített szabályait és fogásait lehet ismertetni, amelyekből folyó intézkedéseknek mindenkor rugalmasan kell alkalmazkodniuk az adott esethez.

Az üldözés sikerét főleg három tényező biztosítja:

a gyorsaság,

a teryszerűség és

az aktivitás (kezdeményező, mozgékony cselekvés).

A *gyorsaság* az a fontos feltétele a sikeres üldözésnek, amely ellen a nyomozás leginkább vét. Ha valamire, az üldözésre érvényes az a mondás: az idő pénz. Ma a száguldó kerék korszakában, nemcsak napokon, hanem órákon, sőt perceken is múlhat az üldözés sikere. Minden eltelt perccel növekednek a szökevény megmenekülésének esélyei, viszont ugyanolyan mértékben súlyosbodik az üldözés feladata, mert kiszélesedik, tágul az elbújás, eltűnés, illetőleg a felkutatás tere. Egy-egy félóra időnyereség új útelágazásokhoz, új közlekedési eszközökhöz juttatja a szökevényt s így mind nehezebb feladatok elé állítja az üldözést, mert több erő bevetését, szélesebbkörű intézkedések megtételét teszi szükségessé. (A szűk örskörlet helyett — egy-két vármegyve — még későbbben az egész ország, a kontinens, sőt a széles világ.)

1. Az első bejelentés és tartalma.

Az üldözési intézkedések megtételét — a helyszínen való késői megjelenésen kívül — leginkább az szokta késleltetni, hogy a nyomozó csendőr véleménye szerint, az üldözés elrendeléséhez szükséges adatok, még nem állanak elég számban rendelkezésre. Ez azonban téves felfogás. Az elő-

fordult bűncselekményről, a tényállásról rögtön értesíteni kell a nyomozó alosztályt, a szomszédos örsöket és rendőrhatóságokat. Nagyobb esetekben a csendőrségi hírközpontot is. (A „nyomozati bejelentések“ és eseményjelentések megtételét a Nyut. 9. melléklete szabályozza).

Arról a pusztá tényről, hogy súlyos bűncselekményt követtek el, tudomással kell bírnia széles körzetben, városon és falun egyaránt az *összes közbiztonsági szerveknek*, mert a tettes véres, szakadt ruhája, sérülései, gyanús viselkedése, nyilatkozatai, költelezése, a zsákmány cipelése, értékesítése a közbiztonsági közegek gyanúját felkelthetik. A portyázó járőrök egy ilyen értesítés vétele után már gondosabban igazoltatnak mindenkit, akit tegnap még különösebb érdeklődés nélkül tovább engedtek volna. Súlyosabb esetekben a sajtó által felvilágosított lakosság is bekapcsolódik a nyomozásba és éberebb érdeklődéssel figyeli környezetét, az élet folyását, mégpedig az előfordult bűncselekmény szemszögéből (A szabadságtéri bankrablók esetében, az az újságolvasó magánember, aki a rendőrség figyelmét két sáros fiatalemberre felhívta, az akkoriban előfordult bankrablási esetnek ismerete nélkül nem fogott volna gyanút abból a pusztá tényből, hogy sáros embereket látott).

Elhibázott dolog volna tehát az üldözési intézkedések megtételével addig várni, amíg az adatgyűjtést befejeztük, vagy a tettesről valamilyen személyleírást nyertünk. A tettes ezalatt messze menekülhet, a zsákmányon túladhathat, külsejét megváltoztathatja, elrejtőzhetik, stb.

Eme azonnal megteendő bejelentés, összefüggő leírásban, rövid tömörséggel, tartalmazza mindazt, ami a cselekmény megítéléséhez szükséges és ami az ismert vagy ismeretlen tettes személyére támpontokat nyújt. Terjedelme az esettől és a rendelkezésre álló adatoktól függ. Tartalmára nézve a II. és III. táblázat vezérszavai nyújtanak támpontot. Ezekre a pontokra vonatkozó összes megállapításokat jelteni kell, amelyek már birtokunkban vannak, szóval *mindent, amit ebben az időpontban már tudunk*.

Ilyen fontosabb részletek pl:

az elkövetés helye és ideje,

a sértett neve, foglalkozása és lakhelye,

az előkészület neme, alkalmak kikémlése, bizonyos helyzetek és alkalmak kihasználása (pl délelőtt az istentisztelet alatt, éjjel az égháború alatt, délután olyan házban, amelynek háznépe egész napon át a mezőn dolgozott stb).

a megtámadott javak mineműsége, bizonyos értékek előnyben részesítése (pl a tettes csak készpénzre utazott, míg az egyéb értékeket nem bántotta),

az alkalmazott fogások és szemfényvesztések,

a használt eszközök és alkalmazásuknak a módja. Magával hozta-e azokat vagy pedig a helyszínről vette-e? Milyen testi és jellemtulajdonságokra, ismeretekre lehet következtetni?

a cselekmény kiderítésének megakadályozására esetleg tett intézkedések (pl nyomok letörlése, álarc vagy kesztyű használata stb),

a zsákmány elvitelének módja, stb. stb.

2. További adatok bejelentése.

Az első bejelentés után természetesen az adatgyűjtés tovább folyik s ennek hozamához képest az üldözési intézkedéseket ki kell egészíteni. Fontosak a további adatok közül különösen a tettes személyére vonatkozó adatok.

a) *Személyleírást* a sértett a bűncselekmény szemtanúitól, továbbá olyan személyektől nyerhetünk, akik a tettest érkezésekor, vagy szökésekor látták.

Majdnem bizonyos, hogy a tettest valahol látták, de ezeket a személyeket nem ismerjük, viszont ők maguk sincsenek tudatában annak, hogy az az egyén, akit láttak, a tettes volt. Ezért nagy türelemmel e személyek kipuhatólásához kell fogni. Támpontokat ehhez annak elképzelése nyújt, hogy a tettes érkezése és távozása alkalmával milyen útvonalakat és közlekedési eszközöket vehetett igénybe (országutak, vasutak, autóbusszok stb.) Ennek megfelelően érdeklődni kell fuvarosoknál, vasúti alkalmazottaknál, éjjeli őrköknél, pásztoroknál, bizonyos órában munkába menő embereknél stb.) Különösen fontos azoknak a személyeknek kikérdezése, akik olyan pontokon tartózkodnak, amelyeket a tettesnek — bizonyos menekülési irányt feltételezve — érintenie kellett. Tájékoztatást nyújt erre az alábbi vázlat (1. sz. ábra.)

A személyleírásnál a súlyt főleg a különleges ismérvekre kell vetni, testi hibák, forradások, dadogás, idegenszerű kiejtés, himbálódzó járás stb.)

A személyleíráshoz a *helyszíni szemle* is szolgáltathat adatokat, pl a lábnyomok és lépések méretei (testméretek), a visszamaradt hajszál színe, a lábnyom alakja (lábbelifajta), a végrehajtás módja (mesterség, ügyesség) stb., stb. (L! III. sz. táblázatot).

A személyleírásnál számolni kell azzal az eshetőséggel, hogy a tettes *külsejét megváltoztathatta*. A szokásos gonosztevő előre számol a menekülés nehézségeivel és már eleve úgy változtatja meg külsejét, hogy a cselekmény elkövetése után igazi megjelenésében menekülhessen és rendes életét folytathassa. Ezzel szemben a szenvedélytől vagy az alkalmotól elragadtatott tettes, többnyire a kezdő bűnöző is, csak a tett után változtatja meg a külsejét.

b) A helyszínről elvitt értékek *tárgyleírása* hajszálpontos és találó legyen, úgyhogy a kérdéses tárgyra a leírása lapján valóban rá lehessen ismerni. Monogramok, egyéb bevésések, gyári jelzések és számok, különleges elváltozások (törés, kicsorbulás, horpadás, javítás nyomai stb.), különösen fontosak. Figyelmünk terjedjen ki arra is, hogy a tettes *miben vihette el* az értékeket (az eltűnt tárgyak közül melyik alkalmas a becsomagolásra, pl táska, pokróc, lepedő, abrosz, zsák, csomagolópapír stb.), mert a menekülésnél ezeket lehet látni.

Nagyobb értékeknél ajánlatos — ha lehetséges — a kérdéses tárgyról *fényképet vagy rajzot* beszerezni. A Nyomozati Értesítő az ilyeneket sokszorosítva mellékletként hozza, a Csendőrségi Hírközpont pedig gondoskodik róla, hogy azok a hírlapokban megjelenjenek.

(A bűnjelleírásra vonatkozó tudnivalókat a „Második rész“ VIII. fejezete tartalmazza.)

c) Annak megállapítása, hogy a tettes *milyen anyagi eszközökkel* rendelkezhetett (akár sajátjával, akár jogtalanul szerzett), mindig fontos, mert ebből

a menekülés módjára (gyalog, autó),

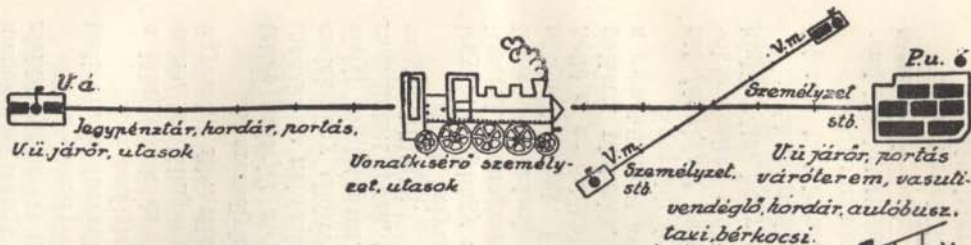
a távolságra (gyalog nem juthatott messze), valamint

a várható életmódjára lehet következtetni (költekezés, kiöltözködés; ellenkező esetben szakmájabelieknél munkakeresés, munkavállalás vagy új bűncselekmény elkövetése.

A vámosgyőrki postaszáktolvajok pl nagyobb összeget zsákmányoltak, így Gyöngyösről Budapestre autón jöttek.

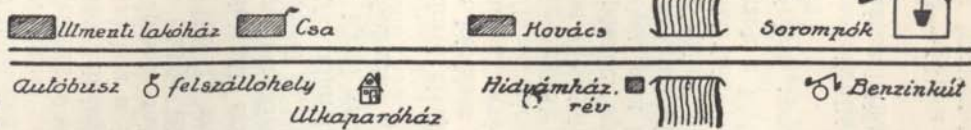
a tettes menekül.

Vasuton



Országúton

nyalag, lófogatú járóművön, gépkocsin, autóbuszon, kerékpáron, lóháton



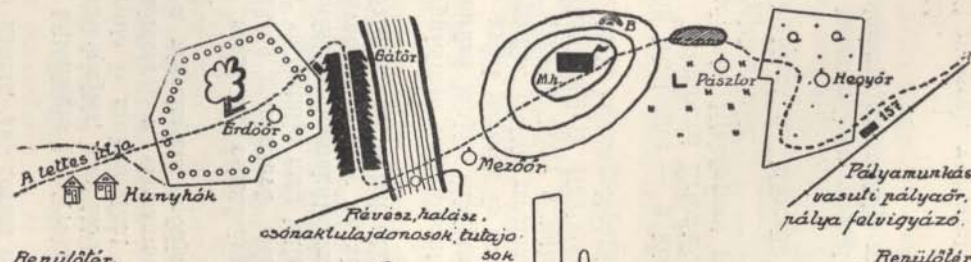
Hajón

csónakon, motorcsónakon, tutajon.

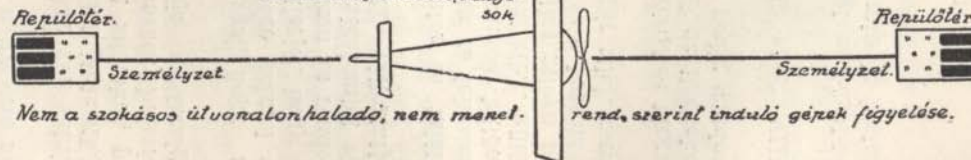


Mint a vasutnál és halászek, révészek, molnárok, csónaktulajdonosok, tutajosok.

Bujdosva, gyalog



Repülőgépen



1. sz. ábra. Hol, kinél kell érdeklődni a szökésben levő tettes után?

Azt is meg kell állapítani, hogy a tettesnek volt-e érvényes útlevele s az mely országba szolt. (Sikkasztók rendszerint jólevele gondoskodnak útlevélről.)

Példa:

A közelmúlt években Budapesten az egyik nagy beraktározási vállalat tulajdonosa a rábizott tekintélyes értékek elsikkasztása után megszökött. Megállapították, hogy Délamerikába szóló útlevél birtokában volt és a további nyomozás azt is tisztázta, hogy melyik hajózási vállalatnál, melyik hajóra váltott jegyet. A nyílt tengeren Délamerika felé igyekvő hajóra küldött rádiótávirat alapján a sikkasztót még a hajón elfogták és visszaszállították Európába, Genuába, ahonnan az időközben megindított kiadatási eljárás eredményeképpen visszahozták Budapestre.

d) Meg kell említeni a jelentésben, hogy volt-e a cselekmény valamilyen *fizikai hatással* a tettesre. Ilyenek lehetnek: a tettes sérülése, ruházatának elszakadása, bevéréződése, nehezen eltüntethető bepiszkolódása. Ezek fennforgása esetén egyrészt pl megsérült egyént fogunk keresni, másrészt következtetni lehet arra, hogy a tettes kórházba véteti fel magát, orvoshoz megy, ruhát vásárol (külső megváltoztatása).

Példa:

A szabadságtéri bankrablás helyszínén eggyel kevesebb lövedéket találtak, mint ahány kilőtt hüvelyt. Ebből arra lehetett következtetni, hogy a hiányzó lövedéket az egyik tettes testében elvitte, tehát, hogy az egyik tettesnek sérültnek kell lennie. Így is volt.

e) Végül bejelentés tárgyává kell tenni minden olyan *egyéb adatot*, amely ismeretes és a menekülő tettes *felismerését megkönnyítheti*. Pl állatvásárokon szokott megfordulni, társaságában egy nő van (személyleírás), rendszerint cipészeknél keres munkát stb. Idetartozik annak a járóműnek pontos leírása is, amelyet használt. Szokásos bűnözőnél, akinek kialakult módszere van (pl mindig bizonyos mesével követi el csalásait stb.), ezt a szokásos elkövetési módot is bejelentés tárgyává kell tenni, mert menekülése közben, a régi módszer szerint újabb bűncselekményeket követhet el, ami árulójává válhatik.

3. Feltevések, hogy a szökevény hova tűnhetett.

Annak elgondolásakor, hogy a megszökött tettes *hová tűnhetett, kétféle lehetőséggel* számolhatunk:

a) A tettes abból indul ki, hogy őt távolabb fogják keresni, ezért egyelőre a helyszín *közeliében elrejtőzik*, megbújik, hogy azután később, amikor a hullámok már lecsendesedtek és az üldözés ellanyhul, tovább meneküljön (pl Matuska és a madocsi csendőrgyilkos).

b) Vagy pedig azt látja előnyösebbnek, hogy *minél előbb minél távolabbra jusson*, hogy tehát üldözőivel szemben tér- és időbeli előnyre tegyen szert. (L! 2. sz. ábrát.)

Az első esetben a helyszín környékét tüzetesen át kell kutatni. A felkutatás további eszközei a figyelés, les, puhatolás és a B-hálózat igénybevétele.

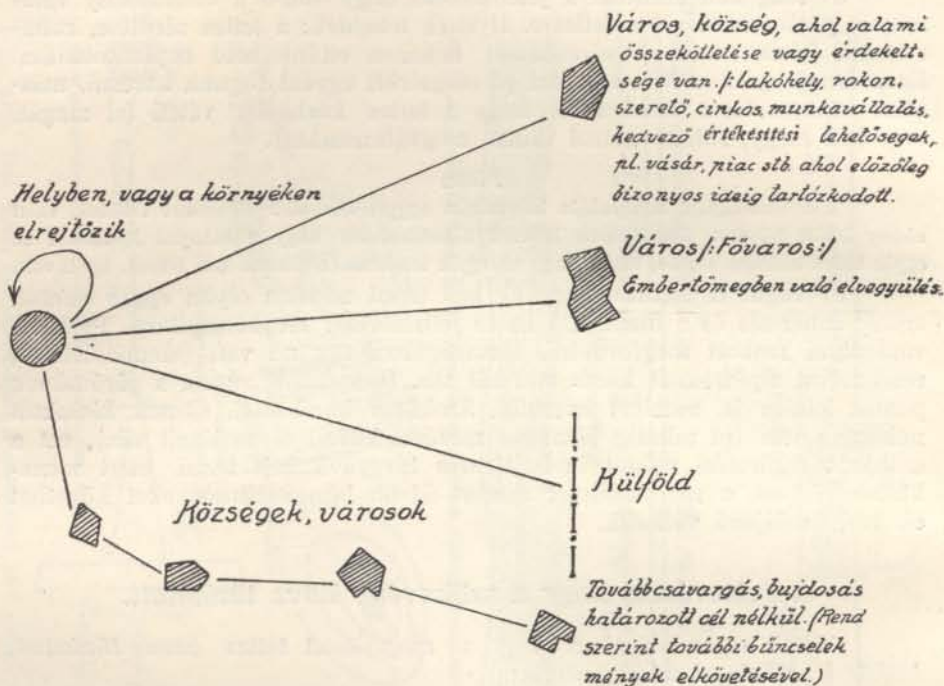
A második esetben intézkedéseinket az szabja meg, hogy a tettes mennyi idő- és térelőnyre tett szert, továbbá, hogy menekülésének irányát ismerjük-e.

Olyankor, midőn nem tudjuk, hogy a tettes a kettő közül melyik módszert választotta, intézkedéseinket mindkét irányba meg kell tennünk.

4. A nyomonüldözés.

Ha a menekülés iránya legalábbis valószínűsíthető és ha az időelőny nem nagy, (közlekedési eszköz — elmúlt idő), akkor a *nyomonüldözés* sikerre vezethet. Ennek céljára kerékpár, ló, előfogat, gépkocsi, személy-, teher- és gyorsvonat, hajó vehető igénybe. (Szut 269, 270, 297, 455 p.) A sikeres nyomonüldözés főfeltétele az eltelt rövid időn kívül, hogy gyorsabb szállítóeszközön haladjunk, mint a tettes.

A *szolgálati eb* szimatjának nyomonüldözéskor jó hasznát vehetjük. A *menekülés irányára* támpontokat nyújthatnak: a helyszínen talált



2. sz. ábra. A menekülő tettes eltűnésének két lehetősége.

lábnyomok, vérnyomok, a tettes által igénybevett esetleges szállítóeszközök és állatok nyomai, éjjel a tettes útjába eső házörző ebek csaholása, (tanúk, akik ezt hallották), a zsákmány anyagának elszóródása, továbbá a tettes által útközben eldobott egyes tárgyak (pl. véres rongy, eszköz, álarc stb.), vagy elvesztett tárgyak (pl. vasúti jegy, feljegyzések, iratok stb.) feltalálási helyei, zsákmányrészek elrejtési helyei, a tisztálkodás helyei stb. A tettes csapása (szántóföldön, dérepte mezőn), a keréknyomok, vagy útközben elszórt szemes termés, liszt stb., alkalmas talaj mellett sokszor kilométereken keresztül vezethetik az üldözőket.

Az üldöző járőr természetesen nem követi vakon a menekülő indulási irányát, hanem útközben gyakran érdeklődik, puhatol. Számolnia kell azzal, hogy

a menekülő tettes útközben az útvonalról *letér*, vagy

a lassúbb közlekedési eszközt *felcseréli gyorsabbal* (vonatra száll, alkalmi autó felveszi stb.), sőt azzal is kell számolni, hogy

a tettes ellenvonatra szállva, *viisszatér* kiindulási helye felé.

A nyomonüldözést mindig ki kell egészíteni azzal, hogy a menekülő *eié falat állítunk*: az üldözés irányában es mentén fekvő örsök, rendőrhatalóságok, segédszervek (gátőrök, sorompóőrök, vasutasok stb.) közreműködésre való megkeresésével. (L! 3. sz. ábrát.)

Külföldi nyomozó hatóságok üldözés közben közvetlenül megkereshetők a szökevény feltartóztatására vagy elfogására (Szut. 456. p.). Ha az üldözött tettes külföldre szökött, a hírközpont útján az Internationales Bureau-tól (Wien) körözésének az „Internationale Öffentliche Sicherheit“ című nemzetközi lapban való felvétele kérhető, honnan minden állam a körözött egyént a saját nyilvántartásába felveszi.

Nyomonüldözéskor nem szabad megfélekedezni *búvóhelyül alkalmas* belső és külső területrészek és épületek *át kutatásáról*, ilyenek: lebujók, gyanús egyének lakásai, cigánytelepek, erdők, nádasok, temetők, szalmakazlak, préházak, kőfejtők, kunyhók stb.

Az átkutatás céljaira szükség esetén honvédparancsnokságok (Szut. 297. h. p.), közrendészeti szervek, községi előljáróságok, erdő-, mezőőrök, tűzoltók, leventék, cserkészek támogatását igénybe lehet venni.

Segéderők igénybevétele esetén csak akkor érünk célt, ha elindulás előtt alaposan *kioktatják őket*. Nevezetesen ismertetni kell a személyleírást, mert enélkül nem ismerik fel a kereselt egyént, továbbá ki kell oktatni őket, hogy milyen búvóhelyek léteznek (fákra is ügyeljenek, nesztelenül, észrevétlenül haladjanak), milyen magatartást kövessenek gyanús egyén feltalálásakor (bűnjelek eldobása, szökési kísérlet vagy megszökés esetén), hogyan fogják el, a foglyot hogyan őrizték, kit hová értesítsenek azonnal stb.

5. Ismeretlen menekülési irány esetében.

Ha a tettes menekülési iránya ismeretlen, akkor az egyirányban való üldözés helyett az üldözési intézkedések másik nemét kell alkalmazni. Ez lényegében abból áll, hogy a menekülés kiindulópontja körül képzelt köralakban, a körvonal mentén és a körben fekvő közbiztonsági és egyéb szerveknek közreműködésre való felszólításával, lehetőleg szűkszemű hálót, hézagmentes gyűrűt vonunk, amelyen a szökevény nem tud keresztülbújni.

A *vasútállomással* rendelkező helységeket feltétlenül értesíteni kell, mert a bűnöző tudja, hogy legalább is félig nyert ügye van, mihelyt a legelső vasúti lámpa felcsillan előtte. Különösen fontosak a *vasúti fővonalakon*, és a *közlekedési gócpontokon* fekvő ilyen szervek, mert a fővonalak és gócpontok sűrűbb és mindenfelé elágazó járatokat nyújtanak, ezenkívül ezeknek nagy forgalmában könnyebb megbújni s ezért erősebben vonzzák a szökevényt.

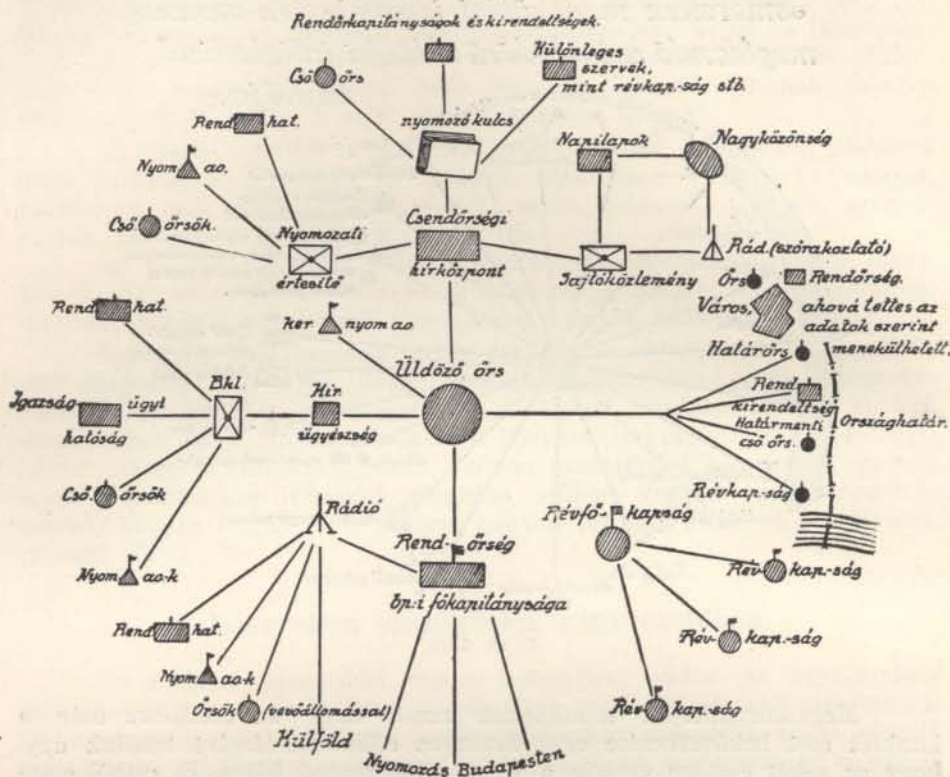
Ezenkívül fontos a *nagyobb lakott helyek* szerveinek értesítése is, mert a tettesek általában ilyenek felé törekszenek, ahol nagyobbak az eltűnési és zsákmányértékesítési lehetőségek, s mert a tettesek nagyrésze különben is városi eredetű, onnan ruccant ki vidékre.

A kör annál nagyobb legyen, minél több az elmenekülés és az üldözési intézkedés megtétele között eltelt idő, továbbá, minél gyorsabb közle-

volt, katonáskodott, született, ahol rokonai, ismerősei vannak, ahol szeretője volt stb.

Erre vonatkozó értékes adatokra vezethet a megszökött tettes *visszahagyott holmijának* (elsősorban iratok, levelezés) alapos tanulmányozása. Majdnem mindig találni fogunk más helységekkel vonatkozásban álló utalásokat.

Szerencsés esetben fényképéhez is hozzájuthatunk. Súlyosabb bűncselekmények tetteseinek beküldött fényképét a Nyomozati Értesítő sokszo-



rosítva kiadja az összes őrsöknek és rendőrségi szervezeteknek. Helybeli tettes fényképéhez a hozzátartozóktól, ismerősöktől, vagy a fényképésztől való elkérés vagy házkutatás útján juthatunk. Különösen a régi szeretőknél kell keresni, mert azok érzelmességéből meg szokták őrizni a múlt emlékeit. Ha ez nem sikerül, lehetséges, hogy a tettes valamilyen csoportképen szerepel. Ilyen lehet: a tűzoltóegyesület, az iparoskör, levétegyesület, olvasókör, család, kiránduló társaság, stb. tagjairól ünnepélyes vagy egyéb alkalmakkor készült felvétel.

A fénykép rendkívül megkönnyíti a tettes nyomonüldözését, útjának követését. Az egyszerűbb emberek között minden kérdezősködéskor, magyarázkodásnál sokkal többet ér, ha a keresett személy fényképét mutatjuk fel. A fénykép felmutatása különösen olyan esetekben leggyorsabb és leg-

biztosabb módja a felismertetésnek, amikor a keresett személyt több név alatt ismerik.

Példa:

1923. évben Piliscsaba környékén elkövetett rablógyilkosság gyanúja, a tettesről adott személyleírás alapján, Béres Mihály nevű rovtottmultú csavargóra irányult. A nyomozó járőr különélő feleségétől megszerezte a fényképét és ennek alapján azokon a vidékeken, ahol Béres megfordulni szokott, keresésére indult. Hosszas keresés után egy nagy fuvarosvállalat 300 alkalmazottja közül az egyik kocsis a fénykép alapján felismerte a keresett egyént, de előadta, hogy azt nem Béresnek, hanem Nikolics Ivánnak hívják, akit a közelmúlt napokban az egyik fővároskörnyéki őr lopás miatt őrizetbe vett. Itt a járőr megtudta, hogy a fénykép mását, Nikolics Ivánt, az őr a pestvidéki kir. ügyészségnek adta át. A járőr éppen akkor érkezett a kir. ügyészség kapuja elé, amikor a börtönőr a keresett egyént szabadonbocsátotta. Elbocsátólevele Nikolics Iván névre szólt. Nikolics hevesen tiltakozott az ellen, hogy más ember, Béres Mihály rablógyilkossága miatt zaklassák, midőn azonban a járőr felmutatta fényképét, megtört. Kiderült, hogy már hosszú évek óta él kétlaki életet, újabb ismerősei Nikolics Iván néven ismertek, s így a fénykép alapján öt felismerő kocsis is. (Tanulságos Nyomozások, Cs. L. 1926. évf. 16. old.)

7. Egyéb kiegészítő intézkedések.

Az üldözésben való közreműködést igénylő jelentések, megkeresések szétbocsátásával még nincsenek kimerítve a tennivalók. Nem szabad ölbetett kézzel a jó szerencsét lesni, hanem ezután is szakadatlanul igyekezni kell kezdeményező tevékenységgel eredményt elérni.

Ilyen tennivalók: a hozzátartozók, ismerősök (szerető), cinkostársak *megfigyelés alatt tartása*, mert majdnem bizonyos, hogy a szökésben levő tettes előbb-utóbb anyagi (pénz, élelem, ruha stb.) vagy erkölcsi (hírek) támogatás miatt, vagy hogy hozzátartozóit megnyugtassa, hírt fog magáról adni, még pedig *írásban* (postán) vagy *szóban* (személyek). Ennek megfelelően kell intézkedni a postánál, illetve a B egyénekkal szemben (szomszéd, házbeli).

További teendő a *Nyomozati Értesítő és Bűnügyi Körözesek Lapjának* tanulmányozása (hasonló személyleírású tettesek, hasonló elkövetési mód, a bűnjelek máshol való felbukkanása).

A szomszédos *vásárokat*, különösen állatlopások esetén, szintén figyelemmel kell kísérni, mert ez a tettes vagy az ellopott jószágok felismerésére vezethet. (E cél érdekében a Nyomozati Értesítő időközönként közli a megtartandó vásárok helyét és idejét.)

Meg lehet kísérelni azt is, — különösen városokban — hogy a bujkáló tettest a napilapok apróhirdetési révén léprecsaljuk.

Példa:

Egy nagyobbarányú szőnyeglopás tettesei nyomtalanul eltűntek. A nyomozás emberei apróhirdetést helyeztek el a napilapokban, amelyek szerint külföldre utazó egyén valódi szőnyeget keres megvételre. A tettesek léprementek és a bűnjelek egy részével jelentkeztek is a megadott címen. Ezeket az idegen megvásárolta, de a tetteseket a detektívek nyomon követték és így elvezettették magukat a többi bűnjel rejtek-helyéhez.

Ha a nyomozás közben beszerzett adatok a tettesnek valamely háttározott helyen (pl X község vagy város) való tartózkodására alapos gyanút szolgáltatnak, a nyomozó őr ne érje be az illető hely közbiztonsági szer-

véhez intézendő megkereséssel, hanem a tettes felkutatására és elfogására küldjön oda járórt. A kérdéses ügyben nyomozó őr ismeri emberét és a bűnjeleket a legjobban, továbbá régi dolog, hogy mindenki elsősorban a saját ügyeit viseli szívéen. A megkeresett szerv pillanatnyilag más irányban lehet szolgálatilag olyan mérvben elfoglalva, hogy az idegen ügyet esetleg nem képes a megkívánt alapossággal kezelni.

8. Az üldözés eszközei.

A csendőrségi utasítások (Szut. és Nyut.) a büntettek üldözésére különféle közlekedési eszközök (kerékpár, ló, előfogat, személy-, teher-, gyorsvonat vagy gépjármű) és híradó eszközök (telefon, távíró, rádió és sajtó) igénybevételét és kihasználását is megengedik.

Ezeknek a közlekedési és híradó eszközöknek igénybevétele tekintetében szem előtt kell tartani a kiadásokat, amelyeknek arányban kell állaniuk a cselekmény súlyával. Tíz pengő értékű tyúklopás nem jogosíthat fel arra, hogy költséges üldözési intézkedésekkel nagyobb kiadásokat okozunk. Súlyosabb esetekben azonban az eszközöknek messzemenő igénybevétele is indokolt.

Példa:

Kiskőrös község határában levő csordakútban 1930. év nyarán ismeretlen férfihullát találtak, amelynek fején különféle sérülések voltak. Ebből, valamint a kiforgatott zsebek után ítélve, rablógyilkosság történhetett. Midőn hosszabb nyomozás után az áldozat és a tettes személye ismeretessé vált, megindult az országot barangoló tettes üldözése. A szegedi nyomozó alosztály a budapesti nyomozó alosztályt, hét rendőrkapitányságot és számos csendőrsőt vont be a nyomozásba. A budapesti nyomozó alosztály az ország összes közbiztonsági hatóságait ellátta a tettes sokszorosított fényképével, a nyomozóosztály több sajtóközleményt adott ki. Ötheti hajszá után a fülöpszállási őr arról szerzett tudomást, hogy a rablógyilkos Fülöpszállás felé közeledik. A nyomozás vezetője erre táviratilag felhívta a Duna-Tisza között, továbbá a Budapest—szolnoki vasútvonal és a jugoszláv határ mentén fekvő összes őröket, hogy a szökevénynek a fenti négyszögből való kimenekülését akadályozzák meg. Ugyanakkor a szegedi nyomozó alosztály összes nyomozóit kivezényelte. A mindinkább szűkülő körben, Kisizsák község egyik házában megbújt tettest egy 4 főből álló járőr elfogta. A tettes elfogásának előestéjén 79 táviratot küldöttek szét a Duna-Tisza közébe, menekülési útjának elzárása céljából. (Cs. L. 1931. évf. 783. old. Tanulságos nyomozások.)

Az üldözés eszközei közül a *rádió* és a *sajtó* szerepe külön, a fejezet végén, kerül ismertetésre.

Súlyos bűncselekmények tetteseinek üldözésénél, mint rendkívüli eszköz, alkalmazást nyerhet a tettes *fényképének falragaszokon* való közszemlére tétele, *mozgófényképszínházak* előadásain való kivetítése. (Ezeket az intézkedéseket a csendőrségnél, szükség esetén, a nyomozó osztályparancsnokság teszi meg.)

Gyakran célravezető *jutalomdíj* kitűzése is, mert tapasztalat szerint serkentőleg hat a lakosságra. A jutalomdíjat rendszerint a sértett szokta felajánlani.

II. Az üldözésben való közreműködésre felszólított őr teendői.

Az üldözésben közreműködő őrnek igyekeznie kell a szökevényt kézrekeríteni, vagy legalább is megakadályozni, hogy az a területén észrevétlenül keresztúlsurranhasson vagy ott elrejtőzhessék. Az is eredmény, ha a kézrekerítés nem sikerült ugyan, de sikerül a szökevénynek nyomára bukkanni, vagyis, ha megállapítást nyer, hogy a szökevény az őrskörletben hol, mikor mozgott, milyen irányba menekült tovább, hogy személyleírásában és egyéb adataiban milyen változások állottak elő (pl bajuszát lenyiratta, fekete szemkötőt visel, kinek adja ki magát, a cselekmény elkövetésénél kapott sérülése már begyógyult, nem sántít, új ruhadarabot szerzett magának, bőröndöt vásárolt és abban hordja magával a bűnjeleket, pénze nincs — mert a cselekményből származó hasznót már elpredálta, valakivel társult és azzal menekült tovább, járóműre tett szert stb.).

Ha sikerült a szökevény nyomába bukkani, akkor az újonnan beszerzett adatokra kell alapítani a további üldözési intézkedéseket. Ezeknek megtétele most már az illető közreműködő szervet (őrsöt) terheli. Megállapításainak eredményeiről azt a szervet is haladéktalanul értesíteni tartozik, amely az üldözést eredetileg kezdeményezte. Ha olyan egyénről van szó, akinek a nyomozata a Nyomozati Értesítőben is megjelent, úgy a Hírközpontnak is jelentést kell tenni.

Az üldözési intézkedést vevő őr köteles azonnal és cselekvőleg közreműködni. Mít tegyen? Annyi járőre nincs, hogy az őrskörlet minden bűvőhelyét felkutassa és az összes közlekedési vonalakat szorosán lezárja, ezért a figyelésre egyrészt mások segítségét kell igénybe vennie, másrészt intézkedéseinél elsősorban azokra a vonalakra és pontokra kell súlyt vetnie, amelyeken a menekülő valószínűleg megfordulhat. Tennivalóit befolyásolja a vett üldözési intézkedés tartalma is. Így pl, hogy milyen közlekedési eszközök használhatók a menekülő tettes, van-e az őrskörletben valami érdekeltsége (rokon, cinkos, stb.), van-e pénze, tehát lehet-e számítani a költsékezésével, meg van-e sérülve, milyen bűnjeleket vitt magával, mi a foglalkozása stb.)

Arra vonatkozólag, hogy a menekülő tettes lakott helyeken hol fordulhat meg, a 6. sz. ábra nyújt támpontokat.

Nem abban áll tehát az üldözési intézkedést kapott őr főfeladata, hogy az esetleg rendelkezésére álló néhány csendőrrel, minden segítség nélkül, maga fogja el a gyanúsítottat, hanem, hogy a lehető legrövidebb időn belül mindenkit értesítsen az egész őrskörletében, akinek a segítségére számíthat. Arra kell tehát törekednie, hogy széles alapon, tevékenyen megszervezze a hatásos kérekerítési rendszabályait, felrálja az egész lakosságot is és így a rendelkezésre álló néhány járőrén felül a „kopók egész tömegét uszítsa az üldözött vad” nyomába.

Fontosabb kézrekerítési rendszabályok:

A különböző menekülési vonalakon, a lakott helyen való mozgásnál tekintetbe jöhető *személyek figyélssel és adatszolgáltatással* támogathatják az üldözésben közreműködő őröt. Mindezeket fel kell keresniök a járőröknek (értesíteni távbeszélőn, küldőnccel) és őket a figyelésben való közreműködésre, eredmény esetén az őr azonnali *értesítésére* kell felhívni, felkérni.

A járőrök nézzék át a községházán a bejelentéseket, szállodákban a *vendégkönyveket, vasútügyleti járőrök* figyeljék az utasokat. Ha a vasút-ügyleti járőr kétágú, az egyik csendőr vonatérkezéskor az állomásépülettel ellentétes oldalon figyeljen, mert gyakori, hogy a szerelvények között megbújt szökevény ott száll fel a legelső kifutó vonatra, vagy pedig valamely érkező vonatról ott száll le. A szökevény nem vált mindig jegyet, mert óvatosságból kerüli a pénztárt. Helyette útközben vált jegyet, vagy pedig jegy nélkül utazik és a vonatnak a legközelebbi állomásra való befutásakor, mielőtt a kalauz leszállíthatná és átadhatná a potyautast, a lassító vonatról leugrik.

Előfordul az is, hogy a vonatok, folyamatban lévő pályamunkák miatt, egyes helyeken teljesen meglassítják sebességüket. Ezek a helyek kedvező alkalmat nyújtanak a vonatról való egyszerű lelépésre. A pályamunkásokat ennek figyelésére fel kell hívni.

A tehervonatokra szintén gondolni kell, mert, különösen éjjeli időben, a szökevény fellopózhat rájuk, hogy a tehervonattal néhány állomást haladva, később személyvonattal folytassa útját.

Ha a tettes vonaton (hajón) menekül, a járőr a vasúti (hajó) személyzet közbenjöttével kutassa át a vonatot (hajót). Ha ez a vonat (hajó) rövid tartózkodása miatt nem lehetséges, a járőr utazzék a következő állomásig és a kutatást a mozgó vonaton (hajón) teljesítse.

A *B. hálózatot* mozgósítani kell, hogy minden idegen felbukkanásáról azonnal értesítsék az őrsöt.

Az őrjáratokban portyázó járőrök igazoltassák az utakon gyalog, kérekpáron, autobuszon stb. *mozgó idegeneket*, tanyákon, gazdaságokban érdeklődjenek az *újonnan beállt* mezőgazdasági cselédek és munkások iránt, ipartelepek, bányák stb. *munkásrajstromait* nézzék át és a bűncselekmény elkövetési ideje óta felvett munkásokat vegyék alaposan szemügyre.

Az útkereszteződéseken vagy egyéb pontokon figyelő szolgálatra kirendelt járőrök olyan helyeken foglaljanak el *rejtett lesállást*, ahonnan lehetőleg nagyobb távolságra terjedő jó áttekintésük van, de ahonnan őket nem látják. Az ilyen rejtett lesállások sikerre vezethetnek, míg az utak portyázása, legalább is nappali időben, teljesen céltalan. Az üldözőitől remegő üldözött egyén ugyanis igen éber figyelemmel kíséri a környezetet, a kakastollas-járőrt már nagy távolságból észreveszi s ilyenkor megbújik vagy kitér. A szökevény mozgásra van kényszerítve, felesleges tehát, hogy a járőrök mozogjanak, e helyett hagyják leshelyeiken a szökevényt karjaikba szaladni.

Faluhelyen, tanyákon igen gyakori a munka fejében való *ellátás-, szállásnyújtás*. Az ilyen vendégekről sem szabad megfeledkezni. Vannak olyanok, akik átvonuló idegeneknek szobát szoktak bérbeadni. A községi bikaistálló is sok helyen valóságos átvonulási szállás.

Azt is megteheti az őrsparancsnok, hogy őrskörlete községeiben a szükséges adatokat *kidoboltatja*.

Figyelembe kell venni azokat a személyeket is, akik a községbe valók ugyan, de már régebben vagy állandóan távol vannak, a bűncselekmény elkövetése óta azonban *hazajöttek*. Tapasztalat ugyanis, hogy a menekülő gonosztevő, ha más helyen követ el bűncselekményt, sokszor otthonában, falujában keres menedéket.

Romok, barlangok, épülőfélben álló házak, lakatlan épületek, kazlak, kunyhók kedvelt *rejtekhelyek*, ezért ezeket is ellenőrizni kell.

A cigányok menekülő gonosztevőknek mindig készségesen nyújtanak menedéket, ezért a *cigánytelepek* alapos átkutatása szintén a legelső tennivalók közé tartozik.

Ha a menekülő tettes a rendelkezésre álló adatok szerint, bár meg nem állapítható ponton, de valamely tereprészen tartózkodik (pl bizonyos erdőben vagy szőlőhegyen stb.), *átkutatáshoz* (razzia) kell folyamodni.

Az üldözésben közreműködő örs helyzetét a már előzőleg jól meg-alapozott hírszolgálat módfelett megkönnyíti. A „B” hálózat kiépítésével és egyéb — a csendőrséget meggyőződésből támogató — egyének beszervezésével és kioktatásával az örsparancsnoknak arra kell törekednie, hogy minden gyanús idegen felbukkanását azonnal az örs tudomására hozzák.

III. Az elfogás utáni teendők.

1. Személymotosás. Célja:

a) *Biztonsági intézkedés.* Minden olyan tárgy, anyag, eszköz keresése, amely támadás, öngyilkosság, szökés végrehajtására vagy a külvilággal való érintkezésre, illetve ezek elősegítésére alkalmas. Pl fegyverek, fegyverül használható tárgyak, borotva, nadrágszűj, nadrágtartó, zsineg, gyógyszerek, pénz, papír, írószeres stb. Ezeket azonnal őrizetbe kell venni.

b) *Bűnjelek és gyanús tárgyak feltalálása.*

2. *Testvizsgálat.* Célja: A testen lehető nyomok felkutatása (pl az elkövetett bűncselekmény hatásának nyomai, mint: sérülések, bevérződés, beszennyeződés, szag stb.).

3. *A ruházat vizsgálata.* Célja: mint a 2. pontnál.

4. *Házkutatás megtartása.* Mindazokat a bűnjelek, nyomok, adatok és személyek feltalálását ígérő helyeket, amelyek az elfogáskor válnak ismeretessé, át kell kutatni. Ilyenek: Az a helyiség, jármű (hajó, vasúti kocs, gépkocsi stb.), szabadtéri rész, ahol az elfogás történt, vagy ahol az elfogott közvetlenül az elfogás előtt tartózkodott (mert a gyanúsított megpillanthatta a járőrt és az utolsó pillanatban elrejtethet, eldobhatott vagy megsemmisíthetett bűnjeleket) és azok a helyiségek, ahol a gyanúsított szökése alatt tartózkodott (lakás, búvóhely, munkahely).

5. *Bűnjelek azonosítása, őrizetbevétele.* (L! Második rész VIII. fej.)

6. *A bűnjelek számbavétele,* vagyis ellenőrizni kell a nyomozás eddigi megállapításai alapján, hogy megvannak-e mindazok a bűnjelek, amelyeknek a gyanúsítottnál kell lenniök. Ha nincsenek meg teljes számban (értékesítés, elrejtés, eldobás stb.), meg kell állapítani, hogy a hiányzók hová lettek. (Orgazdák, bűnpártolók, rejtekhelyek megállapítása.) Értékesítés esetén a hiányzó bűnjel helyett megtalálhatjuk azokat az ingóságokat, amelyeket a gyanúsított a bűnjel fejében ellenértékként szerzett, vagy a bűnjelért kapott pénzen vásárolt. Ezeknek a bizonyítás szempontjából ugyan csupán közvetett szerep jut, de fontosak a sértett kártalanítása érdekében. Elzálogosított bűnjelet a zálogjegy helyettesítheti. A tettes a bűnjelekből származó haszonból adósságot, adót fizethetett, kölcsönt adhatott stb., tehát bűnjelnek kell tekinteni minden olyan iratot is (nyugta, elismervény, feladó-vevény stb.), amely ilyesmire enged következtetni.

7. *Gyanús tárgyak őrizetbevétele.* Gyakori eset az, hogy a gyanúsítottnál a szóbanforgó bűnjeleken felül olyan tárgyakat találunk, amelyek jogszerű szerzése és birtoklása ellen alapos kétség merül fel, vagy pedig amelyek valamely egyéb bűncselekménnyel összefüggésben állónak látszanak. A gyanúra a legkülönbözőbb okok szolgálhatnak alapot, így: gyanúsnak kell tekinteni elsősorban minden olyan tárgyat

amely bűncselekmények elkövetésére alkalmas (pl tolvajkulcs, betörőszerszám, robbanó anyagok, fegyverek stb.);

amely szemmel láthatólag valamely bűncselekménnyel kapcsolatos (hamis pénz, hamis igazolvány stb.);

amelyet az elfogott rejtegetett (pl kabátgallérba bevarrt pénz), vagy amelyet elfogása pillanatában eldobni, megsemmisíteni igyekezett. Továbbá gyanút kelthet

a tárgy és birtokosa személye között fennálló ellentét, pl értékes ékszerdarab, finom ruha, fehérenemű, nagyobb pénzösszeg napszámosnál, csavargónál, cigánynál stb., vagy pl MÁV-jelzésű tárgyak olyan egyénnél, aki azokhoz jogos úton nem juthatott vagy női ruházati, fehéreneműdarabok, piperecikkek férfinél, a tárgyakon látható monogrammok és az elfogott neve között mutatkozó eltérések stb., tárgyak, amelyek kezeléséhez az illető nem ért, pl hegedű olyan egyénnél, aki nem tud hegedülni stb.;

ruházati, fehéreneműcikkek, amelyek különböző méretűek vagy nem illenek a gyanúsítottra, pl találunk nála 3 inget, amelyek közül egyik 39-es, a másik 40-es, a harmadik 42-es stb., vagy olyan kalapot, cipőt, amely nem illik a fejére, illetve a lábára;

néha az egyenemű tárgyak mennyisége kelt gyanút, pl 100 levél cigarettapapír (trafik-tolvaj, csempész), nagyobb összeg csupa apró címletű váltópénzben, (lehet, hogy koldulta, de lehet, hogy persely-tolvajjal állunk szemben), máskor viszont a tárgyak tarka össze-visszaságából gondolhatunk arra, hogy azokat az elfogott nem jogosan szerezte, pl találunk nála borospoharat, rádió-fejhallgatót, kerékpár-pumpát, hőmérőt, puderes-dobozt stb.; igazolványok, amelyek adatai nincsenek összhangban tulajdonosuk külsejével, adataival stb.

A gyanúság megállapítása szempontjából különös súlyt kell vetni minden iratra, feljegyzésre, rajzra, fényképre, nyomtatványra.

A gyanús tárgyak holszerzését igazoltatni kell.

Az elfogottnál talált gyanús tárgyakkal való további eljárást a 17. pont tartalmazza.

8. *Nyomok biztosítása.* (Pl körmök levágása, ha alattuk a cselekménnyel összefüggő elszennyeződés, pl vér, lehet; hajpróba vétele stb.).

9. *A helyszíni nyomok* (láb-, ujj-, kéz-, festék-, fog-, eszköz- stb. nyomok) *azonosítása* az elfogott gyanúsított személyével, illetve eszközeivel. (Bővebbet erre a Második rész Nyomtan fejezete tartalmaz.)

10. *A tettes által a helyszínen hagyott és ott a nyomozáskor feltalált tárgyak hollétének firtatása.* (Hova lett a zsebkése, kalapja, pipája?)

11. *Bizonyítani kell, hogy a helyszínen hagyott tárgyak a cselekmény elkövetésekor valóban a gyanúsított birtokában vagy birlatában voltak-e,* mert különben később azzal állhat elő, hogy elvesztette s más (szerinte az igazi tettes) megtalálta őket, vagy pedig azzal, hogy a tárgyakat valamelyik haragosa ellopta tőle és a helyszínenre csempészte.

12. *Alibivizsgálat.*

13. *Kísérletek végrehajtása.* (Pl íráspróbavétel, az elkövetési mód bemutatása stb.)

14. *Szakértők igénybevétele* (pl. sérülések elbírálásánál, nyomok, bűnjelek azonosításánál).

15. *Az elfogott gyanúsított kilétének kétségtelen megállapítása.* Ennek eszközei: a személyazonosság megállapítása végett való szembesítés, a kilét megállapítása az elfogott birtokában talált hiteles és valódiság szempontjából aggálytalan igazolványok alapján, végül személyi adatainak vagy ujjnyomatainak alapján való prioráltatással (csendőrségi összekötőtiszt útján)

Cigányokat, valamint minden olyan elfogottat, akinek személyazonosságához alapos kétség férhet, mindig ujjnyomatai alapján kell priorálni.

16. *Bűnrészesek megállapítása.* (Felbujtó, tettestárs, bűnsegéd.)

Ebből a szempontból mindazokat a személyeket is ellenőrzés alá kell vonni, akik az elfogáskor az elfogott társaságban voltak.

17. *Az elfogott gyanúsított bűnlajstromának összeállítás.*

a) Az elfogottat részletesen ki kell kérdezni arra vonatkozólag, hogy a *cselekmény elkövetése óta hol tartózkodott*, mikor, hol fordult meg, miből tartotta fenn magát. Az alapos kikérdezésen és a bemondottak ellenőrzésén felül erre vonatkozólag értékes támpontokat nyújthatnak az elfogottnál talált feljegyzések, levelezés, menetjegyek, munkakönyv, cselédkönyv, látamozott engedélyek, útlevelek (határátlépési bejegyzések), igazolványok (könyöradománygyűjtő-, mutatvány-, házalási engedély stb.). Poggyászdarabokon a szállítóvállalatok (vasút, hajó) irányítási címkéi, továbbá a szállodák címkéi is támpontokat nyújthatnak arra, hogy az elfogott merre járt. Fontosabb eseteknél (súlyosabb bűncselekmények), amikor a menekülő tettes a cselekmény elkövetése és elfogása között értékes bűnjeleken adott túl vagy fontos egyéb bizonyítékokat semmisített meg szökése alatt, a bemondottak lenyomozással való ellenőrzése is szükségessé válhat.

b) Meg kell állapítani, hogy az elfogottnak nincsen-e egyéb érvényben álló *körözése, nyomozata?* Ebből a célból priorálni kell:

a Nyomozókulcsban (Pótlékban),

a Nyomozati Értesítő mellékleteként megjelenő Névmutatóban, továbbá az említett segédletek lezárása óta megjelent Nyomozati Értesítő és Bkl. példányokban (Visszavonások és újabb keletű körözések, illetve nyomozatok);

továbbá:

át kell nézni a figyelőlapokat, végül súlyosabb bűncselekmények elfogott tetteseit:

prioráltatni kell a központi nyilvántartásokban is (csendőrségi összekötőtiszt útján).

c) Meg kell állapítani, hogy az elfogott nem gyanúsítható-e az elfogás okául szolgáló bűncselekményen felül *egyéb bűncselekmények elkövetésével is.* Ebből a célból át kell nézni:

a kiderítetlen esetek jegyzékét;

a Nyomozati Értesítő „Kiderítetlen bűncselekmények“ fejezetét, továbbá, amennyiben gyanús tárgyak vannak birtokában a Nyomozati Értesítő „Keresett bűnjelek“ fejezetének „Tárgymutató“ rovatát is;

örsök és hatóságok kiderítetlen bűncselekmények nyomozását kérő megkereséseit.

A gyanúra az elkövetési hely, idő, mód, alkalom, személyleírás stb. tekintetében mutatkozó hasonlóságok (analógiák), az elfogottnál talált gyanús eredetű tárgyak nyújthatnak támpontokat.

Ha ilyen módon gyanú merül fel arra, hogy az elfogott valamely máshol, de ismert helyen elkövetett, eddig még kiderítetlen bűncselekmény valószínű tettese, akkor erről a területileg illetékes közbiztonsági szervet (örösöt, rendőrkapitányságot vagy kirendeltséget) azonnal értesíteni kell.

Ha csupán általános gyanú merül fel arra vonatkozólag, hogy az elfogott, akár az elfogás okául szolgáló cselekmény óta, akár azelőtt ismeretlen helyeken egyéb bűncselekményeket követett el, akkor ezt a csendőrségi hírközpontnak — a Nyomozati Értesítőben való közzététel végett — be kell jelenteni.

Az ilyen bejelentésnek tartalmaznia kell:

az elfogott gyanúsított pontos személyi adatait és személyleírását (személyleírási űrlap pontos kitöltése);

a gyanúsított fényképét (ha rendelkezésre áll);

a bűncselekmény elkövetési idejét, helyét, elkövetési módját (részletesen!), a tettes trükkjeit, fogásait, szokásait stb.;

a birtokában talált gyanús tárgyak pontos és találó leírását (ha szükségesnek látszik, a tárgy fényképét, vagy rajzát is csatolni kell);

a gyanúsított mikor, hol és merre járt, hol tartózkodott, mivel foglalkozott, amióta állandó tartózkodási helyét elhagyta, amióta letartóztatási helyéről legutoljára szabadult, katonaszökevényként, amióta csapattestét elhagyta stb.

18. *A gyanúsított kikérdezése.* (L1) Második Rész, II. fejezet: „A gyanúsított kikérdezésének technikája.”)

19. Végül: ha az elfogott körözve volt (Nyé., Bkl.), intézkedni kell a *körözés visszavonása* iránt. (Jelentés a hírközpontnak vagy, a Bkl.-ban megjelent nyomozólevelek, személyleírás körözések esetében, a nyomozólevelet kibocsájtó bíróságnak stb.)

IV. A rádió a közbiztonsági szolgálatban.

Valamikor régen a Nagyalföldön, Dunántúlon a büntettes kézrekerítése azon múlt, hogy a betyárnak vagy a pandúrnak volt-e gyorsabb lova. Amióta országszerte kiépült a táviró- és telefonhálózat s országrészeket lehet nagyobb bűncselekmények esetén rövid idő alatt értesíteni, a leggyorsabb lovakon járó betyárok is kipusztultak. Helyüket azonban elfoglalták a nemzetközi zsebmeteszők, csalók, sikkasztók, kasszaúrók, pénzhamisítók, leánykereskedők és bódítómérgeg-üzérek szervezett bandái, továbbá a sokszor külföldi központból irányított államellenes szervezetek titkos csoportjai. Vállalkozásaik szolgálatába állítják a modern technika minden eszközét, villámgyorsan szöknek vonaton, gépkocsikon, sőt repülőgépen néhány óra alatt nagy távolságokat repülhetnek keresztül, titkos rádió adó-állomásaik útján pedig országokon keresztül biztosítják a gyors összeköttetést.

A bűnözés mai fejlett fokában a nyomozás szolgálatába beállított rádió is hatalmas és nélkülözhetetlen eszközt ad a bűnüldözés kezébe, amely villámgyors hírközvetítésével a legnagyobb sebességű közlekedési eszközök nyújtotta előnyöket is ellensúlyozza, sőt messze túlszárnyalja. Az európai és amerikai államok rendőrhatalóságai megszervezték a nemzetközi közbiztonsági rádiószolgálatot, s ma az a helyzet, hogy északról délre, keletről nyugatra, tengertől tengerig másodpercenként 300.000 km sebességgel iramodnak a rádióhullámok a megszökött tettesek után. Nincsenek országhatárok, nyelvkülönbségek, diplomáciai huzavonák, hanem csak rövid, nemzetközi, rendőri rádiótávíratok.

1. A nemzetközi rádió szervezet.

A nemzetközi rendőri rádió hírszolgálatban csaknem minden európai állam résztvesz.

A nemzetközi közbiztonsági (rendőri) rádiószolgálat adóállomása Berlinben van, amely az egyes államok vezető rádióállomásaival tart fenn összeköttetést. Az egyes államok vezető állomásai egymással is összeköttetésben állanak. Például :

a) Szegeden elkövetett bűncselekmény tettese külföldre menekült. A körözést Szegedről rádiótáviratban bejelentik Budapestre, ahonnan a belügyminisztérium központi rádióállomása, amely nemzetközi viszonylatban Magyarország vezetőállomása, továbbítja a táviratot Berlinbe. A berlini állomás a körözést „mindenkihez“ címzéssel adja le. Ezt az adást az államok vezetőállomásai kötelesek felvenni és továbbítják a saját országukban levő közbiztonsági (rendőri) rádióállomásokhoz és rendészeti szervekhez.

b) Abban az esetben, ha a Szegeden elkövetett bűncselekmény tetteséről tudott dolog, hogy Párisban tartózkodik, vagy hogy onnan valamelyik francia kikötőben hajóra szállva pl Délamerikába igyekszik, akkor az elfogatásra vonatkozó megkeresést rádión Budapestről közvetlenül a francia vezetőállomásnak, Párisba, adják le. Már előfordult, hogy a Budapestről szökött bűntettet ilyképen sikerült akkor elfogatni egy hajón, amikor már a délamerikai partok közelébe érkezett.

A nemzetközi közbiztonsági rádiószolgálatot nemzetközi egyezmények szabályozzák a következőképpen :

Wien székhellyel, az állandó nemzetközi bűnügyi rendőrségi bizottság (Internationale kriminalpolizeiliche Kommission) kebelében, működik a nemzetközi rádió szakbizottság. Ez az albizottság állandóan figyeli a nemzetközi rádiószolgálat menetét, gyűjti a fejlesztésre és tökéletesítésre vonatkozó adatokat és javaslatokat. A bűnügyi bizottság évenként más-más állam fővárosában gyűlést, konferenciát tart s ezzel egyidejűleg ülésezik a nemzetközi rádió szakbizottság is. Ezen az ülésen határozzák el a nemzetközi rádiószolgálatban résztvevő államok kiküldöttei a rádióforgalmi szabályok módosítását stb. A jegyzőkönyvbe foglalt határozatokat jóváhagyás végett megküldik valamennyi résztvevő állam kormányának.

2. A magyarországi közbiztonsági rádióintézmények.

A közigazgatási, valamint rendészeti hatóságok és szervek rádióhírszolgálatának ellátására a belügyminisztérium közbiztonsági rádióhálózata hivatott. Ez a rádióhálózat a belügyminiszter rendelkezései szerint egységesen működik, de szervezeti és anyagi tekintetben, továbbá az egyes rádióállomások birtoklása és kiszolgálása szempontjából két ágra oszlik: mégpedig csendőrségi és rendőrségi rádióhálózatra.

A belügyminisztérium közbiztonsági rádióhálózatának 600 wattos központi állomása Budapesten van. Ez az állomás egyben központja a rádióhálózat rendőrségi ágának is. Ez a központi állomás a rendőrség kezelésében van, de állandó összeköttetésül egy-egy csendőr rádiótávírász is teljesít ott szolgálatot.

A közbiztonsági rádióhálózat csendőrségi részének központja a csendőrség nyomozóosztályánál működő közlekedési és híradó alosztály.

a) Adó- és vevőállomások.

A központi állomáson kívül Budapesten, a rendőrfőparancsnokságnál egy stabil és egy személygépkocsiba szerelt mozgó adóállomás van, amely gyűlések, zavargások, felvonulások stb. színhelyéről, közvetlen észleletek alapján, pillanatonként adhatja le helyzetjelentéseit. Budapesten továbbá még egy adóállomás van, a csendőrség nyomozóosztályparancsnokságánál.

Vidéken adó-vevőállomások jelenleg Székesfehérváron, Szombathelyen, Pécsen, Szegeden, Debrecenben és Miskolcon vannak. A pécsi és miskolci adók csendőrségi távbeszélő és távíróüzemű állomások, a többi pedig csak távíróüzemű rendőrségi állomás.

b) Vevőállomások.

Vevőállomással fel van szerelve a budapesti rendőrfőkapitányság valamennyi rendőrőrszobája, továbbá valamennyi vidéki rendőrkapitányság és kirendeltség.

A csendőrségnek vidéken 20 vevőállomása van. Terv, hogy 1936 őszétől kezdve fokozatosan valamennyi csendőrszobát és szárnyparancsnokságot, továbbá legalább a fontosabb őrsparancsnokságokat is rádióvevőállomással felszereltesse.

c) A Nyomozati Értesítő bekapcsolása a rádiószolgálat kiegészítésére.

A csendőrség nyomozóosztályának vevőállomása a központi állomás leadta valamennyi közbiztonsági vonatkozású hírt felveszi. Ezek közül mindazokat, amelyek a csendőrőrszobákat szolgáló szempontjából érdeklítenek vagy érdekelhetik, felveszi a Nyomozati Értesítőbe. Ilyen eljárással a rádió leadott közbiztonsági vonatkozású híryanagot — bár általában a leadás után 24 óra múlva — valamennyi rádióállomással fel nem szerelt őrsparancsnokság is megkapja.

d) A rádió felhasználása a közbiztonsági szolgálatban.

A közbiztonsági rádiószolgálat a rádió villámgyors hírközlésével támogatja a nyomozást. A rádió, az üldözés eredményességét elősegítő közreműködésen kívül (személy- és bűnjelleírás magábfoglaló elfogatóparancs, nyomozólevél, körözés, nyomozat rádióval való leadása), a nyomozásnak egyébként is felbecsülhetetlen szolgálatot tehet, így pl személyeknek rádióval való priorálása, előlétele, viszonyaira adatok beszerzése, eltűntek felkutatása, elveszett tárgyak keresése, ismeretlen hullák kilétének megállapítása stb. terén. Modern közbiztonsági rádióintézmények, így pl a berlini központi, valamint több németországi vidéki állomás, képtávírozásra is berendezkedik. Az ilyen állomások rádióközléssel a gyanúsítottak, bűnjelöltek vagy ujjlenyomatok fényképeit is ki tudják egymás között cserélni.

A közbiztonsági célokat szolgáló rádióintézményeken kívül a *szórakoztató rádió* is igen értékes segédeszközzé vált a nyomozásnak. A csendőrségnél a csendőrségi hírközpont gondoskodik a nyomozás érdekében kívánatos adatoknak a szórakoztató rádióban való leadásáról. A szórakoztató rádió által közölt nyomozati híryanag, a napisajtóhoz hasonlóan, a közönség érdeklődésének felébresztésével s így a nyomozásba való bekapcsolásával (figyelés, adatszolgáltatás) szolgálja a nyomozás érdekeit.

3. A rádió a bűnözés szolgálatában. Titkos rádióállomások felderítése.

A rádiót a bűnözők is felhasználják, ezért a bűnüldözés során az engedélyzetlen és titkos rádióállomások felderítésére különös gondot kell fordítani.

Engedélyzetlenség nevezzük azt a rádióállomást, amelyre a posta engedélyt nem adott ki ugyan, de tulajdonosa — vagy annak hozzájárulá-

sával más — csupán kísérletezésekre és nem egyéb bűnös célokra használja. E cselekménye csakis a 9557—1927. K. M. számú rádiórendeletbe ütköző kihágást képez.

Titkos rádióadóállomás az, amelyet tulajdonosa, vagy kezelője bűnös, leginkább államellenes célok szolgálatába állít. Tehát titkos állomás lehet egyaránt engedélyezett, vagy engedélyezetlen állomás is.

A titkos adóállomások rövidhullámon, tehát csaknem kivétel nélkül 200 méteres hullámhosszúságon alul dolgoznak. Ezeknek a felfedezése kétségtelenül nehéz feladat, épen ezért működésükkel számolni kell. A felkutatásukat célzó adatgyűjtés során az alábbiakra kell főként figyelemmel lenni:

A rádióadóállomás antennáját rendszerint jobban építik meg, mint a vevőállomásokét és legtöbbször az antennarendszer is a megszokottól különbözik, szembeötlő. A titkos adóállomás tulajdonosa fűr, farag, forraszt, drótból kis tekercseket készít, rádióalkatrészeket vásárol, van rövidhullámú vevőkészüléke, a villanyhálózatból aránytalanul sokat fogyaszt, villanyáramot szolgáltató gépe vagy telepei vannak, házának vagy lakásának bizonyos részét ismerősei elől is elzárva tartja, táviróbillentyűvel vagy mikrofonnal rendelkezik.

A titkos rádióállomás felállítási helyéhez vagy kezelőjéhez a leadandó híryanagokat egy vagy több személy rendszeresen odaviszi, esetleg levélben odaküldik, viszont a titkos állomás felvette híreket is mindig el kell valahová juttatni. Mindez olyan jelenségekkel jár, amelyek megfigyelése a titkos állomás felfedezéséhez támpontul szolgálhat, kivéve azt az esetet, amikor a rádióállomás kezelője személyesen szerzi meg bűnös úton azokat az adatokat, amelyeket azután megbízójának rádión továbbít.

Titkos adóállomás távirójeleit, a közelében levő bármilyen hullámhosszúságra beállított vevőkészülékkel, kopogásszerűen lehet hallani.

Titkos adóállomás létezésének gyanúja esetén a nyomozóosztályparancsnokságnak kell jelentést tenni, nehogy a kellő szakértelem nélkül megindított nyomozás a bűnözőben gyanút keltsen és a bűnjeleket megsemmisítesse.

Titkos rádióadóállomások lehetnek pincében, kéményben, használaton kívüli kályhában, favázás órában, virágálványban, ruhásszekrény belsejében a hátsó deszkára szerelve, bőröndbe beépítve stb., stb. Egy $10 \times 10 \times 20$ cm nagyságú dobozban már el lehet helyezni olyan adóállomást, amellyel bizonyos napszakokban 50 km-nyire is lehet távirójeleket adni.

V. A sajtó szerepe a nyomozásnál.

1. A sajtó és a nyomozás ütköző érdekei.

A sajtó a nyomozásnak igen értékes szolgálatokat tehet, támogatását nem nélkülözhetjük.

A sajtó azonban kétélű fegyver: amennyire használhat, épp olyan sokat árthat is. Ezt az a körülmény okozza, hogy a sajtó érdekei sok tekintetben eltérnek a nyomozás érdekeitől.

A napisajtó — bármilyen komoly, magasabb eszmék szolgálatában álljon is — végeredményben mégis csak üzleti vállalkozás, amely előfizetői, példányonkénti vásárlói és hirdetői szolgáltatásából tartja fenn magát. A lapok tehát üzleti érdekből kénytelenek a közönség zömének, a tömegnek ízléséhez, igényeihez igazodni. A modern ember meglehetősen nagyigényű

lapjával szemben. Mindenre kíváncsi és mindenről részletes beszámolót akar lapjai hasábjain látni. A lapok rovatai közül napjainkban az olvasók zöme a politikai-, a rendőri-, a film- és a sportrovat iránt tanúsítja a legbehatóbb érdeklődést és ezeken a tereken nagyon szívesen veszi a különösebb, feltűnést keltő, érdekes részleteket tartalmazó, úgynevezett „szenzációs“ tudósításokat. Mi sem természetesebb, hogy a lapok az említett okokból lehetőleg arra törekednek, hogy olvasóiknak ilyen csemegével szolgáljanak. Náluk a nyomozás érdeke másodrendű tényező, úgyhogy azt a legjobb indulat mellett is csupán olyan mérvben részesítik figyelemben, ami az elsőrendű érdek szem előtt tartását nem akadályozza.

A nyomozásnak nincsen szüksége szenzációs tudósításokra. A nyomozás érdeke csupán az, hogy azok az adatok kerüljenek a napisajtóba, amelyek segítségével újabb, még nem ismert olyan támpontokhoz juthat, amelyek a nyomozás céljának megvalósítását — vagyis az elkövetett cselekmény és tettes kilétének megállapítását és utóbbi kézrekerítését — elősegítik. Így pl a menekülő tettes, vagy a talált holttest személyleírása vagy fényképe, bűnjelek leírása, bűnjelek, kézírás stb. fényképe, a tényálladék száraz, rövid ismertetése azzal, hogy aki kérdéses helyen és időben megfordult és valami rendkívülit észlelt, jelentkezzék a rendőrségen vagy csendőrségen stb. Ha mindezek a lap hasábjain valahol eldugva, szűkszavú, száraz fogalmazásban, érdekes részletek felsorolása nélkül jelennének meg, kérdés, hogy ezt az unalmas, száraz, tehát érdeklődést nem keltő olvasmányt a lap olvasói egyáltalán figyelemre méltatnák-e és elolvasnák-e? Már pedig a nyomozás érdekei nem csupán azt követelik meg, hogy a kívánatos adatok a lapba belekerüljenek, hanem azt is, hogy a tudósítás a nagyközönség érdeklődését kiváltsa és így a nyomozásba való bekapcsolódását biztosítsa. Ebből következik, hogy a napisajtónak, a nyomozás érdekei megkívánta adatokon bizonyos mértékig túlmenőleg, egyéb, részletekre vonatkozó „érdekes“ adatokat is rendelkezésére kell bocsátani, amelyek felhasználásával a hírlapíró érdekes és színes tudósítást képes összeállítani.

A helyes mértéket megtalálni, vagyis a sajtótájékoztatóban csupán annyit és olyant nyújtani, ami kielégíti a nyomozás szükségleteit, de egyben a sajtó mérsékelt igényeit is, továbbá nem veszélyeztetni sem a nyomozás érdekeit, sem egyéb érdekeket (személyek meghurcolása, bűnözők kikötatása, jó ízlés, erkölcs veszélyeztetése stb.) igen nehéz, jó ítélőképességet, szaktudást és sok tapintatot megkövetelő feladat. Erre merev, pontokba foglalt szabályokat nem lehet nyújtani, mert a feladat, az esetek sokféleségéhez mérten, mindig változó.

Merev elzárkózás és meggondolatlan, túltengő közlékenység azonban egyaránt veszélyeztetik a nyomozás érdekeit.

A helyes középút megválasztásához legkönnyebben úgy teremthetünk magunknak alapot, ha mérlegeljük és egybevetjük a sajtótól várható előnyöket és az igénybevételével járó hátrányokat.

2. A sajtótól várható előnyök.

a) A sajtó általános elterjedtségénél és gyors hírszolgálatánál fogva igen alkalmas arra, hogy *a lakosságnak a nyomozásban való közreműködését* közvetítse. Ennek szüksége különösen olyankor merül fel, amikor a nyomozás rá van utalva a közönség adatszolgáltatására. Személy- és tárgyleírások közzététele által a közönség a *bujkáló tettest* felismerheti, vagy pedig adatokat szolgáltathat *tárgyak* eredetére, származására (pl ismeretlen hullánál, talált tárgyaknál).

Példák:

1. Édert, a pestiidegkúti rablógyilkost Budapesten, a vecsési postarablás egyik tettesét Vácott a napilapokban megjelent leírások alapján ismerte fel a közönség.

2. A Schreiber-féle kollektív gyilkosság esetében azt kellett megállapítani, hogy hol vette a tettes a barna bőröndöt, amelyben a női hullát Szolnokon megtalálták, ki látott ilyen bőröndöt szállítani?

3. Az alagi hitvesgyilkos áldozatának feldarabolt és részletekben különböző helyeken elrejtett hullarészeit, a nagyközönség érdeklődésének sajtó útján való felkeltése nélkül, vagy egyáltalán nem, vagy csak igen hosszú idő múltán sikerült volna összeszedni.

Holtpontra jutott nyomozásoknál a közönség gyakran szolgáltat értékes adatokat, pl bejelent gyanús jelenségeket, személyeket, amely támpontokon azután a nyomozás elindulhat. (Jellemző erre az 1935. évi budapesti szabadságtéri bankrablás nyomozása.)

A szakmány felsorolása és leírása szintén már sokszor juttatta kézre az ismeretlen tettest.

A lapok olvasótáborából olyan önként jelentkező fontos tanúkhöz juthatunk, akiket egyébként nem sikerült volna felkutatnunk.

Egy-egy nagyobb bűncselekmény előfordulásakor a többnyire névtelen levélírók levélhalmaza árasztja el a nyomozó hatóságokat. E bejelentett adattömeg ellenőrzése rengeteg munkaerőt köt le és sok időt vesz igénybe, mégsem mellőzhető, mert sohasem lehet tudni, hogy a nyomozás hol bukkan értékes adat nyomára.

A Scotland Yardhoz naponta 120.000 levelet intéz a közönség, mert minden angol hivatva érzi magát arra, hogy a hatóságot jótanáccsal, feddésekkel vagy szerezsekívánságaival ellássa. Pusztán e levelek felbontása 15 hivatalnokot foglalkoztat. A levelek között naponta 50.000 a névtelen.

Bár a levelek elintézése rengeteg munkát okoz, a Scotland Yard mégis szívesen veszi a közönség támogatását. Egy vasúti gyilkosság esetében a rendőrség felhívást intézett a lakossághoz, hogy közöljék észrevételeiket. Tíz napon keresztül naponta 350.000 levelet hozott a posta.

Gyakoriak az olyan esetek is, amidőn eltűntek, ismeretlen holttestek kilétének tisztázását, elveszett tárgyak tulajdonosainak megállapítását főleg a sajtó által mozgósított közönség közreműködése tette lehetővé.

Példa:

Egy elkövetett rablógyilkosság esetében a nyomozás egyetlen támpontja egy cédula volt, amelyet a meggyilkolt asszony hagyatékában találtak. A cédulán két sor írás állt. A sajtó a nyomozó hatóság kérésére, közzétette a lefénképezett írást. Egy ügyvédnél alkalmazott írónak az írás ismerősnek tűnt fel. Rövid keresés után megtalálta az irattárban a hasonló írású ügydarabot s ezzel a tettes személye meg volt állapítva.

b) Sorozatosan előforduló bűncselekmények *nyugtalan* *ságot*, *vak-rémületszerű jelenségeket* válthatnak ki a lakosság körében. Pl Matuska rövid időközökben elkövetett vasúti merényletei már-már alkalmasak voltak arra, hogy a lakosságot a vasúton való utazástól elriasszák.

A lakosság nyugalmanak helyreállításához a sajtóban közzétett figyelmeztetések és felvilágosítások nagymértékben hozzájárulhatnak.

c) A sajtó a *megelőzés* terén is értékes szolgáltatásokat tehet. Folyamatosan elkövetett bűncselekményeknél, mint pl hamispénz terjesztése, csalók, szélhámosok garázdálkodása stb., midőn előrelátható, hogy a szabadlábban levő tettes az emberek egész sorát fogja jól kidolgozott módszerével, trükkjeivel megkárosítani, a közönség joggal megkövetelheti, hogy erre a *veszélyre*, az ilyen bűnözők, valamint módszereik, trükkjeik idejekorán való közzétételével figyelmeztessék. Ez a legcélszerűbben a napisajtó és szórásközlő rádió útján történhetik. Pl hamis 50 pengősök vannak forgalom-

ban: azokat miről lehet felismerni. Vagy pl magukat detektíveknek kiadó csalók végigjárják az üzleteket azzal, hogy pénzhamisítás ügyében nyomoznak, a készpénzkészleteket megvizsgálják, majd azzal az ürüggyel, hogy közölte hamispénz van, bűnjelként felfoglalják és magukkal viszik.

A közönségnek ilyen ügyekben való figyelmeztetése nem csupán a közönséget óvja meg további károsodástól, hanem azért, hogy további bűncselekmények elkövetését megakadályozhatja, mint üldözési intézkedés is jelentős, mert az újabb bűncselekmény elkövetését megkísérlő tettest trükkjéről felismerhetik s így kézrekerülhet.

d) Jóvátehetetlen károk szoktak a nyomozásra származni abból, hogy a bűncselekmények sértettjei, kíváncsiskodók, műkedvelő Sherlock Holmesek megváltoztatják a helyszíni állapotot, pl a sértett számbaveszi a kárát, rendbehozza felforgatott üzletét, lakását, miközben mindent összefogdos, a nyomokat megsemmisíti stb. Máskor a közönség könnyelműsége, tapasztalatlansága egyenesen elősegíti a bűnözők munkáját (pl földszinti ablak éjszakára való nyitvatartása, értékes tárgyak gondatlan megőrzése, hiszékenység idegenekkel szemben stb.). A sajtó révén a közönség fokozatosan ránevelhető az óvatosságra, kioktatható a védekezési módokra, valamint a bűncselekmények helyszínén követendő helyes magatartásra stb.

e) Végül, a napilapok híryanagának *figyelésével*, azt bizonyos mértékben a nyomozás céljaira ki lehet aknázni. A lapok hírszolgálatra villámgyors. Gyakran előfordul, hogy valamely bűncselekményről, fegyenc megszökéséről először az újságokban olvasunk. A lapok ilyen szempontból való figyelése (amit a csendőrségnél a hírközpont és a nyomozó alosztályok teljesítenek) sokszor *használható adatokat eredményez*. Pl üldözött tetteshez hasonló egyén felbukkanása, tárgyak feltalálása stb.

Értékes adatokhoz juthatunk a hírlapok *apróhirdetéseinek tanulmányozása* révén is, mert a bűnöző világ gyakran használja fel az apróhirdetéseket áldozatok szedésére. Sok apróhirdetés mögött különböző bűncselekmények húzódnak meg, így csalások, házasságszédelgések, kerítések, óvadéksikkasztások stb. Célszerű ezért az apróhirdetések rovatát szemmel tartani.

Példa:

Ausztriában, 1935 november havában, a rendőrségnek feltűnt, hogy sok apróhirdetésben gyakran szerepel a nyolcas szám. Megállapítást nyert, hogy az ilyen hirdetések a horogkeresztes propaganda céljait szolgálták. A nyolcas szám a nemzeti szociálisták jelmondatát jelentette, amely H-val kezdődik. Ez a betű pedig az ABC nyolcadik betűje.

Ha újsághírekre nem is lehet intézkedéseket alapítani, azokat, mint figyelmeztetőket, tudomásul vesszük és utánajárunk a dolgoknak, érdeklődünk utánuk.

3. A sajtóval járó hátrányok.

a) Közfeltűnést keltő, súlyos bűncselekmények széles mederben való részletes tárgyalása, hátorzongató részletek közlése *a lakosságot nyugtalanságba ejti*. Ilyenkor valóságos beteges félelem vehet erőt a lakosságon.

Példa:

Düsseldorfban, Kürten Péter kéjgyilkos rémnapjaiban, a lakosságon formális félelmi örület vett erőt. Ha valamely nő néhány órára elmaradt hazulról, hozzátartozói már Kürtennek újabb áldozatát látták benne.

Ilyen jelenségek fellépése ellenkezik a közbiztonsági szervek rendelkezésével, amelyek főfeladata a rend és a nyugalom fenntartása, de ellenkezik a napisajtó hivatásával is, amelynek a közbiztonsági szervek e téren való támogatását és nem a lakosság rémületbe ejtését kell céljául kitűznie.

b) A sajtó egy része (szerencsére elenyésző csekély része, az úgynevezett revolverújságok) valótlan hírek, túlzások terjesztésével a lakosság *szenzációéhségét ébrentartja és nagyraöveszti*. Eseménydús időkben könnyű nagy szenzációkkal szolgálni, de ha ezek elmultak, akkor jönnek a csinált szenzációk, hangzatos, ökölnyi címekkel, amelyeket ki kell tölteni tartalommal. A hangzatos cím után rendszerint semmitmondó, kínosan húzott-nyújtott tartalom következik. Így lesz a szürke, hétköznapi öngyilkosságból „szenzációs dráma“, a kisebb hivatali megtévedésből országos „panama“ stb. Visszatetsző bűncselekmények olyan részleteinek szellőztetése írásban és képben, amelyek az erkölcsnek és jóízlésnek ellentmondanak, sokakra csemegeként hat és fejleszti az alantas ösztönöket.

Az elkövetett bűncselekményekről írt ilyen, semmivel sem indokolható, tudósítások terjesztése ezenkívül *eszmét is ad, rosszra csábíthat és utánzásra ösztönözhet*. Pl bűncselekmények elkövetése amerikai példára, „gangster“-módra, vagy csalások elkövetése újfajta módon, pénzhamisítás tökéletesebb technikai eljárással stb. Matuska a kontaktusos gyűjtés eszméjét szintén újságból merítette.

Bizonyos módon elkövetett öngyilkossági járványok is lábra kaphatnak ilyen újsághírek nyomán, pl időközönként az emeletről való leugrás, máskor ismét a vízbeugrás vagy a vonat elé vetés, vagy pedig a feldobott dróttal levezetett magasfeszültségű áram érintésével elkövetett öngyilkosság jön divatba.

Különösen az ifjúság az, amelyet az ilyfajta hírszolgálat nagyban veszélyeztet. A mai ifjúság önállóságra nevelődik, már korán nyúl az újságokhoz. A rendőri hírek és a törvénykezés rovatai kedvenc olvasmányai közé tartoznak. Az érdekfeszítő, izgató tudósítások izgatják az ifjúság képzeletét, utánzásra ösztönzik, különösen, ha valamely bűncselekmény tettesét rendkívül ravasz, ügyes és bátor emberként állítják oda. Éretlen fejek *bűnözési hajlamát igen fejlesztik* az olyan újsághírek, amelyekben a tetteseket a romantika fényével övezik. Sok fiatalkorú kerül ilyen módon a vádlottak padjára (álarcos fiatalkorú postarablók, gyermekek tolvajszövetése stb.).

c) Ártalmára van a nyomozásnak az előfordult bűncselekmények kiderítési módjának, a tettes elfogása körülményének részletes ismertetése is, mert *kitanítja a bűnöző világot* egyrészt arra, hogy a nyomozás milyen eszközöket és módszereket alkalmaz, másrészt rámutat a bűnözők által elkövetett hibákra, így, hogy mi okozta a tettes vesztét, miért nem sikerült a cselekmény, a menekülés stb. A bűnöző világ tehát okulhat mások kárán s megtanulja, hogy mit hogyan kell vagy nem szabad csinálni. Hányszor mutat rá pl a sajtó arra, hogy a betörő vesztét a visszahagyott ujjnyom, vagy a zsákmány értékesítése okozta. Ebből megtanulja a betörő, hogy az ujjnyomokat a helyszínen le kell törölni, vagy pedig kesztyűben kell dolgozni, a zsákmány értékesítésével pedig igen sietni, vagy pedig sokáig várni kell. A sajtó révén a bűnöző világ sokkal szélesebb rétegei tanulhatnak, mint a bírósági tárgyalások állandó látogatói.

d) A sajtó révén a folyamatban levő nyomozásokra vonatkozólag olyan részletek kerülhetnek a tettes és a cinkosok tudomására, amelyek *a nyomozás érdekeit sértik*, sőt sikerét meghiúsítják. Különösen sok kárt okoznak a nyomozásnak az olyan közlemények:

1. amelyekből a tettes a hatósági megállapításokról, a nyomozás állásáról, irányáról, feltevésciről és eredményéről értesül,

2. amelyek a tettest az ellene folyamatba tett hatósági intézkedésekről tájékoztatják. Minden tettes gondosan elolvassa az újságokat, hogy mit

írnak cselekményéről és „ő róla“. Sok büntettest csupán azért nem lehetett elfogni, sok cinkostársat csupán azért nem lehetett leleplezni, mert korán nyilvánosságra jutott újságközlemények óvatosságra és ellenrendszabályok megtételére serkentették.

3. Kétélű, bár rendszerint elkerülhetetlen eszköz az elmenekült tettes személyleírásának, ruházatának, a bűnjelek leírásának a sajtóban való ismertetése is. Igaz, hogy ezek a tettes kézrekerítését elvileg megkönnyítik, de az is megtörténik, hogy a puska visszafelé süll el: a tettes külsejét megváltoztatja, a leírt bűnjeleket átalakítva értékesíti, vagy pedig azok értékesítésétől egyelőre egyáltalában eláll. Ezért ezt az eszközt kétélű voltánál fogva csak akkor alkalmazzuk, ha a nyomozásnál a nagyközönség igénybevétele nélkül nem számíthatunk eredményre.

A szolgálati titoktartást nagyon megnehezítik azok a hírlapírók, akik a saját szakállukra formális „különnyomozásokat“ folytatnak le. Hivatalosan kikérdezett tanúkat újból kikérdeznek, szenzációs tanúkat kutatnak ki, új nyomokat fedeznek fel, miáltal a titkok nyilvánosságra kerülnek.

e) A sajtónak erősen szuggesztív ereje van a tömegre, a közvéleményt irányítja s így a tanúkat is befolyásolja. Ezáltal meghiúsul az a cél, amelyet a Bp. azzal akar elérni, hogy a tanúknak egyenként és később kikérdezendő tanú távollétében való kikérdezését rendeli el.

f) Gyakran előfordul az is, hogy *ártatlanok nevei is meghurcoltának*, anélkül, hogy azt magasabb érdekek kívánják. Pl tanúk vagy hozzátartozók neveinek, viszonyainak kitálatlása valamely súlyos, visszataszító bűncselekménnyel kapcsolatosan, vagy ellenkezőleg: jelentéktelen bűnüggyel kapcsolatban való szükségtelen meghurcolás.

4. A sajtóval való érintkezés.

Az eddigi fejtegetésekből kitűnik, hogy a sajtóval egybekötött hátrányok dacára, a sajtó igénybevételét a nyomozás, bizonyos esetekben pedig a közönség érdekei is megkövetelik, tehát a sajtó elől elzárkózni nem lehet.

Nyomozási ügyekben teendő közléseknek az legyen a fokmérője, hogy a közlemény ne tartalmazzon semmi olyant, ami a nyomozásra hátrányt jelent, vagy pedig, ha ez elkerülhetetlen, a sajtó igénybevételével nyerhető előnyök a közléssel járó hátrányokat súlyban felülmúlják.

A sajtótájékoztatás terén a tájékoztató szerv a tartalmon kívül sokszor ellentétbe kerül a sajtó érdekeivel a közlések időpontja tekintetében is. Egy és ugyanazon adat közlése pl ma halomra döntheti az egész nyomozást, míg pl holnap már semmi bajt sem okozhat. Ezzel szemben a sajtó mindig a legfrissebbre, a legújabbra pályázik. Ezt az érdekellentétet kiküszöbölni nem lehet. A tájékoztató szerv csakis a nyomozás érdekeit tarthatja szem előtt és nem közölhet olyan adatokat, amelyek a szándékolt közlés időpontjában a nyomozás menetét a legcsekélyebb mértékben is hátrányosan befolyásolhatnák.

Mindezekből az következik, hogy a sajtótájékoztató szolgálattal külön szervet kell megbízni, amely a közlések anyagának és időpontjának lelkiismeretes és helyes megválasztásáról gondoskodik és a sajtó képviselőivel állandóan fenntartott személyes érintkezés során kialakuló együttműködéssel igyekszik a mutatkozó érdekellentéteket a lehetőséghez képest enyhíteni vagy kiküszöbölni.

A csendőrségnél a csendőrségi hírközpont, a csendőrségi összekötőtiszt és a nyomozóosztályok azok a szervek, amelyek a sajtó tájékoztatására — szigorúan megszabott keretek között — fel vannak jogosítva.